

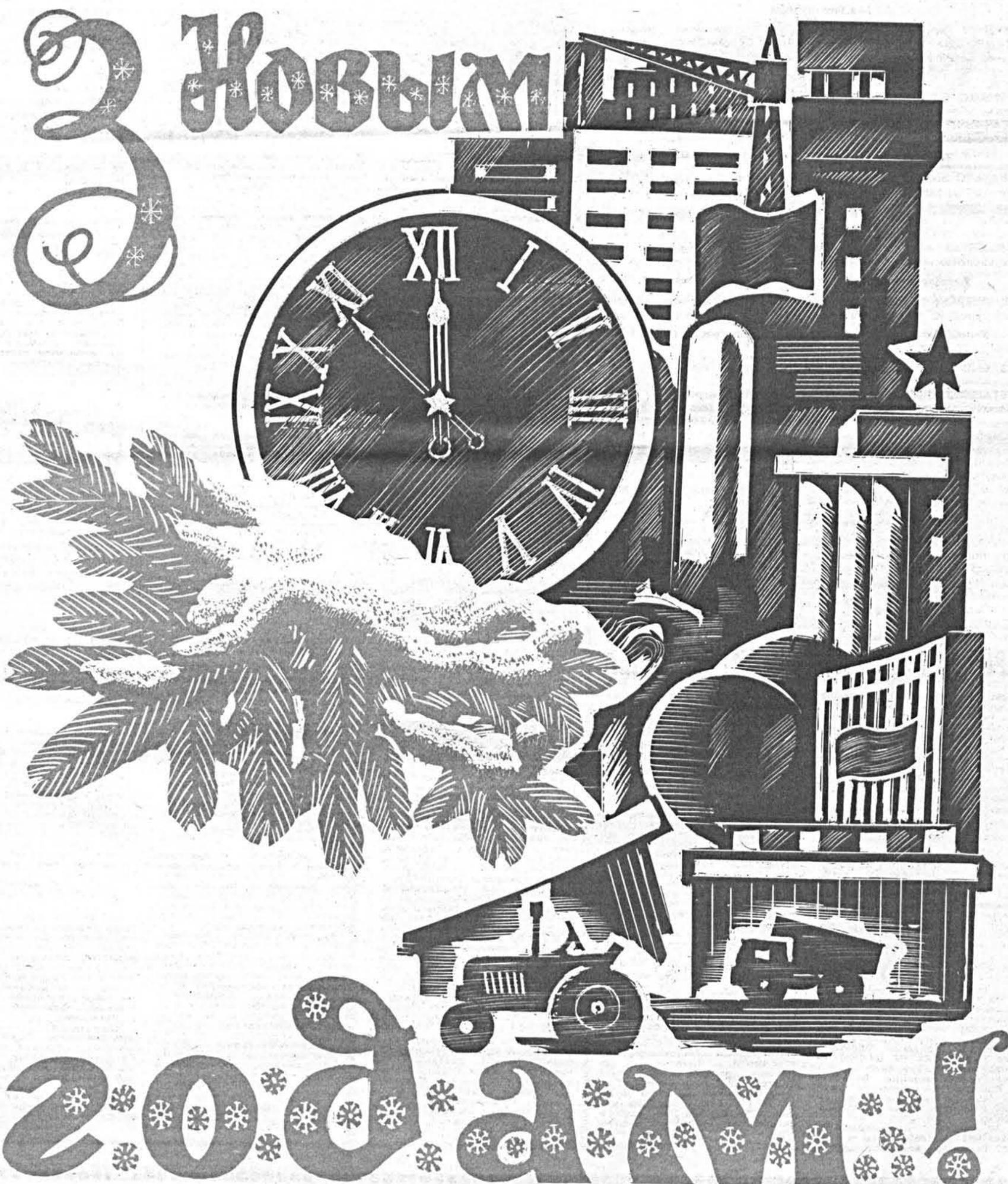
Пролетарыі ўсіх краін, аднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 31 снежня 1982 г. ● № 52 (3150) ● Выходзіць з 1932 г. ● Цана 10 кап.

ср.

Пастанова ЦК КП Беларусі і Савета Міністраў Беларускай ССР Аб прысуджэнні Дзяржаўных прэмій Беларускай ССР 1982 года ў галіне літаратуры і мастацтва

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі і Савет Міністраў Беларускай ССР, разгледзеўшы прапанову Камітэта па Дзяржаўных прэміях Беларускай ССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры, пастанаўляюць:

Прысудзіць Дзяржаўныя прэміі Беларускай ССР за 1982 год:

У галіне літаратуры
імя Янкі Купалы

ЗУЕНКУ Васілю Васільевічу — за паэму «Маўчанне травы». **СЕМЯЖОНАВУ** Іосіфу Ігнатавічу (Язэпу СЕМЯЖОНУ) — за пераклад паэмы Міколы Гусоўскага «Песня пра зубра».

імя Якуба Коласа

БРЫЛЮ Івану Антонавічу (Янку БРЫЛЮ) — за аповесць «Золак, убачаны здалёк».

САЧАНКУ Барысу Іванавічу — за кнігу прозы «Ваўчыца з Чортавай Ямы».

За творы літаратуры і мастацтва для дзяцей

КАЗЬКО Віктару Апанасавічу — за аповесць «Суд у Слабадзе».

У галіне журналістыкі
імя П. М. Лепашынскага

ЛЫСЯТАВУ Юрыю Васільевічу — за дакументальныя фільмы «Бацькоўскае поле», «Зямля мая — лёс мой», «Мы з Беларусі».

У галіне музыкі і канцэртна-выканаўчай дзейнасці

ДРЫНЕУСКАМУ Міхаілу Паўлавічу — за прапаганду Беларускай народнай творчасці Дзяржаўным народным хорам БССР.

У галіне тэатральнага мастацтва, кінематаграфіі, радыё і тэлебачання

ЗАБЕЛУ Уладзіміру Паўлавічу — за тэлеспектаклі «Завеі. Снежань» і «Крыло цішыні».

СТАНЮЦЕ Стэфаніі Міхайлаўне — за ролі, сыграныя ў спектаклях Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы «Людзі на балоце», «Плач перапёлкі», «Верэчка», «Гульня з кошкай», «Дзверы грукаюць», «Снежная каралева», «Пунсовая кветачка».

ШАМЯКІНУ Івану Пятровічу, **ПТАШУКУ** Міхаілу Мікалаевічу, **НИКАЛАЕВУ** Віталю Яфімавічу, **АЛБЫЦКАМУ** Юрыю Паўлавічу, **КАРТЭСУ** Сяргею Альбертавічу, **ГАСЦЮХІНУ** Уладзіміру Васільевічу — за мастацкі фільм «Вазьму твой боль».

У галіне выяўленчага мастацтва

ШЧАМЯЛЕВУ Леаніду Дамітрыевічу — за цыкл палотнаў «Край мой Міншчына»: «Льны івянецкія», «Навала 22.VI.41 г.», «Ліставей», «Лета».

Сакратар Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі
Ц. КІСЯЛЁУ

Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР
А. АКСЕНАУ

РОЗДУМ АБ КАМЕРНАЙ МУЗЫЦЫ

Пленум праўлення Саюза кампазітараў БССР, прысвечаны праблемам развіцця Беларускай камернай музыкі, зачынуўся 27 снежня ў Мінску.

Чатыры дні ў выкананні вядучых калектываў рэспубліканскага ўрадавага Беларускага камернага ансамбля і маладых аўтараў. Шматлікія пахваленыя камернай музыцы пачулі новыя работы А. Багатырова, І. Лучанка, Л. Абельевіча, Д. Смольскага, В. Іванова, У. Кандрусевіча, А. Сонины.

Са сваімі творами пазнаёмілі глядачоў і студэнты кафедры кампазіцыі Беларускай дзяржаўнай кансерватарыі. У рамках пленума адбылася таксама творчая дыскусія. Беларускай музычназнаўцы і кампазітары, госці з Масквы і Ленінграда вялі патрабавальную размову

аб шляхах далейшага развіцця Беларускай камернай музыкі.

Прайшоўшы за час папярэдняга з'езда нашага творчага саюза два гады для Беларускай кампазітарскай і музыкантаў былі насычанымі і плённымі, — сказаў карэспандэнт БЕЛТА народны арыст БССР І. Лучанок. — За гэты час паявілася нягледзячы на ​​недасаткова наладжана і прапаганда лепшых работ. Пленум заклікаў кампазітараў сцэнэнтраваць намаганні на стварэнні новых высокамастацкіх твораў, прысвечаных нашаму сучасніку, партыі, Радзіме.

БЕЛТА.

У СУЗОР'І РОЎНЫХ

На такую тэму ў Магілёве праведзены літаратурны вечар, прысвечаны 60-годдзю ССР.

Адкрыў вечар загадчык аддзела Беларускай і краязнаўчай літаратуры абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна М. Дашкоўскі. З дандама аб эканамічным і культурным развіцці Беларусі ў брацкай сям'і савецкіх народаў выступілі выкладчыкі машынабудавальнага інстытута М. Малінін.

Аб творчай дзейнасці пісьменнікаў Магілёўшчыны расказаў сакратар абласнога аддзя-

лення СП БССР І. Аношкін. Пазэ А. Мельнікаў падзяліўся ўражаннямі аб свяце паззіі народаў ССР у Азербайджане, удзельнікам якога ён быў.

Выкладчык культуры і культуры імя Н. К. Крупскай В. Ермаловіч, арыст Беларускай філармоніі Г. Рыжкоўская і іншыя прачыталі вершы Я. Коласа, Н. Гілевіча, Р. Барадзіліна і іншых Беларускай паэты, а таксама паэту братніх рэспублік.

А. НОВИК.

ПОСПЕХІ САВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ

Выдавецтва палітычнай літаратуры ў Маскве ў серыі «У адзінай братняй сям'і» выпусціла кнігу кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі Ц. Я. Кісялёва «Советская Белоруссия». У ёй расказваецца пра той шлях, які прайшла рэспубліка за гады Савецкай улады ў братняй сям'і народаў ССР, на канкрэтных пры-

кладах пазнаваецца, якіх поспехаў дамаглася працоўная Беларусь ў развіцці эканомікі, навукі, культуры, раскрываецца шматгранная дзейнасць рэспубліканскай партыйнай арганізацыі па мабілізацыі працоўных на паспяховае выкананне гістарычных рашэнняў XXVI з'езда КПСС, важнейшых партыйных пастаноў.

ПАЛЯПШАЦЬ ПРАПАГАНДУ КНІГ

60-годдзю ўтварэння ССР быў прысвечаны злет прапагандыстаў і грамадскіх распрацоўшчыкаў кнігі г. Мінска і Мінскай вобласці, які адбыўся ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы Беларускай сталіцы.

Дакладчык дырэктар Мінскага аблкінігагандлю У. Лапцёнак

і выступіўшы ў спрэчках гаварылі аб укладзе кнігалюбаў у справу прапаганды літаратуры. У рабоце злету прыняў удзел і выступіў з прамовай старшыня Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзмітрэвіч М. КРУЖОУСКІ.

ЛАЎРЭАТЫ «БЕЛАРУСІ»

Па традыцыі часопіс «Беларусь» прысудзіў штогадовыя прэміі аўтарам лепшых твораў паэзіі, прозы, крытыкі, публіцыстыкі, фотажурналістыкі, надрукаваных на яго старонках на працягу года. Лаўрэатамі сталі І. Друцэ — за аповяд «Сані», Н. Гілевіч — за цыкл вершаў, І. Навуменка — за лі-

таратурна-крытычныя артыкулы «Наш Купала» і «Мудры, просты, зямны», А. Махнач — за нарысы «Мой Нёман» і «Цячэ рэчка...», Г. Бяліцкі — за фотазюд «Арляніты», фоталаборку да Міжнароднага дня абароны дзяцей і фотарэпартаж «Пасля салюта наступае цішыня...».

НА ЭКРАНЕ — ФІЛЬМЫ КУБЫ

Першага студзеня 1983 года адзначаецца дваццаць чацвёртага гадавіна для перамогі кубінскай рэвалюцыі. У сувязі з гэтай знамянальнай датай у гарадах і сялах рэспублікі праводзіцца шырокі паказ кубінскіх кінафільмаў.

Пра цудоўнага кубінскага рэвалюцыянера, заснавальніка Кубінскай кампартыі Хулія Антонію Мелья апавядае мастацкая кінааповесць «Мелья: хроніка барацьбы». Рэжысёр фільма Энрыка Пінеда Барнет старанна вывучыў архівы, сабраў мноства дакументаў, знайшоў фотаздымкі і іншыя матэрыялы.

З цікавасцю паглядзяць глядачы і новы каларовы фільм «Пагранічнікі», пастаўлены рэжысёрам Актавія Картасарам па сцэнарыі, які напісаны ім у садружнасці з Луісам Рахелія Нагерасам. Стужка расказвае пра падзеі, якія адбыліся ў 1963 годзе пасля разгрому контррэвалюцыйных банд на Пляя Хірон, калі амерыканскі імперыялізм узмаціў засылку дыверсійных бандыцкіх груп на Кубу.

Дзейнае адбываецца на адным з невялікіх астравоў, куды прыбывае група маладых кубінскіх пагранічнікаў, гатовых у любы момант абараніць Радзіму ад ворага.

1961 год на Кубе быў важным перыядам у жыцці краіны. За дзевяць месяцаў, дзякуючы намаганням тысяч маладых людзей, якія раз'ехаліся ў розныя канцы краіны, каб вучыць малаадукаваных сялян, непісьменнасць была практычна ліквідавана. Пра аднаго такога пасланца і расказвае каларовая кінааповесць «Настаўнік» Актавія Картасар. Назіраючы за дзейнасцю маладога героя, рэжысёр паказвае, як у пераадоленні цяжкасцей мацнее яго характар, як паступова ўключаецца ён у жыццё маленякай вёскі, як устае на абарону завабў рэвалюцыі, пачаўшы небяспечную барацьбу з бандой контррэвалюцыянераў.

Будучы дэманстравацца таксама фільмы «Чалавек з Майсініку», «Слова за вамі», «Другі Франсіска», «Паляўнічы на ўцекачоў». Выходзяць на экран мультыплікацыйныя стужкі «Горан паўстанцаў», «Прыгоды Эльпідыя Вальдэса», «Табей», «Эльпідыя Вальдэс у Нью-Йорку», «Эльпідыя Вальдэс супраць браняпоезда», «Брудны гномік» і іншыя.

Р. КАРОТКІ.

БРАТНЯЕ СЛОВА

У львоўскім выдавецтве «Камінар» выйшла кніга публіцыстычных артыкулаў і нарысаў «Нязгасныя сузор'і». У зборніку, прысвечаным 60-годдзю ўтварэння ССР, змешчаны матэрыялы ўкраінскіх пісьменнікаў, у якіх яны расказваюць пра братнія савецкай рэспублікі, пра іх сувязь з украінскай зямлёй.

«Сінявокая сястра Украіны» — так называецца слова вядомага паэта і перакладчыка, даўняга нашага сябра Рамана Лубкіўскага, у якім ён шчыра і ўхвалявана піша пра дружбу і ўзаемасувязі двух нашых братніх народаў, што ў адзінай савецкай сям'і знайшлі сваё сапраўднае шчасце.

ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

У Доме кіно адбылася сустрэча кінематаграфістаў рэспублікі з маладымі рабочымі мінскіх прадпрыемстваў. Рэжысёр творчага аб'яднання «Летапіс» Р. Дзодзіева пазнаёміла прысутных з героямі дакументальных стужак «Лесвіца да журавоў» і «Чым жыў чалавек», створаных на «Беларусьфільме». На сустрэчы выступілі таксама мінскага трактарнага заводу імя У. І. Леніна, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі М. Няверна і слесар-зборшчык станкабудавальнага заводу імя С. М. Кірава У. Палачонак. Яны расказалі пра сваю работу, жыццё прадпрыемства, адказалі на пытанні.

У заключэнне быў паказаны новы фільм «Адкрытае сэрца».

І. КРУПЕНА.

Калектыву Краснапольскага народнага тэатра паставіў спектакль «Алазанская даліна» па п'есе К. Губарэвіча. Вядучы ролі выконваюць шафэр перасоўнай механізаванай калоны № 23 трэста «Магілёўгарбуд» В. Разгонаў, загадчык аддзела

прапаганды і агітацыі райкома партыі А. Латушкін, механізатар калгаса імя Леніна У. Краўчанка, рэвізор райспажыбсаюза Н. Малінін, старшая піянерважата Палужскай сярэдняй школы Л. Скульбедава.

Сваю новую работу самадзейныя артысты прысвяцілі 60-годдзю ўтварэння ССР.

С. СЯМЕНАУ.

На фізічным факультэце БДУ імя У. І. Леніна адбылася сустрэча, прысвечаная творчасці Максіма Багдановіча. Дацэнт універсітэта В. Рагойша расказаў аб жыцці і творчасці вядомага Беларускага паэта, крытыка, перакладчыка.

Студэнты з цікавасцю пазнаёміліся з заслужаным дзеячам культуры БССР Н. Ватацы, якая амаль чвэрць стагоддзя займаецца пошукамі творчай спадчыны паэта і матэрыялаў аб ім і яго асяроддзі. Супрацоўнік БелСЭ В. Скалабан павадаміў аб знаходках рукапісаў М. Багдановіча ў архівах Ленінграда і Мінска.

Удзельнікі сустрэчы паглядзелі дакументальны фільм «Максім Багдановіч», створаны па сцэнарыі А. Вачыля.

«Дружба народаў — дружба літаратур» — пад такім дэві-

ПЕРАМОЖЦЫ НАЗВАНЫ

Калегія Міністэрства культуры БССР, сакратарыят ЦК ЛКСМБ, прэзідыум БРК прафсаюза работнікаў культуры і прэзідыум Беларускага тэатральнага аб'яднання прынялі сумесную пастанову «Аб выніках рэспубліканскага агляду работы тэатраў з творчай моладдзю». Адзначаецца пэўная актывізацыя дзейнасці тэатральных калектываў у галіне ідэйна-палітычнага і маральнага выхавання маладых творчых сіл, замацавання шэфскіх сувязей з працоўнымі горада і вёскі, абслугоўвання ўдарных камсамольскіх будоўляў. Тэатральная моладзь сваімі лепшымі работамі і грамадскай дзейнасцю ўзбагачае грамадзянска-творчы змест саюза працы і мастацтва. Значная частка маладых артыстаў выконвае вядучыя ролі і партыі ў рэпертуары драматычных тэатраў, оперы, балета, музычнай камедыі. На III Усесаюзным фестывалі творчай моладзі музычных тэатраў Беларусі дастойна прадстаўлялі дырыжоры А. Анісімаў, М. Калядка, А. Сасноўскі, салісты оперы і балета Н. Галеева, А. Дзічкоўскі, Н. Руднева, Н. Казлова, В. Скоробагаў, Н. Дадзішкіліяні, І. Душкевіч, М. Мельнікава, Т. Шамавец, артысты тэатра музычнай камедыі Г. Кавлоў, Р. Харык, Н. Харужэнка і іншыя.

За лепшыя вынікі ў арганізацыі і правядзенні агляду дыпламы другой ступені прысуджаны тэатру оперы і балета БССР, рускаму драматычнаму тэатру БССР імя М. Горькага, тэатру юнага глядача, тэатру лялек БССР; дыпламы трэцяй ступені прысуджаны Магілёўскаму абласнаму драматычнаму тэатру, абласным тэатрам лялек у Брэсце і Магілёве. За творчыя поспехі, паказаныя ў часе агляду, дыпламамі і прэміямі ўзнагароджаны галоўныя рэжысёры тэатраў у Магілёве В. Маслюк і А. Ляляўскі, артысты Г. Давыдзько (Бабруйск), І. Нікалаеў (Магілёў), І. Сачак (Брэст), А. Гузіў (Гродна), А. Цвяткова (Мінск), салісты тэатра оперы і балета Т. Яшова, Н. Руднева, Н. Дадзішкіліяні, Т. Шамавец, Н. Галеева, артысты В. Палякоў, А. Фіневіч, В. Нікіценка (Мінск), Ю. Франнаў (Магілёў), галоўны мастак Гомельскага абласнога тэатра лялек Н. Бяндзіна.

Пастанова адзначае недастаткова поўную рэалізацыю тэатрамі комплекснага падыходу да арганізацыі работы з творчай моладдзю ў асобных калектывах, крытыкуе дзейнасць мастацкіх саветаў і вызначае меры па далейшым удасканаленні сістэмы ідэйнага і прафесійнага выхавання маладога пакалення дзялячаў сцэны.

П. АПАНАСЕНКА.

Імя Рыгора Суруса ўжо доўгі час вядомае слухачам. Ён аўтар камерна-інструментальных твораў, п'ес для народнага, эстраднага аркестраў, вальна-сімфанічнай паэмы «Памяці герояў», музычнай камедыі «Несцерка» і інш. Дарчыні, сёння гэты твор з поспехам ідзе ў музычна-драматычны тэатры г. Нікалаева.

Напярэдадні святкавання юбілею ўтварэння ССР аўтарскі канцэрт Р. Суруса прайшоў у Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Сярод яго вядомых твораў кампазітара пругала ў той вечар і музычная прэм'ера — новая песня «У будучыню кроць Беларусь» на вершы А. Вольскага.

У АЛЬМАНАХУ «ПОЭЗИЯ»

Выйшаў 34-ы нумар альманаха «Поэзия», які прысвечаны 60-годдзю ўтварэння СССР. У яго ўвайшлі вершы вядомых савецкіх паэтаў і маладых літаратараў, якія гавораць аб адданасці ідэям ленынізму, аб пра-

цоўным братэрстве народаў СССР, аб любові да сваёй цудоўнай Радзімы.

У зборнік уключаны вершы М. Танна, Г. Бурлакіна, Р. Бардуліна.

Л. АЛЕНКІН.

НАРОДЖАНАЯ СЯБРОЎСТВАМ

Руская паэтка і празаік Кацярына Шавялёва падтрымлівае даўня творчы сувязі з Беларуссю, неаднойчы наведвала нашу рэспубліку. Пасля гэтых пазедак нарадзілася нямала вершаў, у якіх гучала тэма гераізму беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, услаўляліся мірныя справы працаўнікоў, апявалася характасто краіваіду. Сёння з лепшымі паэтычнымі творамі К. Шавялёвай можна пазнаёміцца на старонках зборніка «Зямная веліч», які выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Змест кнігі сілалі два раздзелы: «Вышыня» і «Бярозавы край», што мае падзаглавак «Беларускі шчыт». У ім, акрамя вершаў, змешчана паэма «Ад імя жанчын».

Над перакладамі твораў К. Шавялёвай працавалі Х. Жычэна, Н. Загорская, У. Скарынін, Р. Яўсеў, Э. Агняцет, П. Прыходзька, Я. Янішчыц, В. Шымук, І. Скурно, В. Коўтун, К. Камейша, Ю. Свірка, К. Кірзэнка, Н. Тулупава і У. Шахавец.

Е. ДРОМІН.

МАСТЫ ДРУЖБЫ

«Дзень добры, сястра!» — так называецца зборнік вершаў паэтаў братніх рэспублік пра Савецкую Украіну, які выйшаў у выдавецтве «Радзінскі пісьменнік». У кнізе змешчаны творы 126 аўтараў, сярод якіх Я. Купала, М. Ароўка,

М. Аўрамчык, П. Броўка, С. Гаўрусёў, А. Зарыцкі, Е. Лось, П. Панчанка, А. Пысін, М. Танн.

На ўкраінскую мову творы пераклалі Р. Лубіўскі, Б. Сцепанюк, А. Юшчанка і іншыя.

А. КАНДРАЦЮК.

НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

У Інстытуце літоўскай мовы і літаратуры АН Літоўскай ССР праведзена канферэнцыя, прысвечаная пытанням літаратурных сувязей і ўзаемаадносін Літоўскія і беларускія вучоныя

разгледзелі сувязі паміж беларускай і літоўскай паэзіяй і праблемы літоўска-беларускага паэтычнага перакладу.

У. СТРУМІЛА.

КНИГАРНЯ У РАБОЧЫМ ПАСЁЛКУ

Нядаўна кнігарня рабочага пасёлка Рэчыца, што на Століншчыне, перамясцілася ў новае памяшканне. У прасторнай і светлай гандлёвай зале ўстаноўлена сучаснае абсталяванне. На паліцах шырока прадстаўлена розная літаратура і іншая друкаваная прадукцыя. У мага-

зіне ёсць невялікае падсобнае памяшканне, бытавы пакой.

Зараз паслугамі новай кнігарні карыстаюцца не толькі жыхары рабочага пасёлка, але і госці, якія прыязджаюць сюды з іншых раёнаў.

П. ГАРАС.

НЯСТОМНЫ ПРАПАГАНДЫСТ

Выкладчыка Магілёўскага культасветвучылішча В. Ермаловіча добра ведаюць жыхары Краснапольскага раёна. Ведаюць па спектаклях, пастаўленых пад яго кіраўніцтвам Краснапольскім народным тэатрам, па лекцыях і дакладах аб беларускай літаратуры і тэатральным мастацтве.

У апошні час Валянцін Іванавіч выступае з лекцыяй «Беларускі гумар і сатыра ў ба-

рацьбе за чысціню савецкай маралі». Лекцыю праслухалі ўжо работнікі райсельгасхіміі, раённага вузла сувязі, механізатары калгасаў «Ленінскі шлях» і імя Жданова, паліграфісты раённай друкарні. У выступленнях В. Ермаловіч выкарыстоўвае творы Якуба Коласа, Кандрата Крапівы, Эдуарда Валасевіча, Уладзіміра Корбана і іншых беларускіх пісьменнікаў.

С. СЯМЕНАУ.

ПРЭМ'ЕРА Ў КАЎНАСЕ

У Каўнаскай дзяржаўнай музычным тэатры адбылася прэм'ера новай оперы С. Картэса «Матухна Кураж». Лібрэта створана У. Халіпам і С. Шэйнам па п'есе лаўрэата Міжнароднай Ленінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі» Б. Брэхта. У нашай краіне гэта першае ўвасабленне творчасці Б. Брэхта ў оперным жанры.

Упершыню пра гэты оперны твор я даведаўся на семінары Усесаюзнай лабараторыі оперных рэжысёраў, — расказвае пастаноўшчык «Матухны Кураж», галоўны рэжысёр тэатра Р. Вайтквічус. — Адрозна паехаў у Мінск, сустрэўся з кампазітарам, паслухаўшы твор у аўтарскім выкананні, я пераканаўся: гэта тое, што трэба для палепшэння арыгінальнага рэпертуару нашага тэатра. І разам з дырыжорам С. Чапінскісам мы пагадзіліся, што новы, свежы твор на вельмі надзінную тэму — належны матэрыял для работы, прысвечанай 60-годдзю ўтварэння СССР. У оперы С. Картэса востра на-

дзённы грамадзянскі пафас спалучаны са светаадчуваннем сучасніка і выказаны сучаснай музычнай мовай. Ёсць і прастора для фантазіі пастаноўшчыкаў.

— У оперы С. Картэса, — падкрэслівае музычны кіраўнік і дырыжор пастаноўкі С. Чапінскіс, — цікавыя музычныя вобразы, характары. Асабліва арыгінальна падаецца мне ваналізная партыя немай дачкі Кураж — Катрын.

— І хаця праца над «Матухнай...» была складанай і цяжкай, — дадае адна з выканаўцаў галоўнай ролі Б. Петравічутэ, — яна прынесла сапраўднае задавальненне.

Аўтар сцэнаграфіі і касцюмаў «Матухны Кураж» — галоўны мастак тэатра А. Карыняўнас. У партыі Кураж заняты Б. Петравічутэ і Г. Страчанцітэ. У спектаклі заняты таксама заслужаныя артысты Літоўскай ССР А. Рагайшытэ, Я. Маліноніс і інш.

А. ДЗМІТРЫЕУ.

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў пісьменніцу ВАСІЛЕВІЧ Алену Сямёнаўну Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За заслугі ў развіцці тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў галоўнаму мастаку Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Коласа САЛАУЕВУ Аляксандру Аляксандравічу ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР.

За заслугі ў развіцці выяўленчага мастацтва, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў мастака ГУЦІЕВА Мікалая Цімафеевіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Закончыўся год 1982—год, які заняў асаблівае месца ў гісторыі савецкіх народаў. Апошнія яго дні былі адзначаны і гераічнай працай па выкананні напружаных планаў другога года пяцігодкі і вялікай урачыстасцю, вялікім святам.

З надзвычайным уздымам народы нашай шматнацыянальнай Сацыялістычнай дзяржавы адзначылі 60-годдзе Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Ад Курыла да Брэста светлай хваляй сцягоў і ўсенароднага трыумфу пракацілася гэтак надзвычайнае свята — свята брацтва, аднасці, дружбы. Вярышняй гэтай магучай хваляй, той вярышняй, што была відна з усіх куткоў планеты, было ўрачыстае пасаджэнне ЦК КПСС, Вярхоўнага Савета СССР

нашы гэтак жа хараша разумелі, што толькі ў брацкім Саюзе можна абараніць заваяваную свабоду і пабудаваць новае жыццё. Уся далейшая гісторыя пацвердзіла мудрасць Леніна, разумную дальназоркасць усіх, хто пайшоў па дарозе, паказанай правадыром.

Дружба і брацтва ратавалі нас у гады самых цяжкіх выпрабаванняў — у смяротнай бітве з нямецкім імперыялізмам. Дзякуючы брацкай ўзаемадапамозе мы ў найкарацейшы час залічылі ваенныя раны, сталі развіваць прамысловасць, сельскую гаспадарку, культуру высокімі тэмпамі і дасягнулі захапляючых вынікаў, якімі мы сёння маем права ганарыцца. Там жа, у зале Палаца з'ездаў я прыгадаў нядаўнюю се-

УСТУПАЮЧЫ Ў НОВЫ ГОД

Іван ШАМЯКІН

старшыня Вярхоўнага Савета БССР,
Герой Сацыялістычнай Працы,
народны пісьменнік Беларусі

і Вярхоўнага Савета РСФСР у Маскве ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў.

Не толькі для ўдзельнікаў пасаджэння, але для кожнага грамадзяніна Краіны Саветаў гэта незабыўныя дні, якія доўга будуць хваляваць і натхняць на новыя здзяйсненні ў імя ажыццяўлення неўміручых ленынскіх запаветаў роўнасці, брацтва, міру, якія пераўтварылі нашу Радзіму і пераўтвараюць свет. Рашэнне нацыянальнай палітыкі ў Савецкім Саюзе служыць прыкладам для многіх краін і народаў, што скінулі акovy імперыялізму, капіталізму, ідуць па шляху будаўніцтва новага жыцця, зусім новых ўзаемаадносін, новай міжнароднай палітыкі — той, дзякуючы якой можна аб'яднаць народы і ратаваць чалавецтва ад пагрозы ядзернага знішчэння.

Даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Андропова на ўрачыстым пасаджэнні, выступленні прадстаўнікоў савецкіх рэспублік, што ўтвараюць Вялікі Саюз, кіраўнікоў дэлегацый краін сацыялістычнай сядружнасці, камуністычных, сацыялістычных, рабочых, народна-дэмакратычных партый усяго свету — гэта новы ўклад у распрацоўку марксізму-ленынізму, ідэй ленынскай нацыянальнай палітыкі.

Удасканаленне развітога сацыялізму, як сказаў Ю. У. Андропаў, «павінна ўключаць і прадуманую, навукова абгрунтаваную нацыянальную палітыку».

На ўрачыстым пасаджэнні ў Маскве, на пасаджэннях у сталіцах рэспублік, у абласцях, у працоўных калектывах падведзены вынікі працы і змагання людзей многіх нацыянальнасцей, што жывуць у сям'і адзінай, непарушнай, за шэсць дзесяцігоддзяў сацыялістычнай эпохі. Гаварылася і аб выніках юбілейнага года. І аб тых задачах, якія стаяць перад партыяй, народам на бліжэйшы час — на год 1983, на завяршаючыя гады пяцігодкі і на больш далёкую перспектыву, калі будзе выканана Вялікая Праграма будаўніцтва камунізму.

Я, як, напэўна, і кожны ўдзельнік гістарычнага пасаджэння ў Крамлі, слухаючы глыбокія тэарэтычныя палажэнні даклада, выступленні членаў ЦК, дэпутатаў, гасцей, думаў аб лёсе майго народа, ды і аб уласным лёсе таксама. Уявіўся той далёкі 1922 год. Быў вялікі энтузіязм народа, якому Кастрычнік, ленынская нацыянальная палітыка далі дзяржаўнасць. Але якой была эканоміка маладой рэспублікі! Беларусь была здратавана першай сусветнай вайной — на нашай зямлі праходзілі яе франты, абрабаваная нашэццем кайзераўцаў, акупацыйнай пільсудчыкаў, за плячамі якіх стаяла ўсё тая ж Антанта, што кідала свае сілы, каб задушыць, растапаць Савецкую ўладу на ўсёй тэрыторыі былой Расійскай імперыі, вярнуць на шыю народаў капіталістаў і памешчыкаў. Толькі пры дапамозе рускага пралетарыату здолелі беларусы адстаяць сваю свабоду. Але якой знісленай, беднай, абрабаванай, галоднай пачынала Беларусь мірнае будаўніцтва! Толькі адна лічба, якая ярка сведчыць і аб узроўні тагачаснай эканомікі, і аб тым імклівым узлёце ад стану адсталасці, бедства і разрухі да сучаснай магучнасці. За ўвесь 1922 год прамысловасць рэспублікі выпусціла прадукцыі столькі, колькі зараз выпускае яе за палавіну рабочай змены.

Я думаў пра нядаўна перачытаныя матэрыялы IV Усебеларускага з'езда Саветаў, які праходзіў у Мінску 14—18 снежня 1922 года і аднадушна выказаўся за стварэнне Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Бацькі

сію Вярхоўнага Савета БССР, якая зацвердзіла Дзяржаўны план эканамічнага і сацыяльнага развіцця на 1983 год. Вось некалькі фактаў і лічбаў з гэтага плана. На поўны размах разгорнецца будаўніцтва Мінскай атамнай ТЭЦ. Будзь уведзены ў дзеянне новыя магучнасці ў аб'яднаных «Беларуськалі» і «Бабруйскшына», на камбінатах «Хімвалакно» ў Магілёве, шкловалакна ў Полацку. Будзе выпушчана 41 тысячы грузавых аўтамабіляў, 92 тысячы трактараў «Беларусь». Нельга не прыгадаць, што Ленін некалі марыў пра сто тысяч трактараў для Расіі, маючы на ўвазе тэрыторыю былой імперыі. Цяпер столькі трактараў за адзін год выпускае адзін наш завод!

На выкананне Харчовай праграмы выдаткуецца больш як паўтара мільярда рублёў, чвэрць усяго гадовага бюджэту рэспублікі.

Рыхтуючыся да ўсенароднага юбілею — 60-годдзя СССР, мы, беларусы, адзначылі яшчэ дзве вельмі значныя даты — 100-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Юбілей вялікіх савецкіх паэтаў далі магчымасць з яшчэ большай увагай аглядзець здабыткі нацыянальнай культуры, літаратуры, мастацтва за савецкі час. Радасныя, натхняючыя поспехі! Хоць, безумоўна, нельга было не ўбачыць і таго, што недароблена, недасягнута, над чым варта засяродзіць увагу. Але нельга не адзначыць яшчэ адну асабліва значную юбілейную дату — тую асабліва значную, якая з'яўляецца яшчэ адным пацвярджэннем аднасці, ўзаемаўплыву і ўзаемаўзбагачэння літаратур і культур усіх народаў-братоў. Юбілей народных песняроў з любоўю і цеплынёй былі адзначаны грамадскасцю Масквы, Ленінграда, Кіева, Вільнюса, Ташкента, Казані, многіх іншых савецкіх гарадоў, а таксама літаратурнай грамадскасцю Сафіі, Берліна, Варшавы, Прагі.

Рашэнні лістападаўскіх Пленумаў ЦК КПСС, даклад таварыша Андропова на ўрачыстым пасаджэнні вызначаюць новыя задачы ў развіцці эканомікі, нацыянальнай палітыкі, ідэалогіі, літаратуры, мастацтва. Яны — надзейныя маякі, па якіх будзе арыентавацца і дзяржаўны карабель з яго складаным механізмам, і кожны з нас, членаў вялікай брацкай супольнасці, імя якой — савецкі народ.

З надзвычайнай увагай ва ўсім свеце сустракаюцца знешнепалітычная частка даклада Генеральнага сакратара ЦК КПСС. У ёй з новай сілай пацверджана нязменнасць палажэнняў нашай Партыі, Савецкага ўрада ўмацоўваць мір на зямлі, разрадзіць атмасферу, якая ў апошні час нагнаецца амерыканскімі ястрабамі, паставіць дамоўленасць аб скарачэнні ядзернай і звычайнай зброі на рэальную аснову. Але мы ніколі не дапусцім, сказаў Ю. У. Андропаў «каб наша бяспека, каб бяспека нашых саюзнікаў аказаліся пад пагрозай».

60-годдзе СССР ярка прадэманстравала згуртаванасць усіх народаў нашай Радзімы, усяго сацыялістычнага грамадства вакол роднай партыі, іх вярнасць вялікім ідэям Леніна.

У новы 1983 год савецкія людзі ўступаюць упэўнена, натхнёныя на новыя працоўныя пошывы, гатовыя выканаць любыя задачы, што вынікаюць з унутранай і міжнароднай палітыкі партыі.

Я сардэчна віншую сваіх калег-пісьменнікаў, мастакоў, акцёраў і усіх нашых чытачоў, слухачоў, глядачоў з Новым годам.

Поспехаў Вам, дарагія сябры, і шчасця!

— Наш імклівы час ці не кожны дзень прыносіць нешта новае. І мо таму сучаснага чалавека цяжка нечым здзівіць. Нават слова «рамантыка», якім, дарэчы, у нас часам злоўжываюць, неяк згубіла свой ранейшы высокі сэнс. Пайшла, напрыклад, дзяўчына пасля школы працаваць на ферму, пішам, што яе паклікала рамантыка... Іранізую? Пераболышваю? Ды, відаць, не...

І ўсё ж такі я перакананы, што кожны сапраўды першы крок заслугоўвае вялікай павагі. Бо ён — першы, а быць першым заўсёды цяжка. Ісці даводзіцца па нязведанай дарозе, а на ёй бываюць і страты.

Наваполацку хутка дваццаць пяць. Тых, хто тады гаіў балоты, будаваў першыя дамы, першыя цэхі нафтагіганта, мы завём ужо ветэранамі. Шануем іх, паважаем. Ганарымся імі. Пра подзвіг пачынальнікаў нагадвае помнік Першай палатцы, ля якога адкрываюцца ўсе нашы святы. Дарэчы, мы беражна захоўваем рэліквіі нашай кароткай, але насычанай вялікімі падзеямі гісторыі. Ля гарадскога музея стаіць на пастаментах коўш экскаватара. Менавіта гэтым коўшом былі выняты першыя кубаметры зямлі...

Наш каментарый.
Уладзіміру Уладзіміравічу 46 гадоў. Высокі, падцягнуты, спартыўнага выгляду. Пра сябе гаворыць: «Я тутэйшы». Пераболышанна ў гэтым няма — Міёрскі раён, адкуль ён родам, на той жа віцебскай зямлі. Мэрэм Наваполацка яго выбралі сем гадоў назад. А да таго часу была служба ў Савецкай Арміі, вучоба ў тэхнічным вучылішчы, якое рыхтавала рабочых для Наваполацкага нафтаперапрацоўчага завода.

На завод прыйшоў прыбарыстам. З гонарам кажа, што прымаў удзел у пуску ўстаноўкі на вырабе першага беларускага бензіну ў 1963 годзе... Знаёміцца з яго біяграфіяй і думаеш, што чалавек ён, відаць, настольківы, мэтанакіраваны, валавы.
...Працуючы на заводзе, паступае на завочнае аддзяленне славуцкага мастоўскага інстытута нафты і газу імя Губіна. Адным словам, сённяшні мэр горада мае самую галоўную, самую патрэбную тут прафесію. Мо і таму яшчэ кожнае яго слова здаецца такім важным, пераканаўчым.

— Наваполацк — горад наф-

тахіміі. Наш уклад у эканоміку рэспублікі, краіны? Адна лічба. Кошт штотдзённай прадукцыі прадпрыемстваў горада — два з палавінай мільёны рублёў. Гэта амаль усё, што можна зрабіць з нафты: бензін самых розных гатункаў, змазачныя матэрыялы, поліэтылен, нітрон, многія тавары народнага ўжытку, нават бялкова-вітамінныя канцэнтраты для жывёлагадоўлі. Нашу прадукцыю ведаюць ва ўсіх кутках краіны, ідзе яна і за мяжу: у

Тым не менш, Барыс Іванавіч — сама ветлівасць. Кажы, што з «Літаратуры і мастацтва» да іх яшчэ ніколі не прыязджалі. Так што пры такой «перавазе» адчуваем сябе жаданымі гасцямі. Кажам пра гэта Цярэшчанку, ён усміхаецца, потым твар яго адразу становіцца сур'ёзны. Прыехалі па справе, дык давайце займацца справамі.

Расказвае Барыс Іванавіч эмацыянальна, цікава, перасыпаючы гаворку спецыяльнымі тэрмінамі. Дзіва што — сам ён па прафесіі інжынер-хімік, працаваў тут жа і намеснікам начальніка цэха, і начальнікам, і намеснікам галоўнага інжы-

у сто розных колераў і адценняў.

Будзе тут, відаць, да месца сказаць, што ўсё нітрыл-акрылавае кіслата ідзе выключна са Знакам якасці. А ўвогуле Знак якасці прысвоены 52 прадпрыемствам усёй прадукцыі прад-

У дзень, калі мы наведлі аб'яднанне, сюды прыехалі нямецкія таварышы — калегі наваполацкіх хімікаў з народнага прадпрыемства «Лейна Верке» ў горадзе Лейна на чале з доктарам Германам Клаўсам. Там працуе аналагічная ўстаноўка, і час ад часу працаўнікі абодвух прадпрыемстваў едуць

прызнаны лепшым па прафесіі, партрэт яго на заводскай Дошцы гонару. Разгаварыліся. Расказвае, што працуе на «Паліміры» ўжо 10 гадоў, у тым ліку 7 — у гэтым цэху. Жонка таксама працуе на аб'яднанні.

Яшчэ адно знаёмства. Анатоль Канцыял. Камуніст, машыніст гранулявання пластмас пятага разраду. Тлумачыць, што абслугоўвае чатыры машыны, дзе расплаўленаму поліэтылену надаюць патрэбныя якасці. Усё, вядома, механізавана. Але неабходны ўважлівы кантроль чалавеча. Вось гэтая дыяграма за шклом паказвае, як ідзе хімічны працэс.

Уладзімір Іванавіч вядзе нас на лінію расфасоўкі і пакеавання. Па дарозе просім расказаць пра сябе. Усміхаецца: «Можна і пра сябе, я не горшы за іншых». Сам з Шумілінскага раёна. Сярэдняя школа, потым тэхнічнае вучылішча. Служба ў арміі. Дэмабілізаваўся — і адразу на «Палімір». Працаваў рабочым у гэтым жа цэху, адначасова вучыўся на вячэрнім аддзяленні політэхнічнага інстытута па спецыяльнасці тэхналогія перапрацоўкі нафты і газу. Цяпер — інжынер, начальнік змены. Жонка — таксама хімік, двое дзяцей. Атрымаў двухпакаёвую кватэру.

Лабаваў заўважае, што ўчарашніх рабочых, а сённяшніх інжынераў тут, на «Паліміры», вельмі многа.

А вось і лінія пакеавання. У вялікім памяшканні пад століку штабелі з акуратных мяхоў з поліэтыленавымі грануламі пераважна белага і чорнага колераў. З вялікай трубы, якая спускаецца са столі, сыплюцца, бы нейкае незвычайнае зерне, гранулы поліэтылену. Аператар націскае на педаль — і ў падстаўлены мех сыплецца чарговая порцыя грэнул. Мех плыве па транспарце, па дарозе закліпаецца і падхопліваецца механічнай рукой, каб заняць сваё месца ў штабелі. На кожным мяху надпіс: «Made in USSR». Гэты поліэтылен пойдзе на экспарт.

Баром некалькі гранул. Яшчэ цёплыя. Якая ж сіла тоіцца ў іх! Дзесяткі розных рэчэй, якія акружаюць чалавеча, служаць яму, возьмуць пачаток воль ад гэтага цудоўнага звышчужага. Так, штурчана, рунат-ворнага. І усё ж такі, жывога!

— Канцаецца рабочая змена, хуткасняя трамвай і аўтобусы вязуць людзей у горад. І ён адразу ажывае, мяняе свой тонус, набывае іншы, паскораны рытм. Рабочы клас Наваполацка — гэта амаль 20 тысяч чалавек. Яны і іх сем'і складоў амаль усё сямідзесяці-трохтысячнае насельніцтва горада.

Які ён, наваполацкі? Галоўная яго прыкмета — маладосць. Сярэдні ўзрост жыхароў — 27,5 года. Дарэчы, з году ў год горад маладзее. Наваполацкі чане — народ адукаваны, кожны чацвёрты скончыў інстытут, тэхнікум або вучылішча...

Наш каментарый.
Гэты вышынны будынак у цэнтры Наваполацка прыцягвае ўвагу нязвычайнай, мы б сказалі, мадэрнай архітэктурай. Доўга меркавалі, якое яго прызначэнне. Жылы дом? Не падобны. Установа? Занадта прыгожа для ўстаноў. Спыталі ў прахожых. Аказалася, што інтэрнат Наваполацкага політэхнічнага інстытута.

Няхай вас не здзіўляе, што расказ пра інстытут мы пачалі менавіта з яго інтэрната. Інтэрната, як мы потым ведаліся, пабудаванага па індывідуальным праекце. Такога ў рэспубліцы больш няма. Зрэшты, гэта і само па сабе гаворыць пра многае. Пабачышы такі інтэрнат (ён на 1000 месцаў з усімі выгодамі), адрознівае пачынаеш думаць, што слова «правінцыяльны» ці «перыферычны» ў адносінах да гэтага інстытута лепш не ўспамінаць.

Шмат разоў пра гэта думалася і пад час знаёмства з навуцкай устаноў. Назавём толькі некалькі лічбаў. Сёння тут займаецца 2800 студэнтаў на дзённым аддзяленні і 700 на вячэрнім і завочным. Заняткі ідуць на пяці факультэтах, якія рыхтуюць інжынераў — будаўнікоў, інжынераў — механікаў, спецыялістаў цеплагаза- і водазабеспячэння, геадэзістаў, тэхнолагаў па перапрацоўцы нафты і газу. Кожны год інстытут выпускае ў шырокі свет калы шасцісот спецыялістаў.

Прагэтар па навуковай рабоце Валянцін Аляксандравіч Кашарскі сказаў нам з гонарам, што інстытут атрымлівае нягледзячы на адзінаццацігадовы розны прадпрыемстваў рэспублікі за выдатныя кадры, якія рыхтуюць тут.

Хто дае веды студэнтам? Прафесары — выкладчыкі састаў

(Заканчэнне на стар. 13).

Расказ старшыні Наваполацкага гарвыканкома Уладзіміра Уладзіміравіча Бічаніна з каментарыямі спецкараў «Літаратуры і мастацтва» А. Ганчарова і М. Замскага.

Венгрыю, ЧССР, Польшчу, на Кубу, у ФРГ, Фінляндыю, Турцыю...

Наш каментарый.

Рамкі газетнага рэпартажу не дазваляюць нават каротка расказаць пра ўсе прадпрыемствы Наваполацка. Таму мы вырашылі спыніцца на адным — ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга вытворчым аб'яднанні «Палімір» імя 50-годдзя Беларускай ССР.

Санкт-Пецярбург партію вытворчага аб'яднання «Палімір» Барыса Іванавіча Цярэшчанку мы «зьялі» ад дакументалістаў «Беларусьфільма», якія цэлым аўтобусам прыехалі здымаць фільм пра паліміраўцаў. Вытворчасць для ўсёй рэспублікі, можна сказаць, унікальная, і таму наш брат кінатэлерадыёгазетны журналіст тут часты госць. Аж занадта...

нера. Дзевяць апошніх гадоў Цярэшчанка ўзначальвае партыйную арганізацыю аб'яднання, у якой больш за 1200 камуністаў.

— Вас не здзівіла наша назва — «Палімір»?

Мы адказваем, што сапраўды здзівіла, бо існуюць усім вядомыя палімеры... Адкуль жа ўзяліся палімеры? Барыс Іванавіч, хітра ўсміхаючыся, кажа, што ў некаторых газетах выпраўляюць гэтую «памылку». А памылкі ніякай няма. Справа ў тым, што першая ўстаноўка па вытворчасці поліэтылена з рэактарам магутнасцю ў 50 тысяч тон прадукцыі ў год створана разам са спецыялістамі ГДР. Немцы называюць поліэтылен міратанам, вось чаму назву ўстаноўкі вырашылі скласці з пачаткаў двух слоў — «Палімір».

Асабліва гэта ўстаноўка з'яўляецца вялікай магутнасцю рэактара полімерызацыі, які не мае аналагаў у краіне. Групе савецкіх і нямецкіх спецыялістаў, якія прымалі ўдзел у праектаванні, будаўніцтве, пуску і дэтармінованым асваенні праектных магутнасцей устаноўкі «Палімір-50», была прысуджана Дзяржаўная прэмія СССР за 1976 год.

4 лютага 1968 года быў атрыманы першы беларускі поліэтылен, так што неўзабаве паліміраўцы адзначаць сваё п'ятнацігоддзе.

Існуе легенда, паводле якой Аляксандр Македонскі, убачыўшы, як на берагах Каспія мясцовыя жыхары паліць нейкую цёмную густую вадкасць, не мог паверыць, што гэта нешта іншае, чым звычайнае аліўкавае масла.

Праз тысячгадзі чалавек здолеў убачыць у гэтай «цёмнай вадкасці» невычэрпную крыніцу карысных для сябе рэчэй.

Вяско над зямлёй вісяць трубы, якія злучаюць Наваполацкі нафтаперапрацоўчы завод з «Палімірам». Па трубах цячэ нізкатэннавы бензін, каб пасля зліўстага шляху ўсемагчымых пераўтварэнняў стаць дзесяткамі розных прадуктаў: ад поліэтылена і нітрыл-акрылававай кіслаты да замняльніка воўны — нітрона.

Чалавеку, далёкаму ад гэтых матэрыяў, магчыма, словы «поліэтылен», «нітрыл-акрылавае кіслата», нічога не скажуць. Тады растлумачым: гранулы поліэтылена, якія тут вырабляюць, — гэта неабходная для вырабу пластмас і розных плёнак сыравіна. З «кіслатаў» можна атрымліваць сінтэтычны каўчук, ізаляцыйныя матэрыялы, без якіх не абыходзіцца ў кабельнай і электратэхнічнай прамысловасці. Нітрон «працуе» на лёгкую прамысловасць. Ён не горш за воўну трымае цяпло, а яшчэ яго можна фарбаваць больш як

адзін да аднаго, каб абмяняцца вопытам.

— Можна смела пісаць, — кажа Барыс Іванавіч, — што гісторыя нашага прадпрыемства складаецца з многіх працоўных перамог.

Ён расказвае, як у рэкордна кароткі тэрмін — на 15 месяцаў раней плана — была асвоена вытворчасць нітрыл-акрылававай кіслаты, што аб'яднанне дзясцяць разоў узмацароджвалася пераходным Чырвоным сцягам галіновага міністэрства СССР, а напярэдадні 60-годдзя ўтварэння СССР яму прысуджаны Чырвоны сцяг ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЛКСМ і ЦК ВЛКСМ. 4147 рабочых удастоены звання «Ударнік камуністычнай працы», 114 вытворчым калектывам прысвоена званне «Калектыў камуністычнай працы», а ўсім аб'яднанню — «Прадпрыемства высокай культуры вытворчасці».

Мы папрасілі Барыса Іванавіча расказаць пра лепшых рабочых аб'яднання.

— Вам лепш сустрэцца з імі сам-насам, — параіў ён. — Скажу толькі, што ў нас высокі адукацыйны цэнз — сярэдняя тэхнічная адукацыя. Кожны пяты рабочы — рацыяналізатар або вынаходнік.

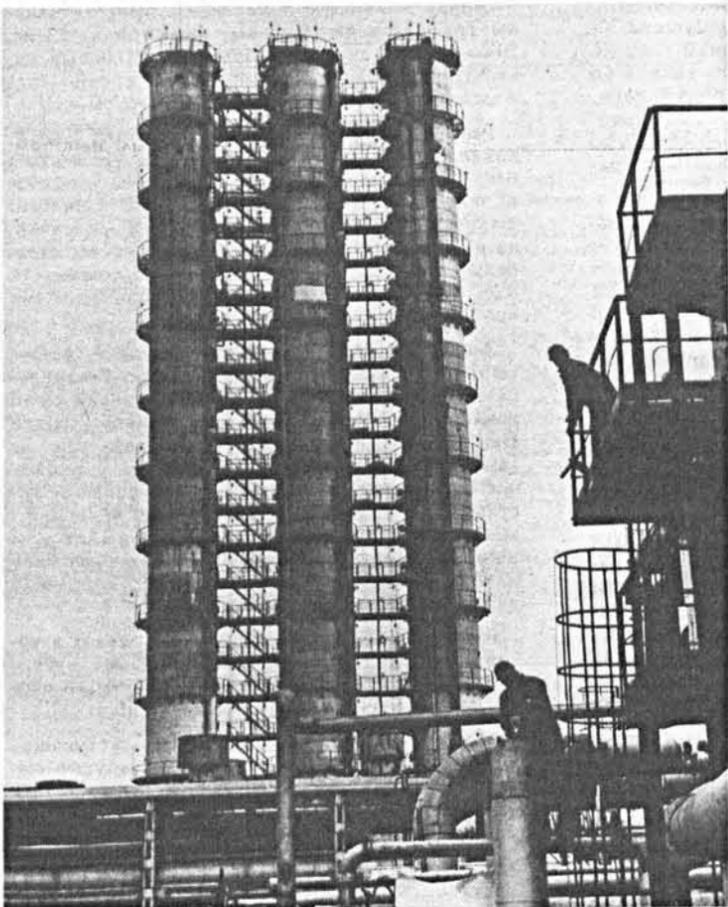
У камітэце камсамола нам прапануюць пазнаёміцца з камсамольска-маладзёжным калектывам змены «А» цэха № 106, які займаецца апрацоўкай і расфасоўкай поліэтылену. Кіруе калектывам камуніст Уладзімір Лабаваў.

З намеснікам сакратара камітэта, якая падрадзілася быць нашым гідам, доўга ідзем па заводскім двары. Цэхі, цэхі, эстанкады, трубаправоды... Як з-пад зямлі даносіцца цяжкі грукат. Востра пахне бензінам. Нарэшце, і месца прызначэння. Уваходзім у вялікія вароты. Наша спадарожніца папярэджвае, каб глядзелі пад ногі, бо на поліэтыленавых гранулах можна паслізнуцца.

Што адразу кідаецца ў вочы — амаль не бачна рабочых. Потым Уладзімір Іванавіч растлумачыў нам, што працэс апрацоўкі поліэтылену амаль скарочы ад чалавеча, адбываецца ў закрытых машынах.

Ён вадзіў нас па аддзяленнях цэха, дзе ўражвалі пераплацены труб, клёнат, які прабіваўся праз сценкі рэзервуараў, пульты кіравання...

Гледзячы для якой мэты прызначаны поліэтылен, сырэц яго тут змешвалі з рознымі дабаўкамі — лімоннай кіслатой, сілодам, армасанпам. І мы бачылі, як з раструбаў у мякі сыпаліся гранулы розных колераў.

Наваполацк. Індустрыяльны пейзаж.

КРЫТЫКА, БІБЛІАГРАФІЯ

З першых дзён Савецкай улады пачалі ўслаўляць беларускіх паэты час надзвычайных гістарычных узрушэнняў. Праходзілі гады, усё больш квітнела, бурліла новае жыццё, упэўненая сцвярджаў сябе лад сацыяльнай і нацыянальнай роўнасці — гэта таксама знаходзіла адлюстраванне ў творах. У друку з'яўляліся вершы, прысвечаныя роднай Камуністычнай партыі як сцяганосцу ўсіх добрых спраў на зямлі, апявалася імя Уладзіміра Ільіча Леніна — «самага чалавечнага

Упэўнена гучыць у кнізе паэтычны голас вядучых сучасных беларускіх паэтаў. Сярод іх Максім Танк, уся творчасць якога, па сутнасці, адзіная песня-прызнанне ў любові да Савецкай Радзімы, у вернасці партыі Леніна. «Здарова, таварышы!», «Родная мова», «Партыя», «Ленінград», «На радзіме Абая», «Песня дружбы»... Вершы, напісаныя шчыра і пранікнёна. І «Руская мова», твор, у якім М. Танк славяць мову, што стала ў нашай краіне агульнадзяржаўнай:

Нясеш ты мільёнам жыццё і надзею,
Нясеш незгасальнае сонца з усходу.
Нясеш ты вялікую праўду народам,
Магутная руская мова!

Сярод ладнай падборкі вершаў Пімена Панчанкі — «Снежань», які так хораша прапісаўся ва ўсёй савецкай паэзіі:

Слаўлю службу верную,
Слаўлю дружбу вечную,
Нарадзіў Кастрычнік нас,
Снежань парадніў.

Кастусь Кірэенка адзін са сваіх вершаў адрасуе Ленінграду — калыцы рэвалюцыі, перадаючы ў ім дакладна тое, што перажывае кожны, хто наведваецца сюды:

У Ленінградзе ўсё адно
Прыходзіш, і ўсё адно
Як у дом бацькоў.
Дзе радасна і палка
Б'ецца сэрца...

УСЛАЎЛЯЮЧЫ ЧАС, ДРУЖБУ УСЛАЎЛЯЮЧЫ

чалавека». І тэма дружбы савецкіх народаў, іх братэрства, еднасці, супольнасці становілася ў паэзіі гэткай жа важнай, як і тэмы патрыятызму, міру, адданасці Радзіме.

Адрознівае ж у літаратуры заняла сваё належнае месца і тэма Масквы. Як сталіцы ўсёй сацыялістычнай Айчыны. Як горада, што з'яўляецца ўвасабленнем усяго самага светлага, добрага, справядлівага. Усе гэтыя тэмы атрымалі сваё далейшае раскрыццё ў пасляваенны час, калі ўліліся ў паэзію прадстаўнікі новых творчых пакаленняў. З вышынні вопыту літаратуры і жыццёвага вопыту яны таксама пачалі пісаць аб тым, што ніколі не можа страціць свайго першаступеннага значэння.

Лепшыя з гэтых твораў можна прачытаць у зборніку «На сцягу і ў сэрцы», выпушчаным выдавецтвам «Юнацтва» да 60-годдзя ўтварэння СССР. Укладальнікі кнігі Яўгенія Янішчыц і Міхась Ярош выбралі вершы, урыўкі з пазэм 113 беларускіх паэтаў. Атрымалася своеасабліва анталогія дружбы, у якой гучаць галасы прадстаўнікоў усіх творчых пакаленняў.

Зборнік адкрываецца творами народных песняроў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Першы прадстаўлены вершамі «Спадчына», «Беларусі ардэнаноснай», «Вялікаму Кастрычніку», «Украіна», «Генацвале», «Шляхі», урыўкам з паэмы «Безназоўнае». З коласаўскіх твораў у кнігу ўвайшлі вершы «Да працы!», «Песняй вітаю я вас», «Народам СССР», «Прывітанне Маскве», «Узбекістану», «Жыве між нас геній». Паэтычную эстафету прымаюць ад іх Янка Журба, Канстанцый Буйло, Міхась Чарот, Андрэй Александровіч, Уладзімір Дубоўка, Паўлюк Трус, Пятро Глебка, Пятрусь Броўка, Аркадзь Куляшоў і іншыя.

На сцягу і ў сэрцы. Зборнік. Вершы беларускіх савецкіх паэтаў. Для сярэдняй і старэйшага школьнага ўзросту. Укладальнікі Я. Янішчыц і М. Ярош. Мінск, «Юнацтва», 1982.

Нідзе так не пачуеш гул вясковы.
Нідзе так не адчуеш гул бясмерця.

Разныя аспекты дружбы народаў, іх адзінства набываюць увасабленне ў творах Эдзі Агняцвет, Міколы Аўрамчыка, Васіля Віткі, Анатоля Вялюгіна, Сяргея Грахоўскага, Аляксея Зарыцкага, Міхася Калачынскага, Максіма Лужаніна, Аляксея Русецкага, Станіслава Шушкевіча...

Шырока прадстаўлена творчасць паэтаў, так званых, сярэдняга пакалення. Самым запаветным, дарагім і бліжкім, тым, што вынашана глыбока ў сэрцы, дзеляцца з чытачом Геннадзь Бураўкін і Анатоль Варцінскі, Ніл Гілевіч і Анатоль Грачанікаў, Васіль Зуёнак і Пятрусь Макаль, Уладзімір Паўлаў і Юрась Свірка, Янка Сіпакоў і Кастусь Цвірка... Інтернацыянальны пафас асабліва моцна адчуваецца ў вершах Рыгора Барадуліна, які ў апошнія гады пабываў у розных саюзных рэспубліках, за мяжой, шмат прысвяціў твораў дружбе народаў. Не можа не хваляваць яго верш «У кронце чалавечтва» — напоўнены гуманістычным пафасам дружбы, адзінства, братэрства людзей усёй зямлі:

Я — інтэрнацыяналіст
І ў шумнай кронце чалавечтва
З тутэйшага галінкі ліст...

Паэтычную эстафету прымаюць Леанід Дайнека, Вера Варба, Сяргей Законнікаў, Казімір Камейша, Валянцін Лукша, Мікола Маляўка, Уладзімір Някляеў, Геннадзь Пашкоў, Яўгенія Янішчыц і іншыя аўтары. Кожны з іх можа сказаць тое, што выказаў Алег Салтук: «Не магу, Радзіма, я спазніцца на святую споведзь прад табой!».

«На сцягу і ў сэрцы» — кніга аптымістычнага гучання. Яна ўспрымаецца як калектыўная споведзь беларускіх паэтаў перад партыяй, Радзімай, народам. І кранае самую патаемную струну чытацкай душы, як можа кранаць сустрэча з самым святым і зразумелым кожнаму.

С. ВІРЗОЎСКІ.

Спалучэнне ў адной асобе паэта і празаіка — з'ява для беларускай літаратуры даволі распаўсюджаная, болей таго — нават традыцыйная. Пра гэта сведчыць творчасць прадстаўнікоў нацыянальнага мастацкага слова XIX стагоддзя Ф. Багушэвіча і В. Дуніна-Марцінкевіча. Пачынальнікі новай беларускай літаратуры XX стагоддзя Янка Купала, Якуб Колас і Максім Багдановіч таксама не замыкаліся ў рамках

«Сляза на вейцы», які сёлета ўбачыў свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Гэтая кніга — прыкметная з'ява ў творчасці паэта. Яна варта шырокай і зацікаўленай гаворкі, паколькі вылучаецца змястоўнасцю, шырынёй праблематыкі, дакладнасцю і багаццем мовы. І хоць сёння тэхніка вершаскладання нікога не здзівіць, вершы Паўлава зроблены па-сапраўднаму надзейна, трывала. Вы не суст-

Фарміраванне творчай асобы Паўлава, які ў ягоных равенніках пачалося з гадоў вогненнага ліхалецця. Перш, чым развіваўся і заяўляў пра сябе талент, развіваўся чалавек, яго духоўны свет, спачатку быў лёс, пасля — песня. З маленства будучы паэт добра ўсвядоміў цану хлеба, людскай дабрыні і спагадлівасці. З вершаў «Бацьку», «Ціхае святло», «Над Браціславай цёплыя дажджы...», «Бярозай задум-

Слаўлю ДРУЖБУ

аднаго жанру, шырока выявілі свой талент у паэзіі і прозе, драматургіі і публіцыстыцы, крытыцы і перакладчыцкай дзейнасці.

Плённа працуюць сёння ў розных жанрах Максім Лужанін, Васіль Вітка, Сяргей Грахоўскі, Уладзімір Караткевіч, Янка Сіпакоў, Міхась Стральцоў, Геннадзь Бураўкін, Леанід Дайнека, Вольга Іпатава, Мікола Кусянкоў... У гэтым, далека не поўным атрадзе, сваё асобнае месца займае і Уладзімір Паўлаў, для якога проза з'явілася не часовым, эпизодычным «адыходніцтвам», а натуральным актам у працэсе яго мастакоўскага самавыяўлення. Аднак проза не займела «манаполіі» ў творчасці Паўлава. Пра гэта гаворыць яго новы зборнік вершаў

У. Паўлаў. Сляза на вейцы. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1982.

рэшце пязграбных строф і радкоў, наўмыснай мудрагелістай ускладнёнасці, «непрычэснасці» п'ямса, да якой часам ахвочыя некаторыя вершатворцы.

Верш Паўлава «грунтуецца на яснай ідэяй, маральна-эстэтычнай глебе, ён поўніцца важнасцю сацыяльнага гучання, што не выключае самых інтымных, падчас — камерных матываў. Аднак улюбённасць у свет не пераходзіць у сентыментальна-замілаваны захлёб, у пасіўнае сузіральніцтва.

Каб быць у свет шырокі
Улюбёны,
Любоў не трэба браць мне
Напавер.
Радня мне поле, сябра — лес
Зялёны,
Дзе і мураш жыве і дзікі
Звер.

Я мудрасцю прыроды
Паланены,
Я свой там, як былінка у
Лаўжы,
Тым, што жывуць па-воўчому
Закону,
Я тым — чужы!

...І ПАМЯЦЬ У НАС АДНА

Імёны гэтых людзей можна адшукаць у многіх энцыклапедыях і даведніках. Пра іх напісаны вершы і нарысы, апавяданні і артыкулы, іх незабыўныя вобразы аживаюць у кадрах дакументальных фільмаў. Андрэй Фралоў, Сяргей Малібожка, Алезберды Куліеў, Барыс Тузін, Мікалай Разанаў... Першыя ашхабадскія камісары, яны прыкладам свайго гераічнага жыцця звязваюць мінулае і сучаснае. Амаль шэсцьдзесят гадоў прайшло з таго часу, калі апошні раз крочылі яны па зямлі. А бы ўчора гэта было. Такая асабліва чалавечай памяці: ніколі не забываць тое, што звязана з прыкладамі бясстрашнага мужнасці, неўміручасці.

Непарыўная сувязь у нас з рэвалюцыйным семнаццатым і гадамі грамадзянскай. У кожнага, нязавжна на ўз-

М. Калінковіч. Не абрываецца зямная сувязь. Дакументальныя аповесці і апавяданні. На рускай мове. Ашхабад, «Туркменістан», 1982.

рост. Бо ўсе мы — савецкія людзі. І Радзіма ў нас — адна. Памяць адна — таксама. Таму ніколі і не абрываецца сувязь між тым, што было, ёсць і што будзе. Таму, думаецца, глыбока сімвалічна, што журналіст Мікалай Калінковіч сваю кнігу дакументальных аповесцей і апавяданняў назваў менавіта так — «Не абрываецца зямная сувязь».

Некалькі гадоў назад ён пераехаў працаваць у братнюю Туркменію, жыве ў Ашхабадзе. Гісторыяй роднага краю, сувязямі прадстаўнікоў іншых народаў з беларускай зямлёй цікавіцца яшчэ з часу студэнцтва. Прыехаўшы ў Туркменію, не мог абмінуць увагай той факт, што сярод першых ашхабадскіх камісараў было некалькі беларусаў. Захацелася падрабязней прасачыць іх лёсы, даведацца пра тое, што пакуль што не трапіла ў поле зроку журналістаў і даследчыкаў.

Праца над архіўнымі матэрыяламі, сустрэчы з некаторымі ўдзельнікамі векапомных падзей, а таксама з блізкімі герояў неўзабаве прынесла жаданы плён. Першыя публікацыі М. Калінковіча ў газетах «Вечерний Ашхабад», «Комсомолец Туркменістана», часопісах «Ашхабад», «Совет здэбятый» і іншых выданнях не прайшлі не заўважанымі. Былі і водгукі, пасля якіх працавалася спарней і натхнёней. Так нараджаецца дакументальная кніга. І не толькі пра камісараў Туркменістана. З'явілася жаданне пашырыць яе рамкі. М. Калінковіч вырашыў расказаць таксама і пра герояў-туркменаў, якія ў гады Вялікай Айчыннай вайны здзейснілі подзвіг на беларускай зямлі.

І ўсё ж старонкі пра станўленне Савецкай улады ў Туркменістане ў кнізе атрымаліся найбольш значныя. І па хопе фактычнага матэрыялу, і па ступені пранікнення ў сутнасць падзей, і па раскрыцці вобразаў герояў. У дакументальных аповесцях і нарысах, прысвечаных ім, М. Калінковіч-даследчык і М. Калінковіч-журналіст ідуць адным шляхам — шляхам загляблення ў чалавечы характары. Іх аб'ядноўвае не толькі імкненне расказаць аб падзеях выключнай гістарычнай важнасці, што само па сабе вельмі важна, але і жаданне зразумець — пры тым як мага глыбей — вытокі мужнасці і бясстрашна тых, хто стаў на шлях рэвалюцыйнага змагання,

блізкіх да іранічных вершаў. На жаль, у параўнанні з лепшымі вершамі раздзела байкам «Цётка і плётка» і «Воўк і сарокі» не хапае асаблівай навізны і сатырычнага «перцу», яны атрымаліся некалькі расцягнута-раслабленымі, без адметных вобразна-кампазіцыйных і сюжэтных вырашэнняў.

Шкала пэставых ацэнак дзейнасці чалавека, яго значнасці, — гэта хлбаробская праца. Сказанае не значыць, што аўтар імкнецца альбо спрабуе ігнараваць сотні розных іншых прафесійных прызначэнняў асобы, але тое, што ў цэнтры ўсяго жыцця ён ставіць жыццёвы колас, як сімвал неўміручасці чалавека і святую хлбаробскую працу, — сімвалічна як для творчасці Паўлава, так і для ўсёй беларускай паэзіі.

Застаючыся ў большасці выпадках знешне традыцыйным, паэт напаўняе лепшыя вершы істотнай змястоўнасцю, важкасцю самой гаворкі, якая, перадусім, з'яўляецца для яго самым важным, неабходным матэрыялам для ўведання складанасцей жыцця і сябе ў гэтым супярэчліва-шматфарбным, але і цудоўным свеце. Пра тое ж, што жыццё — «харошая штукавіна», паэт не заяўляе галаслоўна, рытарычна, а выводзіць свой тэзіс, добра вядомы і дагэтуль, з асабістых жыццёвых фактаў, з няпростых, а часам і экстрэмальных сітуацый, як, напрыклад, у вершы «На горнай дарозе». Дзякуючы такому даверу да асабіста перажытага, даўно вядомай формулы-сцягненні набываюць не толькі індывидуальны адценні, але і пераканаўчасць.

Спасцігаючы свет (характэрная ў гэтым плане сама назва першага раздзела — «Спасціжэнне»), аўтар альбо яго лірычны герой (што часта — адно і тое ж) не толькі выяўляе свой асабісты вопыт, спасыла-

ючыся на акалічнасці і падрабязнасці ўласнай біяграфіі, але і звяртаецца да гістарычнай памяці ўсяго народа, адлюстравваючы найбольш яркавыя старонкі гераічнага летапісу краіны. Паказальнымі ў гэтых адносінах могуць быць вершы «Апошні абаронца Брэсцкай крэпасці», «Балада п'яных», «Гагарынскі сон», «Доўга з рук мы...».

Сапраўднай удачай паэта, творам, які, на маю думку, узабагаціў сучасную беларускую лірыку, можна лічыць верш «Замошская рота», — суровы рэквіем змагарам-землякам, што аддалі сваё жыццё за свабоду Айчыны:

Не трэба слязы ні адкрытай,
ні ўпотаі, —
ні родных, ні блізкіх,
за вёскай Замошша
сабралася рота
пад абеліскам.
Часцей, чым вадою, іх
умывала
Крывёю і потам.
Імёны, імёны на вечным
прывале —
іх цэлая рота.
Пілоты тут ёсць, партызаны,
танкісты,
А большасць — пяхота.
Сыны-намасольцы, бацькі-
намуністы —
Зводная рота.
Нідзе каб зямля аніколі
не знала
ні удоў, ні сіротаў,
за гэта Замошша калісьці
паклала
Адборную роту.
Паслухайце долы з вятрам і ў
журбоце,
Ці спвіа, ці слота.
Вы чуеце, людзі, — пайшла ў
бессмяротце
Замошская рота.

Зварот паэта да гістарычных падзей, да вобразу выдатных людзей заканамерны, але не заўсёды паспяховы. Нялёгка сказаць нешта новае і сказаць непаўторна, па-свойму, пра тое, што ў літаратуры і мастацтве мае класічны ўзор вырашэння. Таму, калі падыходзіць з самымі высокімі крытэрыямі да вершаў Паўлава, то асобныя з іх, прысвечаныя вобразу У. І. Леніна, Кастрычнікай рэвалю-

цыі («Дзень Кастрычніка», «З глыбін выкоў, нібыта з сурарэння...») не пераадолелі бар'ера пэўнай прамалінейнасці, агульнавядомай інфармацыйнасці. Як правіла, для такіх вершаў уласціва адсутнасць вобразнага мыслення, яны грашаць не заўсёды апраўданай дэклацыйнасцю, агульнасцю.

Неабходна адзначыць вершы-мініяцюры, якія нярэдка складаюцца з аднаго чатырохрадкоўя. У сваёй большасці яны насычаны свежай думкай, вобразнай маляўнічасцю, змястоўнасцю і трапнасцю назіранняў. Да ліку такіх адносяцца: «Гады», «На палях закусцілася жыта...», «Параўнанне», «Спасціжэнне», «Зялёным бляскам слепіць ціна...», «Былае, час наперад забяжыць...». Слабейшымі атрымаліся мініяцюры «Просьба сэрцаеда» і «Нямала хто шукае печы...». У апошняй, між іншым, некалькі прыцемнены сэнс першага радка, невыразны характар яго скіраванасці. Усё зразумела, калі гаворка ідзе аб тым, што нехта «ў небе ловіць жураўля», а вось што за печы шукае нехта, якія гэта печы? Неяк яны тут не стасуюцца...

Кніга «Сляза на вейцы» выглядае разнастайнай як у кампазіцыйных і стылістычных вобразна-сінтаксічных адносінах. Нямала вершаў прысвечана жаночай прыгажосці і дабрыві, пшчочце юных далоняў і таленту маладой душы, «якой ад сонца запаліць агонь». Лірычны герой паказаны не толькі ў стане радаснай узрушанасці, але і ў хвіліны смутку, роздуму над незваротным, над тым, што, магчыма, страчана назаўжды як самае дарагое, незаменимае («Росная сцэжка. Луг нешырокі...»).

Любоў, як бяспечны дар, не выступае ў Паўлава ні ў абстрактнай сімваліцы, ні ў рытарычна-шаблонных іпастасях. Яна — зямная, рэальная, як і той свет, у якім жывуць героі паэта: яна — метафарычная ў

адлюстраванні, хоць аўтарскія радкі не вылучаюцца знарочыста-кідкай асацыяцыйнасцю, вобразнай нечаканасцю. Часам усёй метафара-вобразам выступае верш у цэлым, не «абіяжараны» складанай гобразнасцю. У ліку такіх твораў — «Дзяўчаты», «Элегія», «Жаночая любоў».

Апавядальная манера пісьма У. Паўлава добра выявілася ў такіх ягоных вершах, як «Юра Кіле», «Хвіліна маўчання на гары Славен», «Суседу ў вёсцы», «Хмель баравы». Гэтым, як і іншым творам, уласцівы натуральнасць голасу аўтара, праўдзівасць паводзін і жэстаў яго герояў.

Адным з цэнтральных з'яўляецца, безумоўна, верш «Сляза на вейцы», які і даў назву зборніку. Гэты верш — як сімвал трывожнага веку, дзе неспакойна цэлай планеце. У ім ідзе размова і аб усёй Зямлі, якая становіцца своеасаблівай слязою на вейцы бязмежнага Сусвету, і аб слязе чалавека, які павінен быць шчаслівым. Увагай да людскога лёсу, да штодзённасці, «ў якой чалавек далучаны да радасці і да болю іншых, прасякнуты радкі гэтага твора:

Свае трывогі, людское
шчасце
Цаніць умеце.
Яшчэ не позна, не дайце
упасці
Слязе на вейцы.

Святлом любові да роднай зямлі, да яе людзей сагрэты радкі лепшых твораў новага зборніка У. Паўлава. Ён і сам добра ўсведамляе, што кожная новая кніга — гэта не проста механічны крок наперад, а нялёгкае пераадоленне сябе, пераадоленне той звычайнасці і супраціўлення матэрыялу, з якіх і трэба вырасцаць агонь паэзіі.

Віктар ЯРАЦ.

адразу і беспамылкова вызначыўшы асноўныя накірункі барацьбы за свабоду і святлае заўтра народа.

Першыя ашхабадскія камісары... Сярод іх — Сяргей Малібожка. Былы прапаршчык 5-га запаснога Сібірскага палка, а перад гэтым выпускнік Іркуцкага ваеннага вучылішча. Нарадзіўся ў вёсцы Быстрыца, што на Капыльшчыне. Яшчэ ў вучылішчы зразумеў, што адзіна верны шлях у жыцці — барацьба з самадзяржаўем. Характарыстыка, выдадзеная маладому афіцэру, даволі поўна сведчыла аб яго настройх — «Вельмі небяспечны сваімі антыўрадавымі поглядамі, начытанасцю нездаровай літаратурай, бальшавіцкімі размовамі і аўтарытэтам сярод акружаючых...».

У дакументальнай аповесці «Там, дзе цвіце Тамарыск...» М. Калінковіч узнаўляе найбольш значныя эпізоды з жыцця Сяргея Малібожкі. Гаворка набывае непасрэднасць дзякуючы таму, што аўтар выкарыстоўвае такія мастацкі прыём, як непасрэдны зварот да Малібожкі. У пустыні, на месцы расстрэлу ашхабадскіх камісараў, чытаючы іх прозвішчы на сціплым валуне, ён у думках пераносіцца на амаль шэсцьдзесят пяць гадоў назад: «Добры дзень, Сяргей Міхайлавіч Малібожка, добры дзень дарагі зямляк. Вось і прыйшлі мы к вам, таварыш ваенны камісар... Прыйшлі, каб пакланіцца вам і вашым таварышам, байцам-інтэрнацыяналістам, сынам свай-

го народу...». І ажывае мінулае. Асноўную ўвагу М. Калінковіч звяртае на паказ дзейнасці Малібожкі спачатку на пасадзе старшыні Ашхабадскага Савета, а потым ваеннага камісара Закаспійскай вобласці. Рэвалюцыйная і ідэйная перакананасць, прыняцтва і надзвычайная чалавечая сумленнасць — гэтыя якасці былі ўласцівы ўсім ашхабадскім камісарам, валодаў імі і Сяргей Малібожка, чалавек, які ўвасабляў сабой Савецкую ўладу ў Туркменістане і аб мерах па барацьбе з контррэвалюцыйнай рэгулярна паведамляў Уладзіміру Ільічу Леніну.

Герой другой аповесці М. Калінковіча «Сустрэчны вецер» — народны камісар замежных спраў Туркменістана Мікалай Разанаў, таксама наш зямляк. Выхадзец з дваранскай сям'і, маэнтак якой знаходзіўся пад Брэстам, ён быў чалавекам адукаваным для свайго часу. Закончыў юрыдычны факультэт Варшаўскага ўніверсітэта, у дасканаласці валодаў нямецкай, французскай, іспанскай, польскай мовамі. І валодаў той ступенню чалавечнасці, калі ўласнае жыццё страчвае свой сэнс тады, калі ты нічым не можаш дапамагчы іншым. Адзін з ашхабадскіх камісараў Мікалай Разанаў быў з народам і яго апошнія словы перад расстрэлам «Я гіну за рабочы клас...» — найлепшае пацвярджэнне таму, што чалавек гэты свядома стаў на рэвалюцыйную дарогу.

Трагічна склаўся і лёс ашхабадскага камісара Барыса Тузіна, радзіма якога вёска Загорная Клецкага раёна — пра яго расказваецца ў дакументальнай аповесці «Камісар Закаспія». І ў дадзеным выпадку М. Калінковіч умяла даваўся папярэдавец у архівах, сустрэкацца з тымі, хто мае пэўнае дачыненне да падзей рэвалюцыйных гадоў. Як і ў папярэдніх аповесцях, аўтар не абмяжоўваецца толькі выкарыстаннем фактычнага матэрыялу, а і дазваляе сабе некаторы мастацкі домysel. Ён апраўданы, паколькі не супярэчыць гістарычнай праўдзе, падмацаваны логікай разгортвання папярэдніх падзей. У прыватнасці, арганічна ўплываецца ў канву аповесці расказ аб маленстве Барыса Тузіна, пачатку яго службы, што праходзіла ў Кушкінскім гарнізоне — самым паўднёвым пункце краіны. І, вядома, пасля такіх падрабязнасцей, яшчэ большую аргументаванасць набывае гаворка пра рэвалюцыйную дзейнасць камісара — ужо ведаеш, што за чалавек перад табой, чым ён жыў, якой вялікай справе прысвяціў сваё жыццё...

Па-свойму ўражваюць дакументальныя апавяданні, якія склалі другую палову кнігі. Звяртаючыся да падзей Вялікай Айчыннай вайны, М. Калінковіч таксама ўспраўляе лёсы гераічных. Герой яго твораў радавы Клычніз Азалаў («Подзвіг гвардзейца»), гвардыі старшыня Араз Анаеў («Не абрываецца зямная сувязь»), лейтэнант Анакльч Атаеў («Эскадрон застаецца на вышыні»), старшы сяржант Тачмамед Ніязмамедэў

(«Стаіць на Палесці абеліск»), якія гераічна загінулі на беларускай зямлі, вызваляючы яе ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, і былі пасмяротна ўдастоенены высокага звання Героя Савецкага Саюза, і іншыя прывабліваюць чытацкую ўвагу тым, што жыццём сваім падвяргаюць правільнасць думкі — чалавек, які адчуў сябе сапраўдным грамадзянінам свайго грамадства, яго паўнапраўным членам, заўсёды гатовы на подзвіг. Бо ён ведае, за што змагаецца. Бо ён пастаянна адчувае, што яго жыццё набывае важкі, сапраўдны сэнс толькі тады, калі ідэйна і сацыяльна напоўнена гуманістычным зместам.

Да кнігі напісаў прадмову «Даль і блізасць памяці» лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Туркменскай ССР імя Махтумкулі Валянцін Рыбін. Адзначаючы плённасць аўтарскіх пошукаў па шляху ўзнаўлення гераічнага мінулага, ён выказвае ўпэўненасць, што героі кнігі «назаўсёды застануцца ў сэрцах чытачоў. Таму што подзвігі старшых пакаленняў — вечныя, а трыумф ленынскіх ідэй — неўміручы». З гэтым нельга не пагадзіцца. Да сказанага хочацца толькі дадаць, што кніга М. Калінковіча ўносіць уклад у скарбонку дружбы паміж туркменскім і беларускім народамі, і з'яўленне яе ў год 60-годдзя ўтварэння СССР — з'ява прыемная.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

Кнігапіс

О тебе, Ленинград!

ПРА ЦЯБЕ, ЛЕНИНГРАД! Горад Леніна ў паэзіі народаў СССР. На рускай мове. Складальнік В. Кежун. Л., «Лениздат», 1982. Колькі год назад у горадзе над Нявою была выдадзена анталогія «Пецярбург — Петраград — Ленинград у рускай паэзіі», якая была прыхільна на сустрэта шматлікімі чытачамі. Прыгожа, з густам выдадзены зборнік «Пра цябе, Ленинград!», мудры ўвайшлі вершы паэтаў братніх рэспублік у перакладах вядомых рускіх майстроў слова, які бы працягвае своеасаблівы паэтычны летапіс.

«Злітыя ў адзінай братаў сям'і — сям'і вольнай, новай», — нацыянальныя паэты сардэчна славяць Ленинград — горад вялікага Леніна, горад Кастрычніка, горад Смольнага і «Аўроры», чый стрэл паведаміў свету пра пачатак новай эры — Вясны Чалавечтва, — піша ў прадмове да кнігі ленынградскі паэт Браніслаў Кежун. — Гэты вобраз — «Кастрычнік — Вясна», узяты ў спадчыну ад паэтаў першых гадоў рэвалюцыі, узабагацаецца ўсё новымі фарбамі і інтанацыямі, нараджае ўсё новыя і новыя творы...»

Даўнія гістарычныя і культурныя сувязі звязваюць Ленинград з Беларуссю. Гэта з берагоў Нявы пайшла ў вечнасць Купалава «Жалейка», гэта там выдаваліся першыя кніжкі для дзетак-беларусаў на іх роднай мове. Ад Беларусі са шырым пранікнёным паэтычным словам пра Ленинград у кнізе выступілі Пятрусь Броўка, Максім Танк, Пімен Панчанка, Рыгор Барадулін, Геннадзь Бураўкін, Мікола Аўрамчык, які ў гады Вялікай Айчыннай удзельнічаў у вызваленні горада Леніна ад фашысцкай блядады. Вершы беларускіх паэтаў пераклалі Усевалад Раждзественскі, Аляксандр Пракоф'еў, Марыя Камісарова, Мікалай Браўн, Браніслаў Кежун.

Нам засталася спадчына

НАМ ЗАСТАЛАСЯ СПАДЧЫНА. Зборнік вершаў, прысвечаных Янку Купалу і Якубу Коласу. Складальнікі М. Барсток і К. Краўцова. Мінск, «На родная асвета», 1982.

Кніга, на вонладцы якой рэпрадуцыя карціны народнага мастака СССР М. Савіцкага «Сейбіты», мае тры раздзелы: у першым — творы беларускіх паэтаў, прысвечаныя Я. Купалу, у другім — вершы ў гонар Я. Коласа, у трэцім — вершы пра песняроў паэтаў братніх народаў Саюза, а таксама Найдана Вылчова (Балгарыя), Яна Гушчы (Польшча) і Уолтэра Мэя (Англія). Кожнаму раздзелу папярэднічаюць эпіграф і ілюстрацыя да твораў вялікіх песняроў. Тут — работы Васіля Шаранговіча, Героргія Паплаўскага і Арлена Кашкурэвіча. Ф. ЦАГЕЛЬСКИ.

Яўгенія ЯНІШЧЫЦ

3 кнігі лірыкі
«Пара любові і жалю»

Над перакатнай рэчкаю

Як глянь: бярозы свечкамі,
Нязманлівым святлом —
Над перакатнай рэчкаю,
Над ціхім азяром.

Юнацтва бессардэчнае
Сплыло, нібы паром,
Над перакатнай рэчкаю,
Над грозным азяром.

Ды родны край баронячы,
Праз жыта, праз ільны
Усё яшчэ, усё яшчэ! —
Ідзе салдат з вайны.

Ідзе ён цёмнай ночанькай,
Ідзе спякотным днём,
Бо ўсё яшчэ, бо ўсё яшчэ
Планета пад агнём.

Як завіруха белая,
Як белая сцяна,
Нявеста пасівела
Прымоўкла ля акна.

Гудуць аяселлі нозыя
У суседак на дзары.
...Даве чаркі палынозыя
З мядовае пары.

Дзе, пад якою зоркаю
Варушыцца курган?
І шэпчаць вусны згоркляя:
«Іванечка, Іван!»

Юнацтва бессардэчнае
Ударыць, нібы гром,
За перакатнай рэчкаю,
За цёмным азяром.

Пад Курскам ці ля Бышава—
Жніўная пара...
Ды як з пілоткі Бышава
Палыхне зара.

Мама-Марыя

Ціхая поўня стаіць на Палессі,
Клён асыпае лісцэ ў рукаў.

— Мама-Марыя, дзе ж твае песні, —
Бацька з сабою не ўсе іх забраў?

Громам прашыла збалелыя рукі,
Дождж прашумеў. І дарога шчыміць.

— Бачыш, са мною малыя унукі...
Як мне спяваць, калі маці іх — спіць!

Сэрцам журбы павярнуся да поля.
Поле, як жыта, к сабе прыхіне.

— Мама-Марыя, дзе ж твая доля?
— Доля дагэтуль шукае мяне.

Ты косіш сена,
колеш дровы

І халадок начной дуброзы,
І ветях гасне на плячы.
...Ты косіш сена, колеш дровы
Мудрэй равеснікаў-мужчын.

Якою ж птушкаю залётнай
Мільгнуў твой поўдзень між аблок?
...Праздзеш лянок і тчэш палотны,
Паклаўшы сэрцайка на ўток.

Хаваеш стомленыя рукі,
Талкуеш мне пра сенакос.
...Але на мне свінцовай мукай
Адбіўся твой грымотны лёс.

Я думаю, што дробязь — словы,
Што знічка мой радок,

Ты косіш сена, колеш дровы
І светла молішся зямлі.

На месцы дуэлі
Лермантава

Спачатку слова. Тайны гук спярша.
Не падкуліць вястунку год — зязюлю.
Балючая паэтаза душа
А ці сама сабе шукае кулю?

Не будзе ад паэзіі збавення.
Паклон табе, смуглявы Пяцігорск!
...Як эпалеты смутку і сумлэння,
Ляжаць снягі на гордых піках гор.

Рыгору Семашкевічу

Непрадбачна журыцца мой верш,
Ты яго ужо не прачытаеш.
Як глыбока, Грыша, ты жывеш:
Ні акон, ні вуліцы не маеш!

Развітальнай,
доўжыцца шашы.
Эх, якое-не-такое лета!
Польная дарога ў Дамашы —
У чаканні сына. І паэта.

Ты ў якой быліннай старане?
Шлях дажджом палынным акрапіла.
Мо з сёвай гісторыі Шыпіла
Ці Ігнат Буйніцкі скажучы мне?

Горкі вецер. Вечаровы дым.
Смех звініць дзіцячы, як шумёлы.
...Здрыгануся: воблікам тваім
Кропелька твая бяжыць са школы.

Лістапад.
Пётр Ільіч Чайкоўскі

Світанак зерасозы.
Не ліст — гады ляцяць.
Ёсць музыка. А словы
І самі загучаць.

Жыццё, жаданне, жыта
У адзін зліюцца хор.
Глядзі: душа адкрыта
Для буры і для зор.

О як трызожна ў свеце
І сэрцу, і ачам!
І нетутэйшы вецер
Зрывае плашч з пляча.

Як прывід — ноты, ноты
На крэсле, на сталэ...
Стыхія адзіноты,

Ляснік доўга пакручваў у руках паперку, падпісаную самім ляснічым, здзіўлена перапытаў:
— Няўжо столькі — цэлую машыну — і павезаць?
— Колькі можна, — развёў я рукамі. — Разумеець, у кожнага супрацоўніка ў сям'і малыя. Дзе ж яны ў горадзе тую ёлку ўбачаць? Спекулянты добрую цану злупяць. Двух вунь спаймалі — ля чыгуначнага палатна ў лесаахоўную паласу забраліся, каб ссэжчы...
— А ў вас дзеці ёсць? — раптам запытаўся Павел Іванавіч.

крэслаў папрасіў, каб неабжораных цурбакоў яму з лесу прывезлі. Так і спраўляў наваселлі на тых цурбаках...
— Ды ну? — не паверыў Павел Іванавіч. — У мяне тых абрэзкаў у лесу, як прасятленне робяць, вунь колькі застаецца. Хай бы прыехаў: я не пашкадваў бы...
Тады Павел Іванавіч расшчодрыўся: дазволіў насычы ёлак нават больш, чым указвалася ў нарядзе. Але я запратаставаў: не хацелася губіць такую прыга-

ЛЯСНЫ КАРДОН стаіць на паляне — пяцісценка, складаная з тоўстых смалістых бяроў, — і гаспадарчыя будовы: невялікая павець для дроў і хлеў, дзе дрэмле доўгімі зімовымі начамі Буланчык. Павел Іванавіч нават дашчанай будкі не зрабіў для Шарыка: калі часам заходзіцца завіруха, сабака пралазіць пад дзверы хлява і спакойна чакае, калі ўтаймуецца замечь, поруч з Буланчыкам.
Каржакаватыя дубы і некалькі соснаў выбеглі на паляну — да самых уладанняў Паўла Іванавіча. Восенню пад дубамі дол густа ўсыпаны жалудамі. Па мяккай коўдры з апалай лістоты добра хадзіць і адчуваць, як ад зямлі нясе гаркавым пахам перапрэлага лісця. У вольныя хвіліны, якіх бывае ў егера не так і шмат, я часам сяджу з Паўлам Іванавічам каля маленькага цяпельца, што звычайна тлее, калі навокал згушчаецца цемра. Слухаю яго ўспаміны пра партызанства. Усе вакольнае сцяжыны сходжаны яго нагамі. Тут два разы трапляў у блакаду. Адсюль у сорак трэцім пайшоў ён на Запад і дайшоў, як сам кажа, аж да «самай шэра-свінцовай ракі з усіх рэк, што ведае», — Эльбы. Паціху тлеюць у вогнішчы жарынкі — пакрываюцца ледзь прыкметным налётам попелу, а Павел Іванавіч глядзіць у вогнішча і ціха раскажае. Водсветы полымя, якое раз-пораз успыхае, на момант асвятляюць пасечаны маршчынкамі шырокі лоб, пабеленыя сівізной скроні. У зачах пабліскаваюць агеньчыкі. Звычайна ў такія хвіліны на ганак выходзіць Сцепаніда Цімохаўна, падае голас:

— Ці доўга будзеце сядзець, паўночнікі?
— А табе чаго? — незадаволенна адгукваецца муж.
— Чаго, чаго... Бульба даўно перастоела. Тэзімі расказамі чалавек сыты не будзе. Сам жа ведаеш — з дарогі ён: з самога Гомеля сёння прыехаў. А ты яго апавяданнямі частуеш... Сумленне трэба мець.
Павел Іванавіч хмурыць лоб, шпурляе ў вогнішча недакурак і потым неахвотна падымаецца. Ах, як не ў час устрае ў размову гэтая Сцепаніда Цімохаўна! Не, каб яшчэ пачакаць нейкія паўгадзіны: не так часта на чалавека находзіць хвіліна, калі раскажае ён па сутнасці чужому чалавеку пра сваё жыццё, пра сцэжкі-дарожкі, якія давалася пратаптаць яму па ім. Звычайна ж Павел Іванавіч — чалавек негаваркі, калі не сказаць, што замкнуты. «Акрамя свайго абходу, нічога не бачыць, — часта газарыла пра яго Сцепаніда Цімохаўна, калі Вежнавец яшчэ не быў егерам. — Ці ж жартачкі, які год з аднымі соснамі ды дубамі перамаўляўца... Лясун і ёсць, даруй мне божа...»
Буркатня Сцепаніды Цімохаўны, вядома, толькі ўяўная. Пра тое я ведаў даўно — як толькі пачаў сустракацца з лясніком. А ўпершыню пазнаёміўся з ім некалькі гадоў назад, калі прыехаў з нарадам ад нашай арганізацыі, каб прывезці з абходу Паўла Іванавіча ёлак пад Новы год. Была ў яго запаетная дзялянка.

Міхась ДАНИЛЕНКА

НА ЛЯСНЫМ КАРДОНЕ

А П А В Я Д А Н Н Е

— Ёсць. Калі шчыра прызнацца, дык гэта з-за іх я і падахвоціўся ехаць у гэтую далечыню. Прычэпіліся — едзь, прывязі ў кватэру зялёную ёлачку. Даўно і цацкі са скрынак дасталі. Ніяк не дачакаюцца, як упрыгожваць пачнуць.
Замкнуты твар Паўла Іванавіча раптам засяціўся чыстаю ўсмешкаю. Відаць, яму прыемна было чуць, што мае падшывенцы не адчэпляцца ад мяне, хоць ты ім з-пад зямлі дастань тую ёлку.
— А колькі іх у вас?
— Двойня. Два хлапчкі — Іван і Антон. Усё на іх як не гарыць. Не паспяваю касцюмчыкі купляць.
Павел Іванавіч трохі падумаў.
— А скажы, міл-чалавек (тады ён называў так мяне, а не па імю і па бацьку, як гэта робіць цяпер), а чаму ў моды зноў пайшлі Ізаны, Антоны ды Кузьмы? Я недаўменна паціснуў плячамі. Сапраўды, чаму?
— У мяне самога пяцёра ўнукаў, — прадаўжаў Павел Іванавіч. — Ёсць Лявон, Арынка. Нават Атрохам назваць не забыліся...
— Мусіць, таму, што ўсё зноў вяртаецца на свае кругі, — выказаў я, можа, не такую глыбакадумную здагадку. — Зноў вунь увайшлі ў моды кажухі, шарчавыя штаны. Нават лапці, калі ўсяляюцца ў новыя кватэры, развешваюць замест карцін на сцены. Адзін мой знаёмы, тэатральны работнік, дык замест

жосць. Відаць, таму і прыйшоўся даспадобы лесніку, што «не хапаў, як іншыя, што пад руку трапляе». (Гэта пасля ўжо ён мне прызнаўся).
Лясны месці, у які ўваходзіў і абход Вежнаўца, праз некаторы час уключылі ў заказнік. Не захацеў Павел Іванавіч упусьць такую магчымасць — быць заўсёды з лесам, — і застаўся егерам.
— А што? — жартуе ён. — Буланчык як быў за мною, так і застаўся. Шарыку таксама аднолькава, ці заказнік, ці проста лес берагчы. Толькі вось ёй, — егер ківаў на Сцепаніду Цімохаўну, — не ўсё адно. Гэта ж цяпер трохі прыціхла, а то жыцця не давала — з'едзем ды з'едзем з кардону.
— А хіба няпраўда? — уступала ў размову Сцепаніда Цімохаўна. — Лес ён лес і ёсць. Як прыедуць унукі, дык жывога чалавека не ўбачаць.
— Людзей яны нагледзяцца і ў гарадах, — адмаўся Павел Іванавіч. — А вось жывую вазёрку ці казулю пекарміць з рук толькі ў мяне можна.
Да позняй восені вакол паляны, дзе быў кардон, у гушчэцы лісця вершалі сойкі, спявалі дразды-белабровікі. Калі становілася цяжэй адшукаць што ў зямлі, бліжэй да кардону прыбіваліся дзікі: раніцай разоры ад іх лычоў, як ад бульдозераў, віднеліся зусім блізка ля плоту. Аднойчы спаласавалі ледзь не цэлую разору бульбы.

Ты жорстка,
але
Звініць лісце падкоўкай,
Пяе спусцелы сад.
То Пётр Ільіч Чайкоўскі
Іграе лісталад.

●
Не назавём — само не назавецца
Ні азярцо, ні твар, ні зякі.
...Ці знаеш ты, як рыфма цяжка тэцца,
Як рвецца песня — часта! — на шматкі?

Калі рыпяць з духмяным сенам санкі,
А ці вясну гукіе журазель —
Я думаю: якой была б сялянкай
І падала б спакойна у пасцель!

Вось на парог радзімы пазярнуся:
Шчыруе мама. Бульбачка кіпіць.
Ды ведаю: на песні закліпнуся.
І знаю: долі мне не абхітрыць.

Затушуйце руку

Ежели Кольцов выпускает книгу, то на обложку дайте портрет, который у Екатерины. Лицо склоненное. Только прежде затушуйте Изадорину руку на плече.

Читали ли Вы, что пишет обо мне Дункан за границей.
З п'сьма С. Ясеніна Г. Беніслаўскай ад 11 мая 1925 г., Баку.

Ці туга заклінула, як мора.
Ці нахлынула сінь касачоў?
...Затушуйце руку Изадоры,
Шо ўпілася арліцай ў плячо.

Не п'яшчота славынскі галубкі,
Дзе нябачна нуртуецца страць.
Ёсць каханне страшней душагубкі:
Ні прапасці, ні дыхаць не дасць.

Бераг Каспія чуйна-ласкавы,
Як нястомны чайханшчык Баку.
Кропля горкай слязы, а ці слязы?
Затушуйце руку.

Гэтак смутку трывожна і горна.
Не сціхае прыбой газаркі.
Разрываючы слеўназ горла,
Жаўрукамі крыляюць радкі,

Вараньём — за кардонам газеты,
Але сэрца галубіць Баку.
Дзеля лепшае песні паэта
Адшчапіце руку!

Мэрлін Манро

Сканаў Хрыстос. Але жыве Іуда
І прызначае тайную цану.
...Твой смех распят на сходках Галівуда
І вочы ўмураваны у сцяну.

О колькі іх, халёных рук і твараў
Узводзяць па-над прорваю масты!
Ці ведаеш: 2000 далараў
Каштуе плацце, што насіла ты.

А заўтра мо сенсацыі аматар,
Сляпы паклоннік атамнай чумы
З аукцыёна твой прадаць бюстгалтар
І твой партрэт адчайна-незямны.

Выкачвае усё, што можа, помпа,
Пампуе бізнес голас твой і крок.
Актрыса. Палюбоўніца. Секс-бомба.
Пакутніца. Рабыня. Матылёк.

Але пакуль жывы яшчэ Іуда,
Ты й мёртвая — рэклама для газет.
...А смех крычыць са сходак Галівуда
І вочы прабіваюць гнюсны свет.

●
Не зараслі быллём гадоў паляны,
Жыву, пакуль смуткую і люблю.
Прыходзяць людзі — гномы і вулканы —
І ў кожным штось таёмнае лаўлю.

Няпраўда, харашэе свет ад казкі,
Хоць круціцца ў нябачных сетках спіць.

Мне не да твару грим ружовай маскі —
Саткана доля з промняў-навальніц.

За месца ваяваць? Якое месца?!
Няхай гучыць паззіі арган, —
Ці не мяне вучылі вы, Маэстра?
...Замойклі і патухлі, як вулкан.

Парваліся, рассыпаліся струны?
Як Паганіні — на адной сыграй! —
Кажу сабе, такой старой і юнай...
А дзіўны гном рыхтуе ў пекле рай.

Замірае лецејка

Прашумеў каршун. Узвіўся сокал.
Дыхае расою сенажаць.
Замірае лецејка.

Высока
Зоры прахалодныя ззіняць.

Ані зыку. Толькі ў лёгкіх кронах
Кросны вёсен сцішана рыпяць.
І не трэба па лістах зялёных,
Па гадах зялёных сумазаць.

Па гасцінцу звонкаму, па полю,
Дзе гуляе спрытны вецер-буй,
Адпуская душачку на волю, —
Ты яе дарэмна не пільну!

Ой боюся месца, дзе распанела
Глухата, дзе праз мяшчанства тхло
Ні адной слязы не закіпела,
Ні адной прыпеўкі не ўзышло.

Я пачакаю

Нічога не вяртаецца назад;
Ні гэты міг, ні гэты дзень, — я знаю.
Ты адыходзіш ціха ў снегапад.
А я люблю вясну. Я пачакаю.

Разрыў-трава. Нязбітая раса.
Халодны ветах блудзіць каля гаю.
І наша сцэжка рутай прарасла.
А я люблю жніво. Я пачакаю.

Ідуць дажджы — хоць з хаты не вылазь.
Бяссоння год, як лён, перабіраю.
На тупельках, на белым плаціці гразь.
Я не люблю слаты, Я пачакаю.

●
Не звязвайце натруджаныя крылі,
Яны спазналі — досць! — вышынь і мук,
І з усяго, што мы пагаварылі,
Шчаслівіца, я помню промні рук.

Гадзіна, нібы бэзавае ранне,
Прайшла (хоць гэтак блізка!), а наўзбоч.
Пасля быў дождж. І наша развітанне.
А сонца не заходзіла ўсю ноч.

Святло

Гордая, віруе кожнай жылкай
Пад ільдом зячыстая вада.
...Будзе біцца сонная сняжынка
Крыльцамі сляпога матылька.

Выйдзем у раскошную нядзелю,
Покуль святая блізіцца здалёк.
Пэўна, я цябе не абнадзею,
Як вось гэты лёгенькі сняжок.

Дай мне шляху, што будзілі продкі!
Праплыла яшчэ палоска дня
Белым крыллем спуджанай лябёды,
Белай грывай быстрага каня.

Раскалуй да чыстых слёз, да смеху,
Пальчыкі азяблыя сагрэй.
...Хораша ад ранішняга снегу,
Але ад вячэрняга — сзятлей.

— Вы хоць бы папалохалі іх, — сказаў я нека егеру.

— А навошта? Гэта калі яны галодныя, дык набег зрабілі. А так іх Шарык папалохае, і яны далёка вакол абыходзяць.

Адна з унучак Сцепаніды Цімохаўны — Арынка — вельмі любіла частаваць ручную казулю. Тая баязліва набліжалася да дзяўчынкі на тонкіх цыбатых нагах, палахліва тычкалася халоднай пыскай у маленькую далонь.

— Машка, Машка, — маніла казулю Арынка. — Ну, чаго ты, дурненькая, вушамі стрыжэш? Ніхто цябе не пакрыўдзіць.

Машку — маленькую і бездапаможную — прынес з абходу Павел Іванавіч. Злосная рука браканьера, відаць, забіла яе маці. Малое круцілася ў кустах, недаўменна пакурчвала галоўкай на точнай шыі і зусім не супраціўлялася, калі чалавек узваліў яго на плечы і панёс на свой кардон.

Шмат было клопату тады ў Сцепаніды Цімохаўны. І ночку часцяком падымалася — паіла Маешку цёплым малаком з соскі, усяляк падкармлівала. Казуля ўвачавідкі дужэла. Часам пагражална настаяла лобік на Шарыка, які круціўся каля карыта, куды часам егерыха выносіла паесці Машцы. Так і прыжылася на кардоне. Восенню, праўда, часам забрыдала куды ў гушчар. Раздзімала ноздры, чуйна варушыла вушамі — слухала, як з шэрага неба падалі на пожны тужлівыя крыкі жураўлёў.

Мінаў нейкі час, і Машка, трохі быццам пачужэла, зноў прыбліжалася да сцяны хлява — абнюхвала Буланчыка, прыстуквала капытом, калі на яе брахаў Шарык, і чакала пачастункаў з Арынчыных рук. Ды вось бяда: усё радзей і радзей наведваліся ў лясны кардон егеравы ўнукі. Лявон, чуў я, паехаў з бацькамі (старэйшы сын у Паўла Іванавіча палкоўнік) аж на Далёкі Усход. Не часта адтуль выберацца ў лясную старану, хоць бывае і сніцца часам Лявону журавель над студняй у двары кардона, ластаўчыныя гнезды, што прыляпіліся пад страхой каля франтона дома, і сніцы, якія зусім не баяліся людзей.

— Старэю, брат, — прызнаўся аднойчы Павел Іванавіч. — Раней лёгкі быў на ногі: увесь лес мог уздоўж і ўпоперак абабегчы. А цяпер — не тое. І Шарык недабачваць стаў. Ды і нюх не той у яго. З-пад самага носу некай курапатка выпырхнула. А ён стаў, які укуваны, недаўменна на мяне паглядае ды толькі вінавата хвастом павільвае.

Мы сядзелі каля печы. Сцепаніда Цімохаўна закінула туды колькі паленцаў — ведама, муж любіць пагрэць спіну на гарачай чарні — і, сцішана, прытуліла да сябе галаву Атроха. Унук за час, які я яго не бачыў, прыкметна выцягнуўся. Толькі такі ж самы віхорчык мяккіх бялявых валасоў, як і некалькі гадоў назад, спадаў у яго на лоб.

У печы патрэскалі дровы. Польшыя гуло ў коміне — цяга была добрая. І на вокнах паступова раставалі ўзоры, што пад вечар паспеў намалываць мароз. Павел Іванавіч зняў боты. Днём ён развозіў на санях нарыхтаваныя летам венікі — развешваў іх у мясцінах, дзе любілі хадзіць ласі. Пакідаў

ім і трохі солі-лізунцу. Цяпер егер адпачываў. Ён выцягнуў да цяпла ногі ў шарсцяных шкарпэтках, якія звязала Сцепаніда Цімохаўна, і ўспамінаў, як пад Новы год, калі партызаніў у гэтых мясцінах, выкралі ў фрыцаў кухню з кашай.

— Скажы каму, дык не павераць, — пакурчваючы галавой, гаварыў Павел Іванавіч. — Так засмачаную тую прасяную кашу і прывалаклі коньмі ў Воўчыя Выселкі, дзе была наша база. Праўда, і надвор'е нам на руку было: віхурыла так, што белага свету не відаць. Дзе ўжо фашыстам след той узяць...

— Раскажы, дзед, — звярнуўся Атрох.

— А што раскажашь? — засмяўся маладым смехам егер. — Пад Новы год было, як сёння помню. Ледзь мы ачомаліся пасля блакады — фрыцы хацелі голадам замарыць. Ды не выйшла ў іх. Ходзім худыя, як фасолевыя стручкі, чорныя. Адвар з хвойных іголак п'ём — цынга пачалася. Гэта вось яна, твая бабуля, такое прыдумала, — Павел Іванавіч паказаў вачамі на Сцепаніду Цімохаўну.

— А хіба ж і вы былі ў партызанах? — вырвалася ў мяне.

— А як жа, была, — Сцепаніда Цімохаўна сарамліва падціснула вусны, паднялася з услончыка, дзе сядзела поруч з унучкам, і без патрэбы паварушыла качаргой у печы. Пасма сіваватых валасоў выбілася ў яе з-пад гарусоўкі. — Абмывала іх васьць. Ці паверыць — абашывелі ўсе...

Павел Іванавіч незадаволенна нахмурыўся.

— Не кажы таго, чаго не было, — запярэчыў ён. — Калі што і сустракалася, дык толькі ў блакадныя дні. Фрыц, можа, болей нашага абашывеў, хоць і стаялі гарнізоны па раённых цэнтрах ды вялікіх сёлах. А ў нас і лазенька свая была — нечага бога гнявіць...

— Раскажы, дзеду, пра фрыцаву кашу, — не адступаў Атрох.

— Ну, значыцца, паведаміла наша разведка, што ў Саколічах (гэта вёска такая ў нашым раёне ёсць) перад Новым годам перапільлі немцы. Там у нас свой староста быў. «Ёсць лафа, хлопцы, — перадаў нам. — Хапайце кухню ды і мяне разам з ёю, каб потым не адказваць перад немчурой, і цягнуце ў Воўчыя Выселкі. Хоць трохі голад заморыць: ведаю, што страўнік да спіны ў кожнага падцягнула...»

Патрэскае вуголле ў печы. На адшараваных дзеркачом маснічынах бліжэй да запечка задаволенна мурлыча вялікі рыжы кот. А туды, бліжэй да кута, стаіць на крыжавіне ёлачка. Вежнаўцы чакалі, што Новы год сустракаць прыедзе іх малодшая дачка з Мінска (яна выкладае ў адным інстытуце). Але вось табе на — прыехаў толькі малодшы ўнук Атрох. Палкоўнік з дачкой Арынкай прыслалі навагодняе віншаванне — і на тым дзякуй. Добра, што ўнук прывёз з сабой розных шклянчых шароў, залатых рыбак, шышак, срабрыстага серпанціну. Елку ўпрыгожвалі мы з Атрохам: Павел Іванавіч са Сцепанідай Цімохаўнай свежавалі кабанчыка. Егер не прызнаваў сала, якое б не пахла паленай саломай. Спецыяльна ездзіў на Буланчыку ў вёску, каб разжыцца на колькі кулёў тае саломы. Потым адпарваў выскрабеныя да жаўцізны бакі япрука гарачай ва-

дой, укрываў радном. У ашчэрным лычы тырчэў камень-дзічак. А мы з Атрохам начэплівалі на лапкі серпанцін, шклянныя дырыжаблікі, вісюлькі.

У доме было светла і сцішана. На сцяне ходзікі адлічвалі хвіліны старога года. А мы слухалі, як Павел Іванавіч раскажваў пра тую кухню, што ў завіруху гналі ў самы гушчар. Там пад векавечнымі ялінамі, за непраходнымі балотамі, туліліся пад снегам партызанскія зямлянкі. Трасцы дапнуць фрыцы ў мяцельную каламуць на Воўчыя Выселкі — вось дзе глухмень дык глухмень.

— Паверыце, браткі мае, — успамінаў Павел Іванавіч. — Здаецца, пасля ніколі такой смачнай кашы не еў, як пад той Новы год. Ці то кухар нямецкі які адмысловы быў, ці кішкі нашы даўно марша йгралі... Праўда, Сцепаніда мая надта строга была: шмат наядца не дзаваляла...

— А то ж чаго захацелі, дзэрці паласатыя, — засмяялася Сцепаніда Цімохаўна. — Вам дазволь, дык потым жыватамі захварэлі б усе: колькі ж дзён макавага зернятка ў роце ў кожнага не было...

Пасля, калі мы ўжо адзначылі за святочным сталом прыход Новага года і пажадалі Вежнаўцовым дзецям і ўнучкам, ды заодно і маім, здароўя і шчасця, я выйшаў у двор.

У кары дубоў палускаў мароз. Шэрань зрэдку ацярушвалася з гузаватых галін. З акон на снег падала няяркае святло. (На кардоне свяціліся, як і дзсяткі гадоў назад, газай; таму Сцепаніда Цімохаўна і хацела адсюль перабрацца ў бліжэйшую вёску да электрычнасці). Неба было ўсеяна яркімі зоркамі. Рэдкія аблачыны зрэдку закрывалі месяц. Стаяла такая цішыня, што не верылася, быццам ёсць недзе шумныя гарады, грывыя аркестры, праносяцца па нябачных трасах авіялайнеры. Праскрыпеў пад нечымі нагамі снег. У хляве паварушыўся Шарык, але голасу не падаў, не загаўкаў — можа, прыгрэўся ў зацішным кутку, а можа, лянуецца нават цяўкнуць.

Да мяне хтосьці ішоў. Я прыгледзеўся. Грацыёзны сілуэт Машкі паказаўся з-за павеці, дзе звычайна Павел Іванавіч складаваў дровы. Казуля затупала капыткамі на абмёрзлай сцяжынцы каля ганка кардону, тыцнула пысай у маё плячо. Прыціхла. Па шаўкавістай поўсці хвалямі прабягалі дрыжыкі, вушы чуйна натапырыліся ў бок лесу.

Ноч плыла над пушчай, над гэтым глухім лясным кардонам, над усёй зямлёй. Непадалёк адсюль сніла сны зямлянка, пад гуркуць снегу. Яе адну з усяго партызанскага лагера пакінулі ў Воўчых Выселках у такім выглядзе, які быў, калі ў ёй сустракалі той далёкі Новы год Вежнаўцы. І на яе, як і на мяне, з бліжніх дубоў, мусіць, у гэтыя хвіліны церушыцца марозная шэрань. І зайцы недзе пятляюць, заблытаюць сляды — ратуюцца ад хітрых лісаў, ад ваўкоў, якіх, кажуць, шмат развяслося ў апошні час у заказніку. А вавёрка, якую любіць падкармліваць Арына, калі бывае прыязджае на кардон з бацькам-палкоўнікам, відаць, спіць і бачыць свае няхітрыя сны. А можа, сны ёй не сняцца?

Будзь бласлаўленай, свяшчэнная цішыня над зямлёй.

ТЭАТРАЛЬНЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

Зусім нядаўна, калі схуднелы каляндар адлічваў апошнія дні восені, яны зноў і зноў сустракаліся на сцэне — Каменны гаспадар, які даўно і назаўсёды пакінуў свой дом, каб нечакана і жаліва вярнуцца ў яго няпрошаным гасцем, і рызкоўны Дон Жуан, які наважыўся заняць гаспадарскае месца ў сэрцы маладога і вабнай удавы, у гэтых прасякнутых памяццю і холадам сценах. Яны зноў і зноў правяралі сілу пошкіру рук, абмяралі сваю душэўную адлегласць, супастаўлялі жыццёвыя прынцыпы — Вернасць і Каханне, Абавязак і Пачуццё... У купалаўскім тэатры адбываліся рэпетыцыі п'есы Лесі Українкі «Каменны гаспадар». Спектакль быў «на выхадзе», і яго пастаноўшчык кіеўскі рэжысёр Сяргей Данчанка разам з Віктарам Гарасавым, Мікалаем Яроманкам, Валянцінам Белавосцікам і ўсімі выканаўцамі ўпарта шукалі шляхі выяўлення складанай, «шматступенчатай» філасофіі гэтага выдатнага твора ўкраінскай драматур-

гічнай класікі. Шукалі, спрачаліся, гублялі і зноў знаходзілі, бо працэс спасціжэння мастацкай праўды бясконцы, як бясконцае ў сваіх імкненнях, страсях і правах наша жыццё...

гарадку на Смаленшчыне змагалася з варожым нашэццем няўрымслівага ляонаўскага Валька... На гэтым чыгуначным перагоне запяняўся эшалон, у якім разам з персанажамі п'е-

маральных шуканняў. Мы пільна і зацікаўлена сочым за творчасцю А. Арбузава, А. Розава, А. Гельмана, героі якіх вучаць нас нялёгкай навучы сампераадолення, бязлітаснай

саблення набывае асабістае, прысвоенае значэнне. Хочацца дакрануцца да скрытых спружын учынкаў, увабраць цікавы і разнастайны нацыянальны характар, далучыцца да багацця душы герояў. І работа — напружаная, неацэнная — становіцца прыступкай твайго чалавечага росту. Жывой часцінкай лёсу твайго.

Калі тэатр абраў для пастаноўкі драму Мустаы Карыма «У ноч зацьмення Месяца», мяне ўзяў у палон таленавіта выпісаны вобраз Шафак. Дачка башкірскіх стэпаў, гордая, валавая, гатовая пранесці праз усе выпрабаванні сваю адзіную і няздраную любоў. Жанчына, якую няласкавы лёс прымусіў на поўную меру зведаць здзекі і гора, але не змог здратаваць і знішчыць у ёй Асубу. Вонкава ціхая, непрыкметная і на дзіва моцная, непахісная. Стрыманая і самаахварная.

Здарылася так, што іграць Шафак выпала мне. Гэта і абрадавала, і збятэжыла: ці хоць унутраных сіл і ўмення перамясціцца ў часе, «абжыцца» на суровых стэпавых вятрах, адчуць і перадаць трагедыю, якую мая геранія старанна хавала ад сябе і ад людзей?..

Першай перашкодай стаў для мяне пластычны малюнак ролі. Трэба знайсці характэрныя рухі, хаду, жэсты, заўважыць партрэтныя прыпадабненні... У тых дні ў Мінску на-

ЖЫВАЯ ВАДА

У акцёраў — вандроўны лёс. Гастролі, канцэртныя паездкі, творчыя камандзіроўкі. Пывалічаецца спіс наведаных гарадоў, у запіснай кніжцы панажаюцца імёны і адрасы. І расце адчуванне неабдымнасці родных прастораў!.. Глядзіш на зямлю з рэактыўнай вышыні — праплываюць цёмныя дываны лясоў, жоўта-зялёныя абрусы палёў, іслугавіг, напаятыя, нібы струны чэшныры дарог. І сіняватыя стужкі рэк — як лініі жыцця на далоні.

Падарожжа не прызнае адзіноты. Едзе без спадарожнікаў. Ды з табой памяць. З табой твае героі, твае персанажы. Магчыма, у гэтай старадаўняй маскоўскай камяніцы жыла мая Юлія Паўлаўна з «Апошняй ахвяры» А. Астроўскага. А ў гэтым ціхмяным

сы М. Рошчына была і вясёлая, языкатая Лаўра...

Мазаіка абліччаў; жанчыны і ў кожнай свой лёс...

Сёння, у юбілейныя для краіны дні, з асаблівай сілай адчуваеш, як зрадніліся мы духоўна. Ці можна, напрыклад, уявіць сабе тэатральнае мастацтва рэспублікі без рускай класікі? Для нас творы Л. Талстога і Ф. Дастаеўскага, А. Астроўскага і А. Чэхава былі і застаюцца крыніцай вялікіх заглябленых у чалавечае сумленне думак, выпрабаваннем акцёрскага майстэрства. І зусім натуральна ўвайшлі ў наш рэпертуар п'есы М. Горкага, М. Пагодзіна, У. Вішнеўскага і Л. Ляонава, у якіх рэвалюцыйная эпоха паўстае ва ўсёй складанасці жыццёвых лёсаў і

барацьбе з уласнымі слабасцямі і спакусай кампрамісаў.

Гэта, відаць, у характары кожнага акцёра — усё, з чым паспеў пазнаёміцца і што спазнаў, «прымраць» да сваёй біяграфіі, да свайго адчування, да ўласнага духоўнага вопыту. Не ў нашых правілах спакойна і абьякава назіраць за рачной хваляй. Абавязкова — акунуцца! Увайсці ў поўны неспадзяваных для цябе адкрыццяў свет блізкіх і далёкіх сучаснікаў.

Лёгка сказаць: увайсці... На афішы купалаўскага тэатра рэпартам паяўляюцца назвы, якія яскравымі радкамі ўпісаны ў гісторыю братніх літаратур. І кожны раз, калі пачынаем працаваць над новай і незвычайнай для нас п'есай, задача акцёрскага пераўва-

ся ў плошчу; справа праз колькі крокаў адкрываўся жылы дом, на сцэне якога — мемарыяльная дошка ў гонар выдатнага дзеяча ўкраінскай сцэны Гната Юры; на ўзвышшы за пірамідальнымі таполямі высвечваў лазурна-белы фасад тэатра. Транспарант над парадным уваходам, анонс у левай вітрыне: «СЬЮГОДНІ ПАВЛІНКА». І сем фотартрэтаў: выканаўцы галоўных роляў у кас-

тэатраў, дадасць сваё новае слова (дзій не адно) у жыццё «Паўлінкі». Калі ж у час спектакля сцэна нібыта знутры свеціцца-поўніцца жыццём — па шчырасці, не захочаш прэпарываць гэтае жыццё і дазнавацца: чаму? Чаму кранае гэты даўным-даўно напісаны твор? «Сакрэт маладосці» самай п'есы, ці справа ў жывой душы і тонкай думцы пастаноўшчыкаў або ў свежасці твор-

вышэйкі — і нават ва ўзоры знаёмага арнаменту знаходзіш раптам нейкія новыя, раней не заўважаныя, лініі, перапляценні... Ці яшчэ. Звонку светлы, старанна апраўлены ў гарманічную рамачку, лубок поўніцца сакавітай жыццёваасцю і ў фінале ўзрываецца парадоксам Купалавай п'есы: арышт Якіма, драма, непрытомнасць Паўлінкі, трагіфарсавы «кантак» заляцанняў Быкоўскага.

Спектакль — тое, што трэба пабачыць і пачуць, — амаль немагчыма перадаць перакананым. Тым болей — скупым словам газетных нататак. Трэба слухаць, як аздабляюць музычную канву «Паўлінкі» народныя беларускія напевы «А ў полі вярба», «Чаму ж мне не пець», «Ой, ляцелі гусі», «Што за месяц», «Як правёў мяне Цімох» ці зіхоткі найгрыш «Лявоніхі». Трэба на ўласныя вочы сачыць, як з'яўляецца Крыніцкі (В. Цымбаліст) — незласлівы, вялікай фізічнай сілы, самабытнай душы і вясёлага адкрытага сэрца чалавек. Як завіхаецца ў хаце шчырае, дасціпная і па-свойму гордая Альжбета (П. Куманчэнка). Як туляецца паміж гасцей расхрыстаны, непрыкаяны, прывучаны да жончынай пугі Пустарэвіч (М. Крамар). Як запаўняе сабою, здаецца, усю святліцу Агата (Н. Капаржынская), абвешаная плячэнкай ладнай смуглявай цыбулі: гэтка яна бязмежная ў сваёй упэўненасці і неспасрэднасці, велічынна пры ўсёй камічнасці, глыбока іранічная пры ўсёй яе прастаце, шчодрая на дабрыню пры ўсёй капрызлівасці і суровасці яе норава. Трэба пабачыць, з якім арганічным гумарам абмалёўвае ў першых сценах Якіма Сароку, поўнага маладога імпульту, артыст Я. Шах.

А вось Паўлінка (Н. Сумская): сапраўды дзіўная, пазытыўная істота. Далікатная, спагадная, з ласкавым голасам, сціплым манерамі. Па-жаноцку прывабная і ў той жа час гарэзлівая, дасціпная. А «кепікі» яе, нават у дачыненні да Быкоўскага, гучаць зусім не здэкліва — усмешліва, мякка.

ДАРЭЧЫ, над вобразам Быкоўскага, увасобленым Б. Ступкай, можна меркаваць гадзінамі. Здаецца, не так і даўно, улетку, пад час гастролі ў франкоўскага тэатра ў Мінску, мы як нікога вылучылі гэтага выдатнага акцёра — выканаўцу галоўных роляў у спектаклях «Украдзенае шчасце» і «Дзядзька Ваня». Новая работа Б. Ступкі настолькі ж удумліва і яркая, наколькі не падобная да ранейшых яго роляў. Веданне зместу «Паўлінкі» зусім не замінае сачыць, а як жа, урэшце, разгорнецца да фіналу «лёс» Быкоўскага. Акцёр быццам не спяшаецца іграць, як кажуць, зынік сваёй ролі. Яго Быкоўскі шыкоўна пстрыкае запалкай аб падзвігу бота, фарсіста дэманструе белыя пальчаткі, трапіна «вытылінгае на язык», «шляхетна» цалуе рукі, пыхліва паплёўвае; яго надакучліваю пахвальбу працінае нейкая «хлестакоўшчынка»... Але ён недарэчна трусіць попелам ва ўласны цыліндр, яго кішэнны згарэў, падобны на будзільнік, боўтаецца, ледзьве не б'е свайго гаспадара па каленях; ён і смешны, і няшчасны ў няўменні сказаць Паўлінцы пра сваё каханне. Злоўлены, як злодзей, збятэжаны, зацкаваны з'яўляецца ён у фінале з апошняй рэплікай: «Я толькі хацеў запытацца, як тут выехаць...» І камічны ў сваіх прэтэнзіях на «шляхетнасць» персанаж падаецца раптам маленькім чалавечкам, хутчэй дзівакаватым, чым дурным, які нікога нікога благога не зрабіў, а сам зрабіўся ахвярай недарэчных акалічнасцей.

ЗА КУЛІСАМІ дасюль яшчэ

«СЬЮГОДНІ ПАВЛІНКА»

З ПАДАРОЖНЫХ НАТАТАК

цюмах і грыве. У вітрыне справа — такі ж анонс на заўтрашні спектакль. Завядзёнка, вяртае пераймання!

А ўвечары засвяцілася тэатральнае фае. У галерэі, дзе сярэд здымкаў сённяшняга творчага складу тэатра пачэснае месца займае партрэт Гната Юры, шпацыравалі глядачы. У праходах прасторнага партэра месціліся тэлевізійныя камеры: фрагменты спектакля, запісаныя на стужку, будуць выкарыстаны ў перадачах Украінскага, Беларускага тэлебачання. Асабліва гэта важна для нашых глядачоў: не ўсім жа выпадае прыехаць у Кіеў на «Паўлінку»...

НЯМАЛА даследаванняў, эсэ, рэцэнзій, нарысаў напісана пра «Паўлінку». І хіба толькі з нагоды яе тысячага паказу ў Мінску ці юбілею Купалі!.. Вось і цяперашняя пастаноўка, створаная ў садружнасці дзеячаў беларускага і ўкраінскага

чага погляду новых акцёраў? Ці, нарэшце, у неспасрэдным успрыняцці, чысціні рэакцыі ўкраінскіх глядачоў, многія з якіх глядзяць «Паўлінку» ўпершыню!..

Пяты раз ішла ў Кіеве «Паўлінка». Я глядзела спектакль у паўноўсеньскай зале. Мае суседзі не адводзілі позіркаў ад сцэны, узрушана ўспрымалі дзеянне, пасля спектакля гучна дзякавалі акцёрам, аркестру, задаволены перагаворваліся: «Цудоўная рэч!.. Ладная прэм'ера!»

У мінчан успрыняцце — што і казаць — не магло быць зусім неспасрэдным. А тым не менш...

Быццам усё тая ж, беражліва захаваная ў лепшых пастановачных традыцыях «Паўлінка», напаяецца свежым подыхам, паварочваецца нечаканымі гранямі... Такое адчуванне бывае, калі доўга разглядаеш старадаўнія карункі ці

МІНСК праводзіў наш цягнік снежаньскім дажджом (кажуць, на шчаслівае дарогу).

Кіеў сустраў ветлым, пагодлівым, сонечным небам. 12—15 снежня. Горад рыхтаваўся да свята. На вуліцах — анонсы перад'юбілейных справаздачных канцэртаў майстроў мастацтваў Украіны; рэклама пашыранай выстаўкі-продажу грамплацінак з запісамі музыкі народаў СССР, аб'явы пра навагоднія кірмашы. «Рэпетыцыя» святочнай ілюмінацыі на вячэрнім Кршчаціку. Заставалася некалькі дзён і да ўрачыстага паяджэння ЦК Кампартыі Украіны і Вярхоўнага Савета УССР.

На Прывакзальнай плошчы, быццам ганаровая варта, — шэраг рэкламных шчытоў. І асабліва ў гэтай шарэнзе — светлая, прэм'ерная афіша Акадэмічнага тэатра імя Івана Франка. Да 60-годдзя ўтварэння СССР. Янка Купала, «Паўлінка». Пераклад з беларускай П. Тычыны, Т. Масэнкі. Рэжысёр-пастаноўшчык заслужаны дзеяч мастацтваў БССР В. Раеўскі, рэжысёр А. Петухоў, сцэнаграфія заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Б. Герлавана, кампазітар — лаўрэат прэміі ЛКСМБ У. Буднік, балетмайстар Б. Камяновіч. Потым афішы ў горадзе не раз напамінаць пра Беларусь. На іх пазначаны сёння «Пайсці і не вярнуцца» В. Быкава (Маладзёжны тэатр), «Трывога» А. Петрашкевіча (Тэатр драмы і камедыі), «Выбар» А. Дударова і «Шрамы» Я. Шабана (Тэатр юнага глядача). А ў Кіеўскім музеі рускага мастацтва, дзе разгорнута экспазіцыя работ мастакоў саюзных рэспублік (з фондаў музея), знаёмым почыркам прыцягне палатно М. Савіцкага — «Добраахвотнікі»...

ЗБОЧВАЛІ з тлумнага Кршчаціка прахожыя і, як паломнікі, цягнуліся ўгору. Спакваля шырэла вуліца, ператвараючы-

раджаўся балет «Спартак». Я выпадкова трапіла на рэпетыцыю і нечакана для сябе адразу ўбачыла і адчула патрэбную пластыку. Вядома, балетныя «цытаты» немагчымы на драматычнай сцэне, і ўсходнія танцы, якія ствараліся ў вострых рытмах музыкі Арама Хачатуряна, не мелі нічога агульнага з паводзінамі маёй Шафак, дзяўчынкай — цэнем са старадаўняй качоўкі. Але ў постацях нашых балерын, у нейкай пакарлівай пахіласці, прывычнай, добра завучанай «стусаванасці» быў ключ да выяўленчага рашэння майго вобраза. Я зразумела, якой непрыкметнай, «сцёртай» з'явіцца перад глядачамі Шафак, як доўга яна будзе цурацца авансцэны... Згінацца ў маўклівай пакоры, нібы ўтойваць свой рост. Але ў фінале ўсе ўбачаць яе выпрастанай і шчаслівай у сваім няшчасці. Яна развітаецца з каваным, добраахвотна ўступіць свае правы другой дзяўчыне...

Мяне вабіла ўнутраная таямніца Шафак. Я павінна была адказаць, адкуль у гэтай стэпавай травінкі ўзялося столькі стоенай сілы, каб процістаяць жорсткай і непарушнай традыцыі, як пад спякотным сухавеем і ў лютым маразы расквітнела яе душа. Шмат цікавага і важнага расказалі мне вершы Мустага Карыма. Іх напружаная рытміка, смелыя метафары, ясная, падкрэсленая думка ўвабралі ў сябе дух народа, які на працягу стагоддзяў гартваў сваю волю ў змаганні з прыроднай стыхіяй, сярэд небеспек і цяжкасцей качоўнага жыцця шукаў апору

ў адвечных каштоўнасцях дабра і справядлівасці.

Кожная песня мае сваю інтанацыю, сваю манеру выканання. Спектакль «Я, бабуля, Іліко і Іларыён» параджаўся ў нас на адным дыханні — весела, адчайна, з пераборам галасоў і фарбаў. Ён не мог быць іншы. Песа Н. Думбадзе і Г. Лордкіпанідзе поўніцца сакавітым грузінскім народным гумарам, героі размаўляюць тэмпераментна і гучна, рэплікі падаюць недзе і вяртаюцца да цябе, як бумеранг, дзеянне нагадвае бліскотны фехтавальны падымак. І задача акцёра ў тым, каб сярод каamedыйнага феерверку — смеху, мітусні, недарэчнасцей — выказаць галоўнае, што яднае жыхароў гэтай маленькай горнай вёскі. Іх пяшчотную любоў да зямлі, прагу дабрыні і характава. Іх летуценнае жаданне засадзіць раўніны і схілы гор садамі, каб скрозь наліваліся сонечнай спеласцю плады...

Мне ў гэтым спектаклі дасталася роля Мэры. Невялікая, хутчэй — эпизадная. Але іграць было заўсёды прыемна і радасна, бо на сцэне панавала атмасфера нязмушанасці, добрага азарту, безупынай творчасці. Здзіўляла і захапляла ігра Стэфаніі Станюты: бабуля яе сыпала навокал пагрозліва кленчы, саромела і ўпикала свайго ўнука, а за гэтай знеш-

няй суровасцю адкрывалася бязмежная дабрыня, жыло спрацаванае, хворае, але мудрае і ласкавае сэрца... Шчыра, па-акцёрску адана «сышоўся» Аўгуст Мілавану са сваім Зурько: прастадушнасць, летуценнасць, дзіцячая лянота — адсюль пачынаўся яго герой і на вачах падростаў, сталаў, набіраўся ад родных гор, ад сваякоў і пабрацімаў мужчынскай сілы. І колькі самабытнага, незапыханага было ў ігры Уладзіміра Дзязюшкі і Паўла Кармуніна! Іх дзяды — Іларыён і Іліко — сышлі, здавалася, з палотнай грузінскіх мастакоў. Ганарыстыя, раўніныя да пачуццяў малага хлопца, яны строілі адзіну аднаму смешныя каверзы і няўмела хавалі чужую прыязнасць.

Мінае час, і забываюцца даўнія работы. Застаюцца, аднак, душэўныя ўрокі. Спектакль «Я, бабуля...» паказаў, як можа мяняцца напрамак мастацкага мыслення: учора з кволых, ледзь чуйных гукаў параджаліся крык, стогн, адчай, а сёння ты ідзеш ад вонкавых акцэнтаў углыбіню — у тонкую і шчымлівую лірыку, сярэд браўрных гучанняў знаходзіш месца для крышталёна прарыстай ноты.

У Беларусі здабываюць пастаянную прапіску многія драматыргічныя творы, якія ўпершыню ўбачылі святло рампы ў Маскве і Кіеве, Тбілісі і Кішыневе. Кожны з іх не толькі адкрывае нам новыя жыццёвыя пласты, але дае магчымасць адчуць і ўбачыць нечаканыя грані чалавечы індывидуаль-

насцей, спазнаць невычарпаную паэтыку сцэны. «Памяць сэрца» А. Карнейчука і «Святая святых» І. Друцэ, «Успаміны» А. Арбузава і «Закон вечнасці» Н. Думбадзе — усяго некалькі радкоў з купалаўскай афішы розных сезонаў, але яны паказваюць, у якім шырокім дыяпазоне жыць і развіваецца наша мастацтва. Безліч дарог, інтэнсіўнасць пошукаў, навізна і смеласць... Тэатр, у якім яднаюцца рэалістычная дакладнасць і рамантычны настрой, філасофскі роздум і адкрытая публіцыстычнасць, праўда жыцця і праўда мастацтва, — гэта агульны набытак савецкіх людзей, адзінае дрэва нашай шматнацыянальнай культуры.

Вялікі знаўца тэатральнага мастацтва А. В. Луначарскі гаварыў, што сацыялістычны лад не збіраецца нішчыць нацыянальныя матывы ў агульначалавечай сімфоніі, а хоча «іх багатай і свабоднай гарманізацыі». Дружба літаратуры і сцэны, абмен духоўнымі каштоўнасцямі — штодзённы фактар нашага жыцця. Зараз, калі мінчанае знаёмляцца з «Каменным гаспадаром», кіеўскі тэатр, які носіць імя Івайды Франка, запрашае на прэм'еру купалаўскай «Паўлінкі»... Героі Я. Купалы і К. Крапівы, А. Макаёнка і В. Быкава размаўляюць з глядачамі ўсёй краіны на іх уласнай роднай мове.

Жывая вада братніх пачуццяў гартуе нашы душы.

Лілія ДАВІДОВІЧ,
народная артыстка
БССР.

Крыніцкі (заслужаны артыст УССР В. Цымбаліст), Быкоўскі (народны артыст УССР Б. Ступна), Паўлінка (Н. Сумская).

захоўваецца стэнд «Франкоўцы на гастролях», дзе выразкі з «Вячэрняга Мінска», «Знаменкі», «ЛіМа» нагадваюць пра нашы летнія сустрэчы. За кулісамі наладжваліся і нашы гутаркі з удзельнікамі спектакля «Паўлінка». Акцёры пыталіся, як справы ў купалаўцаў — спектакль «Каменны гаспадар» паводле Лесі Українкі, над якім працавала пастановачная брыгада з Кіева, галоўны рэжысёр тэатра імя І. Франка С. Данчанка. Расказвалі пра сваю «Паўлінку»: і працавала захапленая, і вынікамі задаволены, і прыём публікі найлепш свядчыць пра жыццёвасць новай работы. Гаварылі пра тое, які блізкі да ўкраінскай душы і Купалаў твор, і музыка, якую поўніцца спектакль. І што рэжысёр В. Раеўскі, наколькі могуць яны меркаваць, не адступіў ад лепшых традыцый беларускіх пастановак «Паўлінкі» і разам з тым дапамог акцёрам пазбавіцца чыстага «бытапісальніцтва» на сцэне, выйсці за межы музей-

най этнаграфічнасці, увасобіць характары, сугучныя сучасным жыццёвым тыпам. А яшчэ гаварылі кіяне, што хацелася б ім зноў сустрэцца ў рабоце з новай для іх, цікавай беларускай рэжысурай...

Адбылася ў мяне і размова з выдатнай украінскай актрысай Наталіяй Міхайлаўнай Ужвій, якая з прыемнасцю сустрэла новую прэм'еру свайго тэатра:

— Такая супольная творчая праца і яе вынік умацоўваюць дружбу нашых рэспублік. Уваабленне на сцэне драматыргіі братняга народа заўсёды падзея, а калі пастаноўка ўдалая — гэта двойчы падзея! Я магу зноў і зноў прыгадаць прыклады даўніх сувязей дзеячаў культуры Беларусі і Украіны. Але сувязі нашы больш чым творчыя, чым дзелавыя: яны — у роднасці нашых думак, звычаяў, у прыродзе нашых песень і нашага гумару. Зрэшты, гэта пацвярджае і пастаноўка Купалавай «Паўлінкі»,

першая на Украіне. Такая ж класічная чысціня, чалавечнасць ёсць і ва ўкраінскай класіцы: «Наталка-Палтаўка», «Запарожжа за Дунаем», «Мартын Баруля»...

На жаль, я не пабачыла тую, кананічную «Паўлінку» з цудоўным сюзор'ем акцёраў-купалаўцаў, пра якую цяпер ужо ходзяць легенды. Але для мяне чароўны і вольны гэты, сённяшні, па-народнаму чысты і мудры твор. Яго душэўнасць і добры гумар даступны ўсім — таму так хораша прымае «Паўлінку» і тэатральная грамадскасць, і шырокая публіка. Вельмі добра папрацаваў рэжысёр Валерый Раеўскі. І прыемна, што ў яго спектаклі няма фармальнай «моды», а ёсць новыя сэнсавыя адгалінаванні, бо прычытана п'еса з арыентацыяй на сённяшні дзень, на наш час. А як жа інакш: час змяніўся, і час мяняе людзей, і мяняюцца іх адносіны да мастацтва, і сама эстэтыка тэатральнага мастацтва.

Радуе, што спектакль вядавочна расце і будзе расці, бо ён правільна, дакладна распачаць, пастаўлены з правільных пазіцый, на жывы, здаровы грунт. Гэта вельмі важна для твора тэатральнага мастацтва — жывой істоты, якая існуе менавіта ў сённяшнім часе, у нашых днях. Заўсёды важна для ўвааблення рэжысёрскай задумкі і размеркаванне акцёраў на тыя ці іншыя ролі. У «Паўлінцы», на маю думку, размеркаванне вельмі трапнае! Акцёры вельмі арганічна адчуваюць сябе ў вобразах. І, як я ведаю, настрой у калектыве такі, каб прадоўжыць творчыя кантакты ў супольных работах з беларускімі сябрамі.

Паклон мінчанам, беларускім акцёрам, усім людзям мастацтва цудоўнай Беларусі!

ВЯРТАЮЧЫСЯ ў зімовы, перадсвяточны Мінск, я ўспамінала старыя тэатральныя праграмы, дарэвалюцыйныя фота, «Баявыя лісткі» ваеннага часу — рэліквіі Музея тэатральнага,

музычнага і кінамастацтва УССР. Успамінала шумнае, багатае на яркія сустрэчы, закулісе сённяшняга франкоўскага тэатра. Успамінала свой візіт у Міністэрства культуры Украіны, дзе якраз планавалася дэкада спектакляў, прысвечаных 60-годдзю СССР. Мяне пазнаёмілі са спісам цяперашніх пастановак і бліжэйшых прэм'ер. Аказалася, творы беларускіх драматургаў надзвычай папулярныя на Украіне. Купалаўскую «Паўлінку» паставіў нядаўна Закарпацкі ўкраінскі музычна-драматычны тэатр (Ужгарад). У Сімферопалі, Варашылаўградзе, Вінніцы ідуць спектаклі па п'есах А. Петрашкевіча. Казку В. Вольскага «Дзед і жораў» паказваюць лялечныя тэатры Івана-Франкоўска, Роўна, Валынска. У дзесяці гарадах рыхтуюцца ці падрыхтаваны ўжо спектаклі па п'есе А. Дударова «Парог», у пяці — «Выбар». Галоўны рэжысёр тэатра імя І. Франка С. Данчанка пачынае працаваць над п'есай А. Макаёнка «Дыхайце ашчадней»...

Словам, як пакартавалі мае субсяседнікі, Украіна сваімі сіламі можа правесці не дэкаду нават — месячнік беларускай драматыргіі! А пакуль жа — калі ласка, на дэкаду, якая адбудзецца ў студзені. Для беларусаў яна мае быць асабліва цікавай, бо тут будзе прадстаўлена і ўжо вядомая «Паўлінка», і арыгінальная версія «Раскіданага гнязда» (з купалаўскай драмай украінскі глядач таксама знаёміцца ўпершыню, паставіў яе Львоўскі акадэмічны драматычны тэатр імя М. Занькавецкай), і апэрта Р. Суруса «Несцерка», якую пакажа ў Кіеве Нікалаеўскі ўкраінскі тэатр драмы і музычнай камедыі, і «Соль» А. Петрашкевіча (праца Чаркаскага тэатра).

Дык, значыць, да новай сустрэчы, кіяне...

С. БЕРАСЦЕНЬ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».
Фота М. БАРЫСКИ.

Кнігапіс

Л. В. Карабанова

ДРАМАТУРГІЯ
УЛАДЗІСЛАВА
ГАЛУБКА

Л. КАРАБАНАВА. Драматыргія Уладзіслава Галубка. Мінск. «Навука і тэхніка», 1982.

Кожны, наго захапляе тэатр уваголе і радуе агульнапрызнаны поспех сцэнічнага мастацтва Савецкай Беларусі, звяртаецца да вытокаў нашай драматыргіі. Бо сцэна і развіваецца ў суладдзі з літаратурай, перш наперш шукаючы «што» ставіць на падмошчак, якое «слова» ёй выпраўляць у свет. Зразумела, спадчына У. Галубка — такі скарб. Святакаванне 100-годдзя з дня нараджэння гэтага выдатнага драматурга, мастака, рэжысёра, артыста і арганізатара тэатральнай справы прыцягнула увагу да яго асобы і творчасці людзей розных пакаленняў. Выдавецтва «Навука і тэхніка» зрабіла добрую справу, выдаўшы кнігу Л. Карабанавой, якая ўпершыню дае сістэматызаваны агляд драматыргічнай дзейнасці У. Галубка, аналізуе найбольш значныя творы розных жанраў — і тыя, якія раней разглядаліся аўтарамі крытычных прац, мелі сцэнічна-гісторыю, і тыя, што амаль не заўважаліся даследчыкамі. Цікавыя назіранні, у прыватнасці, робіць аўтар у галіне творчага выкарыстання У. Галубком меладрамы, якая захапляе масавага глядача даходлівым сюжэтам і, па словах М. Горнага, якія цытуюцца Л. Карабанавой, «абуджае энергію... акрыляе рамантычным пафасам». Далучаючы чытача да такіх твораў У. Галубка, даследчыца суадносіць іх жыццёвае праўдападобнасць з дзейным сацыяльным пафасам такіх п'ес, як «Ганіа», «Белы вянок», «Апошчыя спатканне», «Пан Сурыва», «Суд». Чытач бачыць, як драматург спалучаў у творчасці непасрэдна жыццёвыя назіранні з традыцыйнымі фальклорнымі прыёмамі сатырычнага зырыцця адмоўных персанажаў або апіявання чалавечай вернасці ідэалам, грамадзянскай годнасці. Цяперашнія ацэнкі драматыргічных пошукаў і адкрыццяў У. Галубка аўтар кнігі суадносіць з меркаваннямі сучаснікаў драматурга, якія пісалі пра «тэатр Галубка» па гарачых слядах падзей, з думкамі крытыкаў, што выказвалі свой пункт гледжання на тую або іншую п'есу.

Кніга ілюстравана здымкамі сцэны са спектакляў па п'есах У. Галубка, вокладан іх кніжных выданняў, афіш.

Т. ХАДКЕВІЧ. Творы ў двух тамах. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1982.

Сёлета Тарасу Хадкевічу споўнілася 67 год. Да гэтай гадавіны выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла двухтомнік твораў пісьменніка. У першы том увайшлі раманы «Даль палляваля» і аповесць «Вяснянка» — творы, якія прынеслі пісьменніку вядомасць. У другім томе, апроч апавяданняў, напісаных Т. Хадкевічам у розныя гады, — раманы «Песня Дзіўныя», створаны пісьменнікам у апошнія гады жыцця.

Д. МІХАЛЕВІЧ.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

Паслухаць Заіра Ісакавіча Азгура, дык няма на белым свеце нічога прыгажэйшага за Віцебшчыну. І, ведаеце, пераконвае, зачароўвае сваім расказам: перад вачамі амаль наяву паўстаюць зацягнуты блакітнай смугой далёкі лес, парослы вербалозам і ракітнікам азэрны бераг, наскрозь пранізаны сонечнымі промянімі бярозавы гай, блакітнае льяное поле, сівыя курганы над Вішбай і славутая Успенская горка ў Віцебску...

А з якім гонарам ён вымаўляе:

— Я родам з Віцебшчыны!

Дзіўна, але яму зусім не хочацца прырэчыць, даводзіць, што на маёй Магілёўшчыне

ад кутка, дзе ты нарадзіўся, да нашай вялікай неабдымнай Радзімы, якую мы пішам з вялікай літары, — робіць чалавека асобай. Без гэтай першаасновы не станеш ні грамадзянінам, ні майстрам сваёй справы. Вельмі не проста чалавеку дайці да гэтай ісціны. Заіру Азгуру пашанцавала: Яшчэ ў юнацкія гады яго, невядомага тады скульптара-пачаткоўца, лёс прывёў да Якуба Коласа і Янкі Купалы.

Першы бюст Якуба Коласа малады скульптар рабіў у 1924 годзе. Пасля было шмат іншых сустрэч. Колас не проста пазіраваў пад час сеансаў. Ён заадно рабіў сваю справу: пісаў і чытаў вершы, разважаў уголас, гаварыў пра асновы творчасці. Для Заіра Азгура ўсё гэта было як першаадкрыццё, як сапраўдны ўніверсітэт.

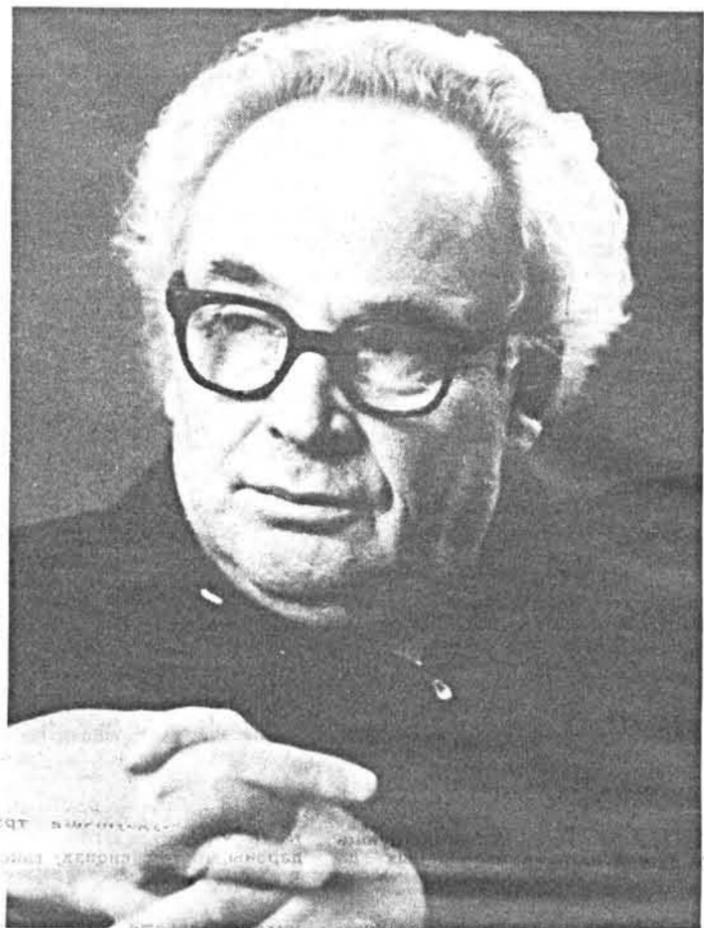
Пэўна ж, таму ў хвіліны, калі падцісне сэрца незразуме-

род дня. Заіру Ісакавічу дазволена завітаць у тэатр і праз службовы ўваход. Адчыніць дзверы—і акунецца ў такі знаёмы свет мастацтва, акцёрскае закуліснае жыццё—то мітуслівае, гаманкое, то сур'ёзнае і засяроджанае. Тут можна ўволю пагаварыць, паназіраць, сустрэцца з даўнімі сябрамі. А яны ёсць. На нядаўнім пленуме творчых саюзаў Беларусі, які сабраўся з нагоды 60-гадовага юбілею Краіны Саветаў, у першым радзе прэзідыума поруч сядзелі Стэфанія Міхайлаўна Станюта і Заір Ісакавіч Азгур.

Гэткіх жа сяброў Заір Ісакавіч мае і сярод пісьменнікаў.

Акурат пад час нашай сустрэчы ў майстэрні ён атрымаў бандэроль.

— Ага, Сяргей Грахоўскі прыслаў, — затупаў, загаманіў Заір Ісакавіч, таропка раздзіраючы паперу. — Ведаю, па-

АД РОДНАЕ ЗЯМЛІ

Народнаму мастаку СССР Заіру АЗГУРУ—75

таксама ўпалелі казачныя бары і гаі, а вал над Дняпром па старажытнасці і велічнасці можа паспрачацца і з віцебскімі курганамі, і з Успенскай горкай. Адно толькі слова — Прыдняпроўе...

Але, паўтараю, прырэчыць Заіру Ісакавічу не хочацца. Больш таго, яму зайздросціш. Зайздросціш воль гэтай зачараванасці родным краем, вялікай любові да сваёй малой радзімы — Сенненшчыны, той апантанасці, з якой ён гаворыць пра сваіх землякоў:

— Пётр Міронавіч Машэраў — наш, віцебскі...

— Бацька Мінай—віцебскі...

— А Канстанцін Заслонаў! Таксама ж віцебскі...

— Хто яшчэ? Лётчык Гаравец... Легендарны Леў Даватар... Міхась Лынькоў... Рыгор Барадулін...

Тут ужо яго ніяк не спыніш. Пра родную зямлю і землякоў ён можа гаварыць гадзіну, другую, трэцюю...

Што ж, яго карэнні на Віцебшчыне. Менавіта там ён пачаў спазіцца свет і людзей, там, на лясной паляне ў ваколіцах Масор, сустрэўся з чужым народнага мастацтва, там вылепіў з гліны першага чалавечка. Дый нараджэнне скульптара пачалося ў Віцебску — у мастацкім тэхнікуме.

Гэта — на ўсё жыццё.

Высокае пачуццё радзімы—

ляя туга, пачне кружыць не дзе глыбока ў сьвядомасці калейдаскоп перажытага і ўшчыльную падступяцца думкі-ўспаміны, ён пачынае чытаць уголас коласаўскае:

Мой родны кут, як ты мне мілы!

Забыць цябе не маю сілы!

Па-свойму, але таму ж самаму вучыў яго і Янка Купала, у хаце якога на старой Правінцкай вуліцы Азгур пэўны час жыў. Ідзі ад прыроды, ад чалавека, ад народнага ўспрымання навакольнага свету—такі быў галоўны сэнс яго парад. А яшчэ Янка Купала настойліва раіў не цурацца сумежных галін творчай дзейнасці, іншых відаў мастацтва, не замыкацца ў сферы цэхавых інтарэсаў. І гэта стала для Заіра Азгура заповітам на ўсё жыццё.

Пра тэатр ён разважае як сапраўдны прафесіянал—і пра оперны, і пра драматычны. Пластыка балета — быццам яго другая стыхія. Асабліва ж сімпаты да Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Тут ён свой чалавек. Бывае на ўсіх прэм'ерах, а іншым разам нейкая неадольная сіла адарве ад майстэрні, ад станка з незавершанай скульптурай, ці ад рабочага стала, за якім так добра ўспамінаецца, думаецца і пішацца, і павядзе да купалаўцаў з раніцы ці ся-

вінна ў яго выйці новая кніга. Ну, паглядзім, паглядзім... От яна, «Асеннія гнёзды»...

Сустрэчы з сябрамі — справа прыемная, добры адпачынак. А яшчэ і работа. Так, для Заіра Ісакавіча кожная сустрэча з чалавекам—гэта, акрамя ўсяго іншага, уважняя, тонкая і нялёгка работа. Кожнае наведванне тэатра ці музея—таксама работа. Выкананне абавязкаў дэпутата Вярхоўнага Савета БССР... І тое, што робіцца скульптарам у майстэрні, — гэта толькі фінальная частка яго заўсёднага, без перапынкаў, падзвіжніцтва.

За сваё доўгае творчае жыццё Заір Ісакавіч працаваў над партрэтамі розных людзей: военачальнікаў і радавых байцоў Вялікай Айчыннай вайны, пісьменнікаў, дзяржаўных і налітычных дзеячоў, рабочых і калгаснікаў, артыстаў і вучоных, кампазітараў і мастакоў. Розныя людзі, а канчатковая мэта, як падкрэслівае скульптар, у яго была заўсёды адна: каб на станку ў канцы работы стаяў Чалавек — канкрэтная асоба з адзнакай яе сацыяльнай прыналежнасці і грамадскай значнасці.

Творчасць Заіра Ісакавіча Азгура сфарміравалася на беларускай глебе. Але яна не замкнулася ні ў рамках Віцебшчыны, ні ў рамках Беларусі.

Скульптурныя партрэты, створаныя Азгурам, сустрэнеш у Махачкале і Гур'еве, у Кахоўцы і на Барадзінскім полі, у вёсцы Кашына Маскоўскай вобласці і ў самой Маскве.

Толькі на плошчах, вуліцах і ў скверах Астрахані ўстаноўлена пяць скульптурных работ Заіра Азгура. Далёка Астрахань ад Беларусі, а вось жа нечым зацікавіла астраханцаў творчасць беларускага скульптара. Знайшлі, відаць, у яго творах нешта адметнае, блізкае, зразумелае.

Скульптура Леніна на цэнтральнай плошчы горада, Дзяржынскі з дзіцем на руках, бюст Пушкіна...

Выбар астраханцамі скульптуры «Ленін з дзяўчынкай» зразумелы. Гэта адна з лепшых работ азгураўскай серыі «Ленін». А серыя даволі аб'ёмная. Ленінскай тэме скульптар прысвяціў палову свайго жыцця. У скульптуры «Ленін з дзяўчынкай» лірызм удала спалучаецца з манументальнасцю. Мастакі ведаюць, з якой цяжкасцю дасягаецца такое спалучэнне.

Кожны майстар мае вучняў, перадае наступнаму пакаленню назапашаны вопыт, прафе-

сійныя прыёмы, сакрэты майстэрства. А найперш — свае творчыя прыніцы. Ёсць вучні і ў Заіра Ісакавіча. Як правадзейны член Акадэміі мастацтваў СССР, ён кіруе грунай студыяй. Людзі гэта сталыя — выпускнікі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

Творчае крэда настаўніка раскрываецца ўжо ў самім выбары вучнямі гістарычных асоб для мастацкага ўвасаблення. Сяргей Бандарэнка працуе над коннай статуяй беларускага рэвалюцыянера-дэмакрата Кастуся Каліноўскага. Алесь Чыгрынаў стварае манументальную скульптуру Кандрата Крапівы. Уладзімір Жбанаў працуе над вобразам праслаўленай дачкі беларускага народа Веры Харужай.

У студыі пануе дух творчасці, няма дробнай апекі. Заір Ісакавіч не вядзе тут абстрактных, агульных размоў. Яго заўвагі і развагі заўсёды маюць дакладнае да канкрэтных фактаў мастацтва і праяў жывой рэальнасці.

Народны мастак СССР, Герой Сацыялістычнай Працы Заір Ісакавіч Азгур сустракае свой юбілей у працы.

Барыс СТРАЛЬЦОУ.

ВЫСТАУКІ

У выставачнай зале Гродзенскага аддзялення Саюза мастакоў адкрылася абласная мастацкая выстаўка, прысвечаная 60-годдзю ўтварэння СССР. Гэта творчая справаздача мастакоў вобласці.

У экспазіцыі прадстаўлена больш чым 150 работ 52 аўтараў—работ розных жанраў, розных творчых манер, накірункаў. Але ўсе аб'ядноўвае любоў да роднага краю, цікавасць да тых вялікіх здзяйсненняў, якія адбываюцца ў нашай краіне, цікавасць да свайго сучасніка.

Побач з пейзажамі мастакоў старэйшага пакалення В. Савіцкага, І. Пушкова, мастака тэатра М. Якуніна, тэматычнымі партрэтамі А. Сельвестрава, глядач сустрэнецца з новымі работамі маладых мастакоў — А. Багустава (Масты), А. Папова (Ваўнавысі), А. Судара (Ліда), С. Палякова (Гродна).

У раздзеле графікі цікавасць выклікаюць новыя лісты мастакоў А. Захарава, К. Пятрова, В. Шчарбанова і маладога графіка А. Тамко.

У галіне скульптуры шырока прад-

стаўлены новыя работы Г. Буралкіна, выкананыя ў дрэве і метале.

Г. Панфілава, К. Валабуева і М. Мейсак знаёмяць з новымі работамі ў галіне дэкаратыўнага мастацтва, выкананымі ў тэхніцы мантрам, баціна, вышыўкі і ручнога ткацтва.

Глядач можа пазнаёміцца з новымі творами мастакоў шклозавада «Нёман» — Л. Мягковай, У. Мурахавера, У. Жохава, А. Федаркова, Т. Малышавой і маладых мастакоў А. Сазыкінай, М. Анішчык і А. Анішчык.

М. ЛУК'ЯНАУ.

Гомельскі жывапісец С. Дзьянкаў добра памятае вайну. Калі ён стаў мастаком, адчуў, што не мае права не расказаць аб выпрабаваннях свайго народа ў цяжкі для яго час. Аб гэтым апавядае і карціна «Памяць».

...Ніхто не забыты, нішто не забыта—такая думка ўзнікае, калі разглядаеш гэты твор, у якім манкрэтная падзея пахавання загінуўшых герояў стварае абгаўлены вобраз часу. Магутны бор з яго мужнай і суровай песняй—симвал Радзімы. Карціна «Памяць» уражвае сваім манументальным ладам, праўдзівай характарыстыкай герояў, колеравай га-

май. Мастак расказвае, што над гэтым палатном ён працаваў шмат, сустрэнаўся з ветэранамі вайны, для карціны пазіравалі канкрэтныя людзі — былыя франтавікі, партызаны і падпольшчыні.

Гэты твор экспануецца на выстаўцы, прысвечанай 50-годдзю Станіслава Дзмітрыевіча і 30-годдзю яго творчай дзейнасці. Яна ўключае 150 работ. Карціны, партрэты, пейзажы, малюнкi. У іх мастак разважае аб гісторыі і сучаснасці, аб людзях і прыродзе.

У тэматычных палатнах С. Дзьянкаў звяртаецца да тэмы рэвалюцыі, Вялікага Кастрычніка, падзвігу саветскай людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, сучаснага жыцця. Асабліва цікавыя палотны «Напярэдадні», «Зары насустрач». Герачыная тэма адлюстравана жывапісцам у партрэтных работах «Ветэран Э. Далгоў», «Удзельнік трох войнаў І. Сілко». У іх паказаны людзі моцных духам.

Погляд на партрэтны жанр у мастака даволі акрэслены. Дзьянкаў лічыць, што скапіраваць натуру лёгка. Цяжэй зазірнуць у душу героя. Такія рысы ўласцівы партрэту вядомай цялятніцы Гомельскага раёна Е. Кулеш. Ён напісаны з пачуццём павагі да простага працаўніцы, удала вырашаны маларыстычна. У ім пераважаюць стрыманыя фарбы.

Здольнасць мастака пазчына ўспрымаць свет найбольш ярна праяўляецца ў пейзажах. «Беларускі пейзаж» — твор

грамадзянскага гучання. Сярод прастораў узвышаецца курган Славы — помнік героям вайны, якія абаранілі родную зямлю ад фашысцкіх акупантаў. А побач з гэтым пейзажам іншыя, больш намернага плана — «Стары млын», «Сож», «Стагі», «Берагі».

Экспазіцыя твораў С. Дзьянкава — значная з'ява ў культурным жыцці гомельчан.

А. ШНЫПАРКОУ.

У Віцебску ў Палацы культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва працуе абласная выстаўка мастацкай фатаграфіі, прысвечаная 60-годдзю ўтварэння СССР.

У экспазіцыі партрэты, пейзажы старажытнага Віцебска і лірычныя пейзажы. Вылучаюцца грамадзянскім пафосам здымкі, прысвечаныя мінулай вайне. У асноўным гэта серыя здымкаў «Памяць» Г. Бяліцкага, работы П. Бланштэртэра «Сустрэча», «Успаміны», «Групавы партрэт», а таксама «Два салдаты» і «Мамаеў курган» А. Гапонава.

У жанры партрэта цікавыя работы У. Базана, М. Шмерлінга і Г. Бяліцкага.

У. МАРУДАУ.

РАНІШНІ ГОРАД

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4).

складаецца з 286 чалавек, у тым ліку, з 106 кандыдатаў і 6 дактароў навук, прафесараў. Двое абаранілі доктарскія дысертацыі тут, у інстытуце.

З адным з іх — Барысам Цімафеевічам Надыхтам мы пазнаёмліся бліжэй. Доўга гутарылі з ім у яго кабінце за кубкам кавы, якую Барыс Цімафеевіч вельмі добра гатуе. Ён цікавы субсідэнт — інтэлігентны, начытаны, добра дасведчаны і ў літаратуры, і ў мастацтве. Патрыёт інстытута, расказвае, што нядаўна прапанавалі яму кафедру ў Валгаградзе, але ён адмовіўся: «Тут, у нас, усё ёсць, каб займацца навукай працай, даваць студэнтам трывалыя веды».

Сэнс гэтых слоў раскрыўся нам, калі прарэктар і прафесар павялі нас па кабінетах і лабараторыях інстытута. Мы ўбачылі тут спектграфы, рэнтгенаўскія апараты «Дрон-1», іншыя складаныя прыборы. У інстытуцкіх майстэрнях, абсталяваных самымі сучаснымі станкамі, у тым ліку з праграмным кіраваннем, студэнты працуюць у максімальна набліжаных да вытворчасці ўмовах.

У інстытуце свой вялікі вылічальны цэнтр, дзе ўстаноўлены сучасныя электронна-вылічальныя машыны «ЕС-1022» і «Мір-1». Тут праводзяцца розныя разнастайныя вучэбныя і навуковыя задачы.

У вялікай аўдыторыі, якая прымае да вылічальнага цэнтра, мы ўбачылі студэнтаў, якія засяроджана працавалі на партатыўных камп'ютэрах. Спячымся ля адной з дзяўчат. Ева Гойлеш, студэнтка трэцяга курса будаўнічага факультэта. Сама з Міёрскага раёна, бацькі працуюць у саўгасе. Кажа, што займаецца тут вельмі цікава, усё энзімамы здае на «выдатна», атрымлівае павышаную стипендыю. У вылічальны цэнтр прыйшла, каб зрабіць разлікі курсавой работы...

Інстытуцкая навука цесна звязана з прамысловасцю Наваполацка, іншых гарадоў рэспублікі і краіны. Як расказвае Валентын Аллісандравіч, укараненне інстытуцкіх распрацовак толькі ў гэтым годзе дало эканамічны эффект у тры мільёны рублёў.

Напрыклад, для Кольскай электрастанцыі былі выкананы работы па падаўжэнні тэрміну службы асобных дэталей. Разам з Інстытутам фізічнай хіміі АН БССР распрацаваны інгібітар карозіі, які эфектыўна захоўвае газы і нафтаправоды. Вытворчае аб'яднанне «Палімір» ужо выпускае першую партыю інгібітара. Гэта рэчыва ўзнагароджана медалём ВДНГ СССР.

Наваполацк — горад інтэрнацыянальны. У ім жывуць і працуюць людзі амаль сарака нацыянальнасцей...

Наш каментарый. ...Дом быў толькі гаспадар Садула Куранбаеў, невысокі хударлявы чалавек з смуглявым і вельмі рухомым тварам. — З газеты, да мяне? — здзівіўся ён. — Калі ласка, калі ласка, праходзьце. Шкада толькі, што гаспадыні няма. Паехала да дачушкі, тая ў санаторыі адпачывае.

Кажа Садуле, што нам вельмі спадабалася месца, дзе стаіць іх дом — проста ў сасонніку. Відаць, летам тут, як на дачы. Наш субсідэнт задаволена смяецца, ківае галавой: — А, між іншым, — гаво-

рыць ён, — на гэтым месцы, памятаю, мы грыбы збіралі, ягады...

Гаволі цячэ гаворка. Расказвае Куранбаеў пра сябе, пра сваю работу, увогуле пра жыццё. Па нацыянальнасці ён узбек, нарадзіўся ў горадзе Ургенч Харэзмскай вобласці. У арміі служыў у Беларусі, там і пазнаёміўся з мясцовай дзяўчынай Мечыславай.

— Было гэта так даўно, — усміхаецца Садула, — 14 гадоў таму. У нас ужо дачка вялікая — Жанная завуч, разумніца, якіх пашукаць. Круглая выдатніца.

Пытаемся, ці цягне яго да родных мясцін? Кажа, што спаткну, вядома, цягнула, а цяпер — не. Толькі дачку кожнае лета адпраўляе на радзіму да сваяноў. «Каб уволю паела перскаў ды вінаграду».

— Я ўжо даўно лічу Наваполацк сваім горадам, — кажа Куранбаеў. — А як можна быць інакш? Тут многія дамы складзены нашымі рукамі. І дом, дзе атрымаў я кватэру, таксама будавала мая брыгада.

Дзевяць гадоў Садула Куранбаеў узначальвае брыгаду бетоншчыкаў будаўнічага трэста № 16. У брыгадзе 14 чалавек, дарэчы, па яго словах, таксама людзі розных нацыянальнасцей: беларусы, русія, украінцы, грузіны... Жонка, Мечыслава Пятроўна, таксама бетоншчыца, толькі працуе ў другой брыгадзе.

...Лагічнае пытанне прывяло нас адсюль у адрзел галоўнага архітэктара горада. Гутарым з загадчыкам Эдуардам Міхайлавічам Герасімовічам.

— Прынцып забудовы Наваполацка, — расказвае ён, — комплексны, з такім разлікам, каб жылі і культурна-бытавыя аб'екты былі побач. І яшчэ. Мы імкнёмся пакінуць недатыкальным зялёны масіў. Вы, відаць, заўважылі, што каля многіх дамоў растуць старыя сосны, елкі, бярозы.

Мы цікавімся мастацкім афармленнем горада. Тут шмат роспісаў па тарцах вышынных дамоў, драўляных скульптуры на вуліцах, фантанам.

— У нас працуе нямала здольных мастакоў з Мінска, Віцебска. Драўляныя скульптуры, гэта, напрыклад, работы А. Агапава, роспісы — члена Саюза мастакоў БССР В. Лук'янава. За новы кінатэатр «Мінск» аўтарскі калектыў сёлета атрымаў прэмію Ленінскага камсамола Беларусі. Ёсць і іншыя цікавыя работы, скажам, вітражы ў новай паліклініцы, роспіс у прафіланторыі завода бялкова-вітамінных канцэнтратаў.

— Горад наш нацэлены ў будучыню. Ён, можна сказаць, сучасная будаўнічая пляцоўка. Сёння ў нас узводзяцца вялікі гандлёвы цэнтр, дзе будуць гандлёвыя залы, рэстаран, кафэ, універмаг, лабараторны корпус політэхнічнага інстытута, жыллё.

І яшчэ адна адметная рыса горада — блізкасць інтарэсаў і духоўных запатрабаванняў яго жыхароў. Ці не таму столькі людзей разам святкуюць галоўныя наваполацкія святы — Дзень горада і Дзень будаўніцка? Ці не таму так шматлюдна заўсёды на вечарах у духу нашых палацах культуры, у бібліятэках, кнігарнях, кінатэатрах і на спартыўных пляцоўках?..

Наш каментарый.

Запрашалны білет быў падпісаны... Хаджой Насрэдзінам. Тэкст на кавалку шчыльнай паперы, дарэчы, складзены па ўсіх законах усходняй вятлівасці, прапанаваў нам у сем гадзін вечара наведаць Палац культуры нафтавікоў. У гэтым выпадку нас урачыста абяцалі прыняць тут, цытуем, «з выключнай пашанай, якую ў нас заслужыўшае сваімі незлічымымі вартасцямі». А яшчэ нам абяцалі мора чароўнай музыкі, цікавыя відовішчы, зялёны чай у быццам бы сапраўднай чайхане і цвік праграмы — юрту Вялікага шамана...

Згадзіцеся, далёка не кожны дзень вас называюць «высокамудрым». Трэба было ісці.

Да сямі яшчэ хапала часу, але ў палацы было шматлюдна. Усе былі ў добрым настроі, здаецца, усё ведалі, што іх чакае свята. Ва ўсім выпадку, сумных твараў не было.

Узімаемся на другі паверх, у фае. Так, рэклама — запрашалны білет — не зманіла. Гучыць музыка, у чайхане частуюць смачным чаем, а ў цэнтры стаіць сапраўднае юрта, вакол якой сабраўся вялізны натоўп. У юрце, аказваецца, сядзіць сам шаман і прадказвае будучыню ўсім жадаючым. Але, на вялікі жаль, жадаючых вельмі многа, таму ад думкі праінтэр'юіраваць шамана давляюць адмовіцца... Тым больш, што пачалі запрашаць у глядзельную залу.

Відаць, трэба тое-сёе растлумачыць хоць, мабыць, гэта будзе «проза».

У гэты вечар палац гасцінна расчыніў дзверы перад рабочымі і служачымі вытворчага аб'яднання «Наваполацкінафтааргсінтэз». Гаспадары сёння — вытворчасць № 2, цэхі шосты і семнаццаты і адрзел жыллёва-камунальнай гаспадаркі гэтага аднаго з буйнейшых наваполацкіх прадпрыемстваў. Яны прадстаўляюць на суд строгага жры і прыхільных глядачоў сваю конкурсную праграму, прысвечаную юбілею краіны. Чаму галоўная дзейная асоба вечара Хаджа Насрэдзін? Таму, што размова сёння пойдзе пра рэспублікі Сярэдняй Азіі і Казахстан.

— Такія конкурсныя вечары становяцца традыцый, — гаворыць дырэктар Палаца культуры нафтавікоў Валентын Іосіфаўна Жаўлакова. — З кожным разам узрастае цікавасць да іх — мы мярнуем па колькасці наведвальнікаў. Як бацьчы, сёння ў зале свабодных месцаў няма.

Умовы конкурсу наступныя. Кожная вытворчасць рыхтуе прадстаўленне, творчая група палаца дапамагае распрацаваць сцэнарый. Конкурсная праграма павінна найбольш поўна расказаць глядачу пра тую ці іншую саюзную рэспубліку. У каго атрымаецца больш удала — той і пераможца. Конкурс ёсць конкурс. А яшчэ — цікавая форма арганізацыі вольнага часу...

Палац культуры нафтавікоў стаіць на галоўнай плошчы Наваполацка. Ён — сапраўдны цэнтр культурнага жыцця горада. Пры ім працуюць 36 калектываў мастацкай самадзейнасці, дзевяць з іх носяць званне народных, пастаянна пацвярджаюць яго новымі канцэртнымі праграмамі. І выступленні танцавальнага ансамбля «Камарыні», тэатра дзіцячай казкі «Крынічка», цырка «Юнацтва», выстаўкі студый выўленчага мастацтва (гэта ўсё народныя калектывы, іх пералік можна працягваць) заўсёды збіраюць вялікую аўдыторыю.

В. І. Жаўлакова просіць нас не забываць і работу 12 клубаў па інтарэсах, шматлікіх аматарскіх аб'яднанняў па месцы жыхарства. Вось, напрыклад, сёлета аднавіў сваю работу клуб творчай моладзі «Маладзік». Яго ўдзельнікі арганізуюць выстаўкі, творчыя справаздачы, працуюць на суботніках па рэстаўрацыі палацкай Сафіікі, дапамагаюць прафесійным рэстаўратарам...

Уладзімір Уладзіміравіч Бічанін тлумачыць заўсёды поўныя залы палаца блізкасцю інтарэсаў наваполацкач. Гэта там, але хацелася б дадаць яшчэ адну акалічнасць. Гэта — высокі узровень культурна-асветніцкай работы, пошук новых цікавых форм. Вось дзве лічбы: з 53 работнікаў Палаца культуры нафтавікоў — трыццаць шэсць маюць вышэйшую спецыяльную адукацыю.

— Я сам вельмі люблю спорт. Бо спорт — гэта перш за

усё здароўе. Кожную раніцу раблю прабежку па парку. І вельмі прыемна, што я далёка не адзін такі. Бегаюць цэлымі сем'ямі. Такія заняткі людзям увогуле неабходныя, у нашым горадзе — тым больш. Хімія ёсць хімія...

Развіццё фізкультуры і спорту для нас не апошняя справа. У горадзе выдатныя хакеісты (дарэчы, я старшыня нашай хакейнай федэрацыі). Каманда юнакоў «Хімік» у гэтым годзе ўыйграла першыноство рэспублікі. Нядрэжныя вынікі паказваюць нашы плыўцы, водналыжнікі, штангісты... Але галоўнае дасягненне — масавасць фізкультуры і спорту. Тысячы гараджан выходзяць узімку на так званую «Наваполацкую лыжню», а летам — на «Сцежку здароўя». Па 200 кіламетраў і больш набягаюць за сезон. Пераможцам уручаем кубкі, граматы. А пачынаюць у нас займацца бегам яшчэ ў дзіцячых садзіках. З гэтага ж узросту вучым дзяцей і плаваць — новыя дзіцячыя сады будуюць абавязкова з басейнамі. Не кажучы пра тое, што ў распрадэжні нашых дзіцей гарадскі басейн «Садко» з пяцідзесяціметровымі дарожкамі.

Дзеці сапраўды наш вялікі клопат. У нас, напрыклад, няма праблем з дзіцячымі садзікамі, хоць штогод узнікае 850 новых сем'яў, а на свет з'яўляецца 1250 маленькіх наваполацкач. Дзеці растуць, вырастаюць з садзікаў — калі ласка, у нас выдатныя школы. Увогуле, самыя прыгожыя будынкi Нава-

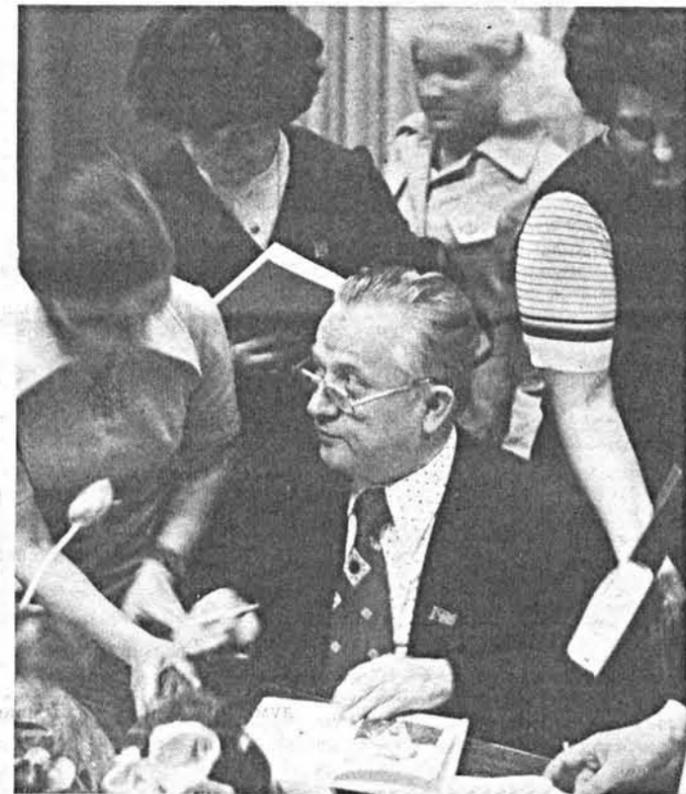
Напрыклад, аб будынку з шыльдай «Наваполацкая дзіцячая мастацкая школа?» Гутарым з Віктарам Міхайлавічам Букаціным, дырэктарам школы.

— Як і ў іншых школах, у нас таксама дзеці вучацца, — гаворыць ён. — Вучацца малываць, ляпіць, вучацца разумець прыгожае. Чатырох класаў звычайна хапае, каб падрыхтаваць здольнага хлопца ці дзяўчынку да паступлення ў мастацкае вучылішча. Ужо адбыліся два выпускі. Безумоўна, толькі адзінкі са ста нашых вучняў стануць мастакамі, але галоўнае, відаць, не гэта. А тое, што будуць яны не глухія да колеру, пластыкі... Запрашаю вас на ўрок, а то, чуюце, за сцяной мой першы клас шуміць. Дзеці ёсць дзеці...

Так, дзеці заставаліся дзецьмі, нават у класе з мальбертамі, гіпсавымі галовамі. Была разліта вада з банкі, узнік невялікі канфлікт з-за знарок пастаўленай ільксы на чужым малюнку, і некалькі насоў запінаюць фарбай. Але лужынку хутка выцерлі, канфлікт уладзілі мірна, а насі памылі. Зноў усталявалася творчая атмосфера. Першы клас малываў «прафесію». Чамусьці самыя папулярныя былі малюны і пашталёны. Першы фарбавалі ў яркія таны сцены кватэр, а другія працягвалі стараным бабурлям лісты ад унукаў...

На стале ў Віктара Міхайлавіча мы заўважылі эскіз тэатральнай дэкарацыі. Аказваецца, для опернай студыі гарадскай музычнай школы, якая рыхтуе «Папялушку». Даялося паспяхова ў школу музычную.

Наваполацкая музычная школа існуе ўжо 20 гадоў. На яе пліч аддзяленнях вучыцца амаль 400 чалавек. Сустрэла нас школа, як звычайна: абрыўнамі гам, эцюдаў, якія чуліся ля кожнага кабінета. Нам шмат чаго цікавага расказалі тут. І пра выпускнікоў, якія сталі прафесіяналамі. І пра клас кампазіцыі. І пра «Пасвячэнне ў музыканты» — традыцыйны рытуал з кірашам Скрып-Ключом і Мінонай Гамай. І, канечне, пра

Аўтограф на памяць (наваполацкач сустрэкаюцца з народным пісьменнікам БССР І. П. Шамякіным).

Фота У. СУПРАНЕНКА.

полацка — той самы Палац піянераў ці музычная школа — дзеціям...

Наш каментарый. На нашу думку, вельмі добра, што ў канцы размовы гаворка пайшла менавіта пра дзяцей. Чаму? Ды таму, што без іх няма Наваполацка. Гэта ж дзякуючы ім сярэднястатыстычны наваполацкінін пастаянна маладзее...

Неяк вечарам мы зайшлі ў гарадскі басейн. Поўным ходам ішлі трэніроўкі. Наваполацкія дашкаляты і школьнікі вучыліся плаваць. Тут мы і пазнаёміліся з Таняй Ванінай (нам вельмі спадабалася спалучэнне яе імя і прозвішча) — першакласніцай з дзівюма тоненькімі коскамі. Яна сур'ёзна паведала нам, што плаваць пачала нядаўна, але тое-сёе ў яе атрымліваецца, больш за ўсё яна любіць плаваць на спіне, толькі вась вада ў вушы трапляе, расказала, як вучыцца, дзе працуюць бацькі.

І нам захацелася даведацца падрабязней, што яшчэ ёсць у Наваполацка спецыяльна для Тані Ванінай. Многае. Пра усё нават не расказаш, але крыху — паспрабуем.

оперную студыю, якой вельмі ганарыцца. У ёй прымае ўдзел амаль уся школа — вучні, выкладчыкі і бацькі. Ужо паставілі дзве оперы: «Муха-сакатуха» і «Зайка-пашталён». «Папялушку» рыхтуюць разам з мастацкай школай: маладыя мастакі будуць рабіць дэкарацыі. Па тым самым эскізе, што мы бачылі на стале ў дырэктара...

Так што Таня Ваніна не сумуе ў сваім горадзе.

— Здаецца, усё я расказаў. Сведзяцца, што спадабаўся вам наш горад, яго людзі. Выдатны ён! Пра яго і кніжкі напісаны, і паэмы складзены, фільм зняты. Называецца ён «Вуліца без канца». Напэўна, бачылі...

Наваполацк — Новы Полацк. А стары, слаўты, старажытны? Да яго аўтобусам дваццаць хвілін... Там наша Сафія. Старажытная полацкая зямля. На ёй мы жывём, будзем, марым...

Маленькія наваполацкач ля помніка Першай палацкі.

У ГРОДНЕ ў 1913 годзе дала ток першая электрастанцыя. Магутнасць яе дзюх турбін была 1400 кілават (цяперашняя ЦЭЦ-2—у сто пяцьдзесят разоў магутнейшая). Аднак і тых кілават халала гродзенцам з лішкам. Летам 1944 года электрастанцыю ўзарвалі гітлераўцы, гораду пачаў даваць ток энергапоезд. У сувязі з гэтым сёння дарэчы ўспомніць адзін выпадак.

Адбылося гэта адразу ж пасля вайны. Дырэкцыя электрастанцыі напярэдадні Новага года папрасіла Гродзенскі педінстытут дапамагчы ім на суботніку. Калона ў некалькі соцень студэнтаў пад кіраўніцтвам прадстаўніка гаркома камсамола Валянціна Корбута ў хуткім часе прыбыла на месца. І вось што мы ўбачылі. Двор электрастанцыі быў завалены розным хламам. Чаго тут толькі ні было! І нямецкія аўтамашыны без колаў, і дошкі, і бярвенні, і лісты пакамечанай бляхі, і толькі што завезеныя скрыні з новым абсталяваннем, а пасярод усяго гэтага беспарадку — стаяла нямецкая зенітка.

Хадзіць па захлапленым двары было немагчыма. Мы адразу ж прыцяліся за справу, зносілі дошкі, бярвенне, цэглу, жалеза. Студэнты са смехам штурхаліся, дурэлі, твары дзяўчат расчыраваліся, вочы блішчалі, яны нібы пыталіся ў хлопцаў: «Як я табе падабаюся ў гэтым выглядзе?» Праз розныя цікавыя здарэнні імгненна даведваліся ўсе:

— Валчковіч завалок на штабель пятнаццаціпудовую жалезяку!

— Надзя Кулагіна правалілася ў бочку са смалой і згубіла пантофлю.

— А Валодзю Немцу палец прыціснула! Ужо і на электрастанцыю паспеў збегачь.

— Шкада, што не нос! Няхай не лезе, куды не трэба!

Але літфакавец Немц свой аўтарытэт у хуткім часе аднавіў. Выбегшы з электрастанцыі з забінтаванай рукой, ён пачаў расказваць навіну:

— Вядзе мяне тэхнік праз машынае аддзяленне, каб правязаць палец, а я гляджу: пасярод залы фанерны будан з вокнамі. Я прыпаў да акна. Пакуль тэхнік мяне адцягнуў, я паспеў разгледзець там два іх людзей. Шведскія інжынеры мяняюць нейкія дэталі ў машыне.

машах. Адбылася нямая сцена. Калі выказаць яе словамі, яна прагучала б прыкладна так:

«Што прыглядаецца да нас, гэтак цікава? Глядзіце, глядзіце, чорт вас бяры! Так, на нас зашмальцаваныя і прапаленыя ля ваенных кастроў шынялі, стаптанія кірзачы, але нам за іх не сорамна! У нас яшчэ ўсе

ці мала іх — з асколкамі ў жыватах, лёгкіх, мускулах!..

Нас вешалі, расстрэльвалі, рабавалі, а мы цяпелі, змагаліся і паміралі за агульную справу. Мы прышлі на суботнік, бо гораду не хапае электраэнергіі і энергапоезд току дае мала, турбіны гораду патрэбны як паветра!..»

парушала агульную гармонію. На ачышчанай пляцоўцы зазіхаеў абмыты дажджом гравій.

Наша калона з песняй пакідала двор. Двое шведаў з дзвюх будынка праводзілі нас цікаўнымі позіркамі, але студэнты, добра папрацаваўшы на свежым паветры, перапоўненыя радасцю і гордыя за зробленае, нават не глянулі на іншаземцаў: было не да іх. У актавай зале педінстытута чакала нас навагодня ёлка ды танцы пад баян Сашы Прусава.

Аляксея КАРПЮК

— Тут у нас швед-еды-ы? — здзівіліся мы.

— Абсталяванне гэтае яшчэ пры цары куплялі ў Швецыі, — працягваў Немц. — Нацысты ўзарвалі ў турбінах якіясь вузлы. У нас такіх машын не выпускаюць. Зварнуліся да шведскай фірмы. Там паставілі цвёрдыя ўмовы: устанавілі каб за шведамі ў час працы ніхто не назіраў. У іх, бачыш, тэхнічныя сакрэты!

— Фанерай закрыліся?

— Ад на-ас?!

У момант пра ўсё стала вядома. Студэнтаў ужо не магла спыніць ніякая сіла — усе рынуліся ў машынную залу.

Неўзабаве з фанернага будана выйшлі да нас два высокія бялявыя хлопцы ў добрых скуранных куртках і жоўтых га-

па картках, і нават хлеба мы не ядзім удосталь, нашы гарады ляжаць у руінах, вёскі спалены!..

А вы выпешчаныя і разадзетыя, нібы кінаакцёры з Галівуда!.. Пакуль мы падстаўлялі грудзі пад нямецкія кулі, вы інстытуты паканчалі, пажаніліся, а тысячы нашых аднагодкаў у брацкіх магілах ляжаць! Многія параненыя ды пакалечаныя! Студэнт са шрамам на твары — былы карэкціроўшчык артдывізіёна Ігар Повараў пад Ясамі выклікаў агонь «на сябе», а вы, відаць, не разумеете нават значэння гэтага слова! А Міша Соламаў і Коля Панасік прышлі сюды варочаць скрыні, хоць у іх перабіты ногі! Брышу, Немцу, Увараву і Корбуту разрыўныя кулі перабілі рукі, але яны таксама тут! Ды

Гэты наш крык душы, вядома, не крануў іншаземцаў. Тады Валя Корбут абарваў нямую сцэну.

— Паглядзелі і хопіць! А цяпер — за працу! Раней закончым, раней пачнём святкаваць Новы год!

І мы зноў рынуліся да дошак, цэгля, ламачча, да велізарных скрыняў з новым абсталяваннем, на якіх было выведзена толькі два словы: «Не кантаваць!!!» Студэнты працавалі ўжо моўчкі і раз'юшана.

Хутка на ўсім двары панаваў пародак. У адным месцы ўзвышаліся акуратныя клеткі цэгля, у другім — штабелі дошак і бярвення. Нават «звалка гісторыі», так мы назвалі месца, куды пасцягвалі разбітыя нямецкія машыны і зенітку, не

Праз трыццаць гадоў я працаваў над кнігай пра славетную гімнастку Вольгу Корбут. Валянцін Корбут, мой стары знаёмы, даў мне некалькі тысяч пісем ад шматлікіх прыхільнікаў таленту дачкі. Сярод пісем ад маладых японцаў, англічан, французцаў, амерыканцаў, неграў, у якіх юнакі амаль аднолькава выказвалі сваё захапленне дасягненнямі Волі, трапіліся мне і канверты са Швецыі. У адным з іх малады швед Ульф Грэнаба па-англійску падрабязна пісаў, як ён сочыць і за тэхнічнымі дасягненнямі нашай краіны, пра якую яму шмат расказваў бацька, які калісьці працаваў ад сваёй фірмы ў СССР.

Прачытаўшы пасланне маладога скандынава, я падумаў: зусім магчыма, што Ульф Грэнаба — сын аднаго з тых спецыялістаў, якія зачыняліся калісьці ад нас з бог ведае якімі сакрэтамі ў фанерны будан! Я не належу да людзей злапамятных, тым не менш адчуў, як пачала знікаць старая крыўда, як урадавалася душа — ведайце нашых!

А яшчэ я пашкадаваў, што ўжо не збярэш тры сотні юнакоў і дзяўчат з педінстытута, тых удзельнікаў пераднавагодняга суботніка, які не збярэш і тых рабочых, тэхнікаў, інжынераў, што тады амаль галодныя аднаўлялі нашу электрастанцыю, не працятаеш ім гэтага паслання. Упэўнены, што гэта для іх было б лепшым навагоднім падарункам!

«ЮНАЦТВА», 1983

Прайшло два гады з дня ўварэння выдавецтва «Юнацтва», прызначанага забяспечыць выпуск мастацкай, навукова-папулярнай, пазнаваўчай літаратуры для дзяцей, серыі «Школьныя бібліятэка», кніжкацак і кніг на замежных мовах.

Калектыў выдавецтва, набраўшы добры працоўны рытм, паспяхова завяршыўшы праграму першага года пяцігодкі па выпуску літаратуры, стабільна працуе і сёння. З маркай выдавецтва ўжо выдзена звыш 200 назваў кніг тыражом болей за 15 мільёнаў экзэмпляраў, у тым ліку 20 назваў — тыражом болей за 1 мільён па заказах замежных фірм для Кубы, Індыі, Польшчы, Югаславіі, Чэхаславакіі, Аўстрыі і інш. Лепшыя выданні атрымалі станоўчыя водгукі грамадскіх арганізацый, прэсы, радыё, тэлебачання. Іх мастацка-графічнае афармленне адзначана 8 дыпламамі ўсесаюзнага, міжрэспубліканскага, рэспубліканскага конкурсаў «Іскусство кніжкі», дыпламамі ўсесаюзнага аб'яднання «Міжнародная кніжка».

Сумесна з ЦК ЛКСМБ, Міністэрствам асветы і Саюзам пісь-

меннікаў БССР складзены перспектыўны тэматычны план невялічкую пяцігодку і вызначаны накірункі вытворчай дзейнасці да 90-га года. Новыя выданні істотна будуць дапаўняць серыі і бібліятэчкі, якія палюбіліся юнаму чытачу: «Слава твая, Беларусь», «3 арлінага племяні», «Мае першыя кніжкі», «Казка за казкай» і інш. Будзе працягвацца выданне народжаных ужо ў «Юнацтве» «Бібліятэкі дзіцячай літаратуры народаў СССР» у 15-ці тамах, «Бібліятэкі прыгод і фантастыкі», «Бібліятэкі навукова-познаваўчай літаратуры», серыі «Карчагіны 80-ых».

«Карчагіны 80-ых» — гэта серыя прызначана паказаць, як моладзь рэспублікі рэалізуе рашэнні XXVI з'езда КПСС і XXIX з'езда КПБ. Цікавымі ў гэтай серыі чакаюцца зборнік нарысаў І. Міцкевіча «Сіняя пушка не за марамі» аб маладых працаўніках вёскі, зборнік нарысаў аб маладых гвардзейцах 11-ай пяцігодкі, лаўрэатах прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, нарысы М. Карпенкі «Камісарскі сад», прысвечаныя сённяшаму дню рэспублікі, яе перадавым людзям.

У серыі «Мая першая кніж-

ка» выйдуць зборнік апавяданняў Я. Брыля «Сняжок і Волечка», зборнік вершаў В. Віткі «Госці».

Парадуюць дзяцей багата ілюстраваныя казкі ў серыі «Казка за казкай».

У плане выдавецтва шмат вершаваных кніг для дзяцей рознага ўзросту. Аўтары іх А. Клышка, В. Коўтун, Г. Каржаневіцкая, Я. Крупенка, А. Лойка, А. Ставер, М. Танк, І. Бурсаў, Н. Гілевіч, М. Ганчароў, А. Грачанікаў, В. Зуёнак, В. Лукша, П. Макаль, С. Шушкевіч, А. Вольскі, В. Іпатава, М. Скрыпка, М. Чарняўскі.

Творы празаікаў будуць прадстаўлены кнігамі В. Гарбука, А. Жука, Я. Каршукова, П. Місько, Г. Васілеўскай, Г. Васюковай, К. Каліны, У. Ліпскага, Р. Няхая, Т. Хадкевіча, М. Гамолкі, П. Кавалёва, С. Курьлёвай, Н. Маеўскай, І. Навуменкі, А. Савіцкага, В. Тараса, Я. Сіпакова, Э. Скобелева, І. Чыгрынава, К. Чорнага, І. Шамякіна.

Цікавай чакаецца кніга-зэс А. Ліса «Язеп Драздовіч» аб таленавітым беларускім мастаку, асабе самабытнай, глыбока

ўлюбенай у родную зямлю, людзей. Мастак — рэаліст, усё жыццё марыўшы спазнаць тайны Сусвету, Я. Драздовіч у пачатку 30-ых гадоў стварае некалькі жывапісных серый аб космасе.

Пэўнае месца займаюць у планах выдавецтва навукова-папулярныя выданні. Асабліваю надзею выдавецтва ўскладае на «Бібліятэку навукова-познаваўчай літаратуры», у якую плануецца ўключыць кнігі вучоных і пісьменнікаў аб навуковых адкрыццях і творчых тэхнічных пошуках, аб найбольш перспектыўных галінах сельскай гаспадаркі і прамысловасці. Так, аб будаўніцтве Мінскага метра даў згоду напісаць М. Герчык, аб беларускім трактары — А. Чаркасаў.

Масавымі тыражамі будуць выдадзены «Дзяцінства Мікіты» А. Талстога, п'есы М. Горкага, творы С. Ясеніна, К. Чукоўскага, Л. Касіля, А. Астроўскага, П. Труса і В. Таўлая.

Асабліваю радасць прынясуць дзецям кніжкі — малюнкі, кніжкі — цацкі. Вось, напрыклад, кніжка — самаробка «Дзіцячы календар». Выразаўшы і склеіўшы прапанаваныя выкрайкі, дзеці змогуць зрабіць аб'ёмны календар-цацку на цэлы год.

Усяго 132 назвы выданняў для дзяцей і юнацтва запланавана да выпуску ў 1983 годзе ў «Юнацтве».

В. МАСКАЛЕНКА.

«МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ», 1983

Тры кнігі беларускіх пісьменнікаў убацьваюць свет у наступным годзе ў выдавецтве ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардия». Аб першых месяцах жыцця маладой Савецкай дзяржавы, аб барацьбе Уладзіміра Ільіча Леніна і яго паплечнікаў за падпісанне Брэсцкага мірнага дагавору расказваецца ў рамане І. Шамякіна «Петраград — Брэст».

Пра сучасную вёску, меліярацыю беларускага Палесся вядзецца гаворка ў рамане В. Казыно «Калісям дарога» (у беларускім арыгінале «Неруш»). Дзень сённяшня і ўчарашні непарыўна звязаны між сабой у паэтычным зборніку У. Няклява «Мясцовы час».

А Б'Я В Ы

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ

ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

Аб'яўляе конкурс на замяшчэнне вакантнай пасады прафесара кафедры кампазіцыі—1. Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання. Заявы і дакументы, згодна палажэнню аб конкурсе, накіроўваць на імя рэктара на адрас: 220030, г. Мінск, вул. Ін-тэрнацыянальная, 30. Даведкі па тэлефонах: 22-49-42, 22-91-76.

Некалі Эрнэст Хемінгуэй назваў сваю кніжку ўспамінаў пачалавечы сціпла, але ёміста: «Свята, якое заўсёды з табой». У ёй — іскрыстае жыццёлюбства, калі кожны чалавек хоць на імгненне становіцца часцінкай агульнай радасці і гора яшчэ ўчора незнаёмых яму людзей, трапляе ў бурлівы вір свайго і чужога смутку і шчасця. Нешта падобнае па настроі, эмоцыях, высветленае яркімі лязамі праэкцтараў, што залацілі зялёны

нікаў і вучняў, пасівелых генералаў і бяззвусых радавых... Тады, пасля заканчэння апошняга матча чэмпіяната краіны, у аўтобусе я і пачуў ад нейкага мажнага, мабыць, вельмі сур'ёзнага і разважлівага ў жыцці мужчыны перафразаваныя словы: «Восень, якая заўсёды будзе з намі». Выпадковыя спадарожнікі, якія, мабыць, ніколі больш не сустраюцца на жыццёвых шляхах-дарогах, бышам добрыя знаёмыя, пры-

Мне могуць запярэчыць: кожная каманда не мае права жыць учарашнім днём, дасягнутымі поспехамі. Згодзен. Але ж уся справа ў тым, у якім напрамку весці пошук. Адны настаўнікі аддаюць перавагу фізічнай падрыхтоўцы, калі вялікая мускульная сіла ніяк не можа ўтаймаваць маленькі мяч, другія наадварот — шліфоўцы тэхнікі, і іхнія выхаванцы ў канцы сезона падобны на шчупакоў, якіх выкінулі на бераг.

ваць на кожную фальшывую ноту ў гучанні нашага «футбольнага аркестра».

МІХАСЬ БЛІСЦІНАЎ

24 снежня на 74-м годзе жыцця пасля цяжкай хваробы памёр беларускі празаік і кінадраматург Міхаіл Міхайлавіч Блісцінаў.

Ён нарадзіўся ў вёсцы Іванава Масальскага раёна Тульскай вобласці ў сям'і настаўніка. Дарогай бацькі пайшоў ён у жыццё. Вучыўся ў Мінскім беларускім педтэхнікуме, пасля працаваў у высковай школе. Зноў прадаўжаў сваю вучобу ў Вышэйшым педагагічным інстытуте, пасля заканчэння якога быў запрошаны ў рэдакцыю газеты «Літаратура і мастацтва» на пасаду адказнага сакратара.

Будучы яшчэ студэнтам Беллётэхнікума, Міхась Блісцінаў пачаў пісаць вершы, пасля з'явіліся апавяданні, нарысы, п'есы «Агні Палесся», «Грунт» і іншыя, аповесць «Хітрасць». Кінамастацтва, якое нарадзілася ў рэспубліцы ў сярэдзіне 20-х гадоў, таксама прывабіла маладога пісьменніка. Ён паступае на сцэнарны факультэт Кінаакадэміі ў Маскве, пасля заканчэння якога працуе рэдактарам на кінастудыі «Савецкая Беларусь».

У гады Вялікай Айчыннай вайны М. Блісцінаў знаходзіўся на штабной і палітычнай рабоце. На фронце быў прыняты ў рады Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Дэмабілізаваўшыся, вярнуўся на кінастудыю і аж да выхаду на пенсію працаваў ва ўстановах беларускай кінематаграфіі. Па яго сцэнарных пастаўлены мастацкі фільм «Строгая жанчына» і наля дваццаці дакументальных і навукова-папулярных фільмаў. М. Блісцінаў выступаў у друку з рэцэнзіямі, артыкуламі па пытаннях кіно. Перакладаў на беларускую мову творы савецкіх і замежных аўтараў.

М. Блісцінаў узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны і ступені, Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны», медалямі. Памяць аб Міхасю Блісцінаве, як аб таленавітым пісьменніку і сумленным чалавеку, назаўсёды захаваемца ў сэрцах усіх, хто яго ведаў.

САЮЗ ПІСЬМЕНнікаў БССР
САЮЗ КІНАМАТАГРАФІСТАў БССР.

Саюз пісьменнікаў БССР глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніка, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны БЛІСЦІНАВА Міхаіла Міхайлавіча і выказвае спачуванне родным і бліжнім нябожчына.

І КОЖНЫ РАЗ ПРЭМ'ЕРА...

НАТАТКІ ПРА КАЛЕКТЫЎ, ЯКІ НЕ МАЕ НІЯКАГА ДАЧЫНЕННЯ ДА ЛІТАРАТУРЫ, АЛЕ ПА СУТНАСЦІ БЛІЗКІ ДА МАСТАЦТВА

аксаміт футбольнага поля, адчувалася восеньскімі вечарамі і ў нашым горадзе.

Рознакаляровая людская плынь, парад чырвоных, жоўтых, сініх аўтобусаў на стаянках каля алімпійскага стадыёна, лозунгі і транспаранты над неспакойнай ракой аматараў спорту, трохі як бы вінаватыя ўсмішкі на тварах уладальнікаў білетаў і несхаванае расчараванне, нават крыўда, у вачах тых, каму не пашчасціла ўбачыць прэм'еру. Так, так: менавіта прэм'еру, бо ніколі не ведаеш, чым скончыцца «футбольны спектакль». Тым больш, што маладыя выканаўцы-дынамаўцы палюбіліся глядачам за дзёркасць, сваю ўласную трактоўку кожнай ролі, амаль хлапчужую непавягу да аўтарытэтаў.

І нарэшце прыйшоў той ціхі і зоркавы лістападаўскі вечар, калі варатар мінскіх дынамаўцаў Міхаіл Вергеенка, «апошняга інстанцыя», як яго — і па жыццёвым вопыце і па футбольнай пасадзе — называюць сябры, закрываў ад святла юпітэраў і магніевых ушыпак цікаўных фотаапаратаў твар і паўтараў толькі адзінае: «Не веру... Яшчэ не веру...» А ў гэты час з заспаных вулачак і гаманлівых праспектаў, з балконаў і акон вулляў-дамоў, з ціхіх вёсчак і вялікіх гарадоў, як няўтрымны подых акіяна, рынула ў высокае неба звонкае: «Ма-лай-цы! Ма-лай-цы!» У гэтым радасным пераможным воклічы зліліся разам галасы пісьменнікаў і чытачоў, настаў-

яна ўсміхнуліся ў адкал: «Ведама, будзе з намі...».

Вось такая яна гульня—футбол, якая прыцягвае да сябе гарацыя і чулыя сэрцы мільёнаў людзей! Розныя па характарах, схільнасцях — усе яны ў дзень матча скідаюць з плячэй колькі гадоў, каб хоць на нейкі час зноў вярнуцца хто ў дзяцінства, хто — у маладосць. І тыя хлопцы на зялёным дыване стадыёна для іх не проста каманда, а яшчэ блізкія, нават родныя людзі, за якіх яны шчыра перажываюць, хвалююцца і жадаюць поспеху.

Любоў гэта, на шчасце, як у рамантычных кніжках, узаемная. Угледзішы ў засмучоны твар дынамаўцаў нават пасля чарговай перамогі, якая хоць і папоўніла ачковую скарбонку, але не прынесла ім эстэтычнага задавальнення, і адчуваеш іхняе расчараванне сабой, віну перад шматлікімі прыхільнікамі. Гэта нібы маленькая пантэмі, у якой цесна спляліся і смутак, і надзея, і ўпэўненасць, што заўтра павінна атрымацца лепш.

Часцей такая незадаволенасць ідзе ад сапернікаў — надзвычай жывучым аказаўся прынцып: сам у гасіях не заб'ю, але і табе не дазволю. Такі дэвіз усе дынамаўцы — ад старшага трэнера і да запасных — успрымаюць як непавягу да іх асабіста і да глядачоў. Таму яшчэ з большай самааддачай рэпечіруюць кожную новую арыгінальную рэпліку, у якой і нечаканы тактычны ход і высокая прафесійнае майстэрства.

Цяжка нешта адкрыць, калі прытрымлівацца традыцыйных рамак, дзейнічаць па вызначанай схеме, якая абмяжоўвае магчымасці спартсмена, не дазваляе раскрыцца ягонай чалавечай індывідуальнасці.

Мінчане знайшлі «залатую» — у прамым і пераносным сэнсе — сярэдзіну. Пры ўсёй патрабавальнасці да фізічнага стану футбалістаў Эдуард Малафееў усяляк падтрымлівае агенчык творчай ініцыятывы, падагравае самалюбства маладых. Ён нібы гаворыць: «Памылку, якая ідзе ад разумнай рызыкі, ад жаданна згуляць нечакана для саперніка, ярка, прыгожа, заўсёды апраўдаю, шаблон, спробу схавання за спіной таварышаў — ніколі».

Такі падыход да асобы спартсмена дае неабсяжны прастор для палёту фантазіі, для самаствярджэння. І мы ўжо не здзіўляемся, калі нярэдка абарона мінчан зазьяе ў бышчам і нязвычай для яго ролі нападоўчага, а нападаючы на нейкі час становіцца заўзятым абаронцам. Помню, як збіла з панталыку вопытных тбілісцаў з'яўленне ў лініі атакі маладога Сяргея Алейнікава. А пакуль жыхары поўдня разбіраліся ў сваіх пачуццях, заслона апусцілася. Зноў — перамога! І гэта быў не толькі вынік трэнерскай падказкі ў ходзе матча, але і калектыўнай імпрывізацыі, якая выцякала з логікі гульні, умання з максімальным эфектам выкарыстаць свае лепшыя якасці. Такая творчая, нават выселяя для мільёнаў глядачоў і для сябе гульня, не можа не вабіць, пакінуць на трыбунах раўнадушных. А гэта ўжо не толькі ад спартыўных здольнасцей, і ад унутранай культуры, ад жадання расці і ўдасканалвацца.

Вядомы грузінскі футбаліст Давід Кіпіані, развітваючыся з вялікім спортам, заявіў рэпарцёрам даволі нечакана: «Не ведаю, ці змог бы я дасягнуць чаго-небудзь у футболе, калі б не любоў да музыкі, якой я захапляўся з дзяцінства. Яна бышчам дапамагала мне танчэй адчуваць, разумець парывы душы, стан партнёраў, імгненна рэага-

ваць на кожную фальшывую ноту ў гучанні нашага «футбольнага аркестра».

Спрашчана было б думаць, што толькі музычныя здольнасці дапамаглі Кіпіані стаць папулярнейшым футбалістам. Але пры ўсіх іншых якасцях, якімі валодаюць сучасныя спартсмены, гэтая духоўная ўзнёсласць, безумоўна, адыграла сваю ролю: нават вонкава сваімі элегантнымі паводзінамі на полі, прыроджанай здольнасцю «чытаць» гульню ён нечым нагадаў дырыжора.

Элегантнасцю на полі вызначаюцца і мінскія дынамаўцы. Прычым, уся каманда.

Калектыў мінскіх футбалістаў стаў сапраўды прафесійным у лепшым разуменні гэтага паняцця, — гаворыць народны артыст СССР Расціслаў Іванавіч Янкоўскі. — Сучасны тэатр — гэта, па-першае, тэмпа-рытм, добрая, насычаная адкрыццямі рэжысура, а галоўнае — калектыў аднадумцаў. Толькі пры такіх умовах, не гаворачы пакуль што пра асобных акцёраў, можна стварыць варты нашага часу твор. І яшчэ помніць заўсёды: ты іграеш для глядача. Для чалавэка, які прыйшоў пасля работы ў свет прыгожага, вечнага, радаснага, у чужой свет мастацтва.

Мне здаецца, што дынамаўцы знайшлі свайго глядача. У іх таксама, як і ў артыстаў, ёсць сцэна, на якой яны выступаюць, рэжысёр (у дадзеным выпадку — Эдуард Васільевіч Малафееў) і глядач. І тут неабходна яркая, дабротная драматургія. Такую драматургію мы ўбачылі. Як у добрым, вострасюжэтным спектаклі, калі нельга прадбачыць фінал, так і ў мінскіх дынамаўцаў амаль кожная гульня вабіла нечаканымі хадмі. І таму тым больш цікавай была кожная перамога. Мо таму такім важным выглядае ганаровы прыз «За волю да перамогі». Мы ганарымся нашымі землякамі, воем з якіх увайшлі ў склад трыццаці трох лепшых футбалістаў краіны.

Наперадзе новы сезон, новыя выпрабаванні, новыя пошукі. Бо прыйдзе восень, залацістым лісцем палыхне ў твар: «Кубак еўрапейскіх чэмпіёнаў, «Дынама» (Мінск) — ...».

Не ведаю, хто будзе першым сапернікам нашай каманды. Аднак бышчам чую растрывожаны гул святочных трыбун, усхваляваны голас радыёкамментара: «Увага! Мы на мінскім стадыёне «Дынама». У першым матчы савецкія футбалісты сустракаюцца з чэмпіёнам...».

І зноў — прэм'ера...

Алесь КРЫГА.

3 НАРОДНЫХ КРЫНІЦ

МАЙСТРЫ 3 ВЁСКИ САРАЧЫ

Як сабе хочаце, але няма на свеце рэчаў, даражэйшых за матчыну поспліку, ручнік дамацкі, абрус святочны, сатаных рэ рукамі. Што і казач, нябачная повязь, матуля даччэ завязчае: беражы, праняці праз гады, дзеткам сваім перадай, хай бачаць, як жылі, чым ганарыліся, якія песні спявалі...

Любаншчына — край рупных і працавітых, здавён сваёй працай мясцовыя людзі славіліся, ураджанымі небагімі зямля радала. Родзіць там і бульба адметная, збажына шчодрая. А дзе ёсць хлеб — песню чуваю ад сэрца пачуеш, там і занятак цікавы для душы знойдзец, справу патрэбную для рук умельцаў.

Любаншчына, вёска Сарачы. Няма патрэбы прадстаўляць калгас «Чырвоная змена», якім чвэрць стагоддзя кіруе вядомы ў рэспубліцы чалавек, Герой Сацыялістычнай Працы Кузьма Іванавіч Шаптыка. Палац куль-

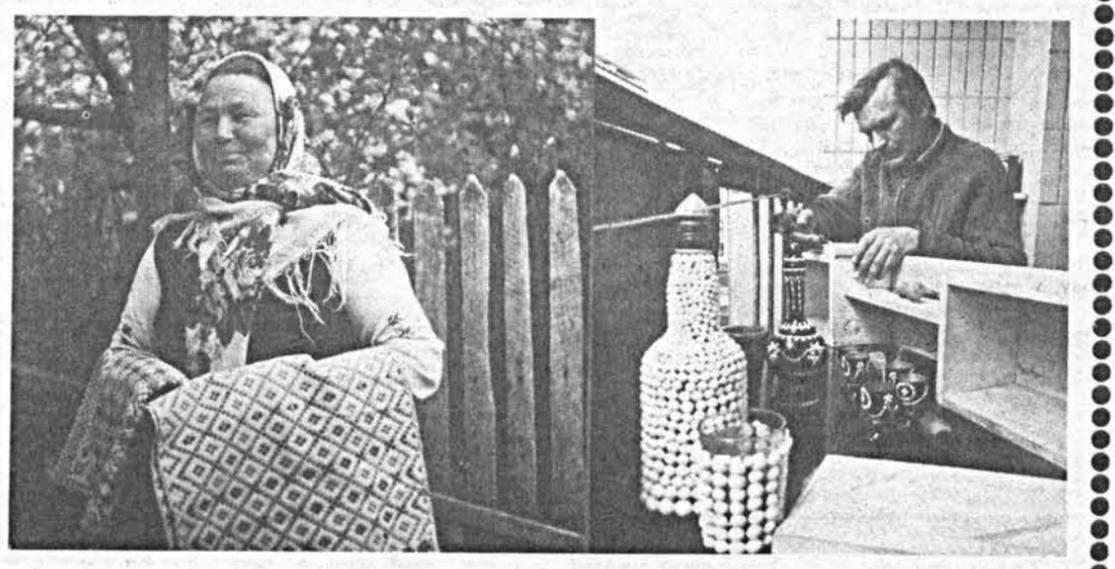
туры ў Сарачах — на зайздрасць: Зойдзеш, а пакідаць не хочацца: ходзіш, дзівішся. А колькі цікавых дакументаў сабраны ў мясцовым калгасным

музеі! Там і параілі завітаць да чужоўнай, рупнай жанчыны Ніны Антонаўны Шаптыкі.

— Пад час веснавога квету, у пару лета звонкага ў ле хаче гамана дзіцячая і радзіць загалушыць. Пяцярх дзіцяй выгадала, на ногі паставіла, унукі пайшлі. І, ведаецца, мала чаго крамянога купляла, стварала сваімі рукамі: і прала, і ткала, і шыла...

У Сарачах жартуюць, калі ідзеш паўз дом, у якім жыве Анатоль Арцёмавіч Трубчык, дык заўжды пачуеш, як нешта грыміць на балконе, трэскі ляцяць, спявае элентрадалато, гзблік стружачку цягне. Анатоль — разьбяр па дрэве, адмысловы, цікавы. Нарадзіўся ў вёсцы Палічыны. Гэта паўгадзінкі ходу ад Сарачоў. Вучыўся ў Каліўскай школе-дзясцігодцы, разьбярствам захапіўся. Адслужыў у войску, пасля і ў Сарачах, працуе мастаком-дэкаратарам пры Палацы культуры.

Варта наведаць кватэру сама-

дзейнага мастака, каб падзівіцца рознабаюваасцю яго інтэрсаў. Мэбля, прыдуманая ім, змайстраваная, абляманая карункавымі ўзорамі, інкруставаная. Рамоўку для люстэрна, шкатулкі, кнуфэрні, палічкі, розныя кампазіцыі.

Трэба сказаць, што Анатоль неаднаразова ўдзельнік абласных і рэспубліканскіх выставаў самадзейнай мастацкай творчасці. Ягоныя вырабы красаваліся і на стэндах ВДНГ СССР у Маскве.

Вось такія самабытныя майстры ёсць у вёсцы Сарачы. В. ДУБІНКА. На здымках: Адна са стварэйшых ткачых Ніна Антонаўна Шаптыка. Вясковы разьбяр, умелец Анатоль Арцёмавіч Трубчык. Фота аўтара.

Іван МАЛЕЦ

ПАСЛЯ ЧАТЫРОХ ТОСТАЎ

Новы год мы сустракаем парознаму: адны дома ў інтымнай абстаноўцы, другія ў гасцях у шумна-вірлівай бласедзе, трэція ў далёкім акіяне, чацвёртыя ў дзюры на граніцы, пятыя ў дарозе, шостыя... шостыя сустракаюць яго ўжо трыццаць першага снежня гадзін наля адзінаццаці раніцы...

Мне давалося сустраць Новы год у рэстаране, пасля чаго... Але раскажу ўсё па парадку.

За тыдні так тры да свята выклікае мяне да сябе ў кабінет мой начальнік Рыгор Аўдзеевіч. Не паспеў я пераступіць парог, як ён з рэбуснай усмешкай выпаліў:

— У рэстаране ходзіш?

— Ды вы што?—здзівіўся я і адчуў дрыжыкі ў каленях.

— Хтосьці штосьці на мяне вам, так сказаць, нешта не тое нагаварыў.

— Тады сходзіш! — загаднава запэўніў ён мяне.

— Не р-разумею, — пачаў я заікацца.

— Супакойся, Савосцікаў, — па-сяброўску паляпаў мяне па плячы Рыгор Аўдзеевіч. — Есць прапанова, мая ініцыятыва: усім нашым аддзелам сустраць Новы год у рэстаране. У мяне там сувязі, так што на месц 30—40 століні нам накрываюць, і на наш маленькім калектыву, і на жонкам нашых хопіць.

— Яно то добра, — пераступіў я з нагі на нагу, — але ня звыкла ўсё гэта для мяне. Відэлец у левай руцэ трымаць трэба будзе...

— Перастань! — перайшоў мой начальнік на настойліва-афіцыйны тон. — Дваццаты век! Трыццаць... колькі табе гадоў?

— Трыццаць тры.

— Трыццаць тры гады, а ён відэлец трымаць не навучыў-

ся! Мусіць, акрамя сваёй кухні і сталавай, нідзе больш і не ёў?

— Нідзе, — кінуў я сарамліва галавой.

— Дык вось, каб трыццаць першага — час і месца сустрачы ўдакладніць пазней — быў на святочным вечары. Калі не навучышся трымаць відэлец у левай руцэ, а нож у правай, то пасля першага і другога тостаў гацярпі і не занувай, а пасля трэцяга ўжо многія не разбруць, дзе ў цябе відэлец, а дзе нож. Зразумеў?

— Зразумеў! — кінуў я галавой.

Пасля свята сустраўся ў вестыбулі з начальнікам і з супрацоўніцай з суседняга аддзела Верачкай, да якой Рыгор Аўдзеевіч адносіўся з асаблівай цікавасцю.

— Ну, як?—пільна паглядзеў ён на мяне пасля прывітання.

— Што як?—не зразумеў я адразу.

— Відэлец...—падмігнуў ён мне шматзначна.

— А-а, вось вы пра што! — схаміянуўся я і абрадавана выпаліў. — Я так, як вы раілі, і зрабіў. Пасля трэцяга тоста сапраўды можна было есці, як хочаш. А пасля чацвёртага... Ды і вы... Напэўна ж, бачылі, што ад вашага гальштук засталася! — спяшыў я падзяліцца ўражаннем.

— Гэта ж вы яго разам з біфштэксам парэзалі...

Верачка ад смеху выпусціла аб'ёмную папку з паперамі, а Рыгор Аўдзеевіч пачырванеў, потым пабалеў, потым зноў пачырванеў і зноў пабалеў. Ну, а я зразумеў, чаму мне напярэдадні снілася доўгая-доўгая дарога з вялізнымі чорнымі ямамі.

Георгій ЮРЧАНКА

У ПАЭМНЫМ РЭЧЫШЧЫ

Міхась ЛАЗАРУК

Новую паэму сапраўднага волата духу Мікіты Пятачка па ле эстэтычнай дамінацыі з поўнай падставой можна назваць моцным эмацыянальным зерадам. Колькі строф, колькі радкоў пранізана талентам валадара пазнама кірунку! Прынамсі, прыемна адзначаць, што суквецце гэтага таленту вылілася ў пругкі, разважліва-філасофскі памер унушальнага зместу. У якасці мастацкага феномену непаўторнае аблічча Мікіты ў яго творы ўяўляецца нам паэтычным барометрам сучаснасці. І няма патрэбы даказваць, што логіка з'яўлення гэтага твора абумоўлена не-прымірэнча-актыўнымі адносінамі яго аўтара да жыцця.

З нічога, як вядома, нічога не бывае. Таму ўніверсальнасць задумы надае асаблівую значнасць і непаўторнае гучанне тым сюзам, у якіх пачуваецца лірычнае самавыўленне героя. Логіка фантазіі тут ідзе не ў абход, а якраз насустрач сутнасці. Такой сілы абагульненні звычайна выяўляюцца сродкамі жывалісу, лепш — музыкі, але найлепш — скульптуры.

У суадносінах з катэгорыяй прыгожанага засяроджанасці на тэме кахання прыносяць пэўныя выдаткі, якія нечакана абарочваюцца зўтарскімі дасягненнямі. Гэта слухна ў вышэйшай ступені. Таму патрэбна, і не ў апошнюю чаргу, узяць адзін з нявыкарыстаных рэзерваў, у тым ліку, разумеюцца, і выверанасць вывадаў, каб убачыць абагульненна-генералізуючы характар твора, а заадно і яго творчы.

Тэма разводу, прынамсі, моцная не вялікім сінтэзам, а гаворачы між іншым, «пераарыантцыяй» на дастатковую ступень даследчыцкай сталасці і ўласны вопыт аўтара.

Часам у літаратурна-навуковых працах чытаеш, што ў Мікітавых творах шпарка рухаецца

цеплаход, але слаба рухаецца сюжэт. І яшчэ па нейкай ня-добрай звычцы адзначаецца, што ў яго паэмах няма поўнай суладнасці і яны не сягаюць ва ўладанні сапраўднай дынамічнасці і напружанасці. Такія разважаны зласціўцаў, вядома, нельга назваць правільнымі. Няслушнасць іх больш чым відавочная, а стыхія самавольства бяспрэчная. Іншымі словамі, пры такім змяшчэнні акцэнтаў завужваецца поле эстэтычнай дамінацыі і абніжаецца вышыня палёту думкі.

Мы ж улавілі абагульненна-тыпізаваную сутнасць твора. Мікіта Пятачок, бадай, ці не першым пачаў з'амартызоўваць аслабленасць пафасу спецыфікай наватарскіх высноў. Значыць, пры аналізе (паўторным, удалым аналізе) смеляя канцэптуальнасць навуковага мыслення набывае сапраўды існасны зрок.

Каб не кідацца з адной крайнасці ў другую, скажам, што Мікіта напісаў праблемную паэму. І з павягі да яго таленту пачнём яе разглядаць з канца. З апошніх радкоў твора не на жарт вынікае, што ён можа вытрымаць выпрабаванне часам. Мякка-разважлівы, лагодны, наскрозь рэалістычны апошні радок нястрымана-страсны, дынамічны, рамантычна-ўзнёслы, гаворыць аб сур'ёзнай структурна-тэхналагічнай канструктыўнасці, дакладнай элапейнасці Мікітавай задумы.

А цяпер падсумуем сказа-нае. Нашы навуковыя росквіты паказалі, што Пятачкова паэма мае нечаканыя павароты думкі і, натуральна, патрабуе да сябе ўвагі. Прынамсі, дададзім для ўдакладнення, што такіх думак трошкі не хапае яе крытыкам. А парушэнне нашых вывадаў помсціць за сябе. Аб-моўні ў гэтым плане мы прынамсі не дапусцім.

Алесь ЖЫГУНОУ

ПРА ПАЭТА І ЯГО УЗРОСТ

У сорак з лішнім—малады. І я завяю не скарэя: Ані вусоў, ні барады— Шторанку брытвай маладжуся. Адно: не панікуй, браток, Нам на Парнасе спагадаюць І кволы-кволенькі радок, Глядзіш—узростам апраўдаюць: «Хай пачынаюць пакрысе, А потым стануць, як усе...» Ох, і натворым мы тады, Пісанне—гэта ж не прынука. ...Ён мае ладнага унука, А як паэт—ён малады...

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

ФРАЗЫ

Каб стаць сапраўднымі бацькамі, трэба багата чаму навучыцца і ў дзяцей.

● Сейце разумнае, добрае, вечнае, але ў добра падрыхтаваную глебу.

● Што б там ні сцвярджалі вучоныя, а чалавек паходзіць ад бацькоў.

● Мала даць чалавечу адна-ццю, трэба яшчэ растлумачыць, як ёю карыстацца.

● Кола яго інтарэсаў звужалася да... нуля.

● Не ўстаю перад спанусай і... сеў.

● Уваходзіў у давер'е, але з чорнага ходу.

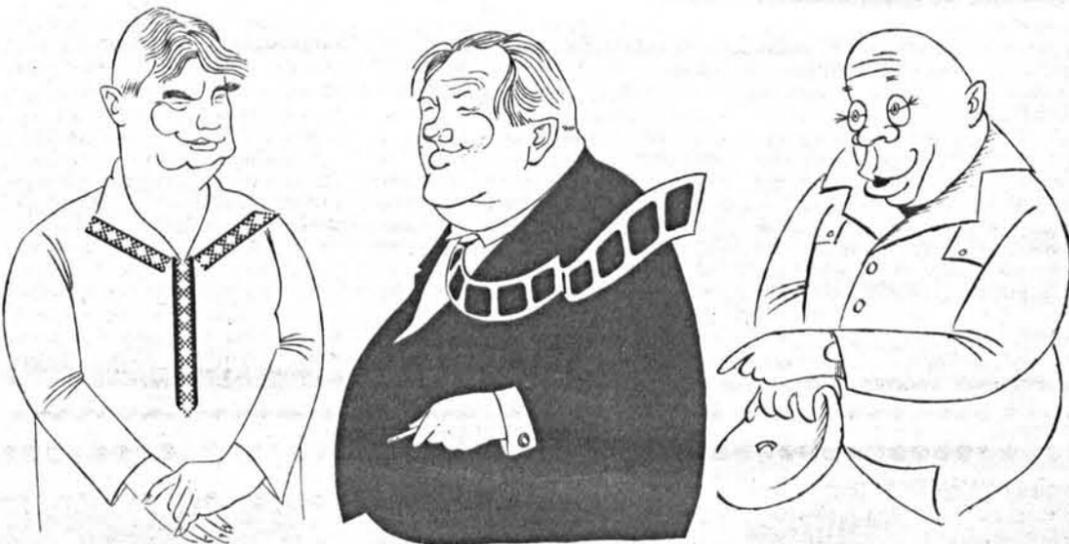
● Тэрміны разгляду некаторых скаргі разлічаны на бессмяротнасць іх аўтараў.

Р. РУМКО.

Мал. П. КОЗІЧА.

НАВАГОДНІЯ ПАЖАДАННІ

Максіму ТАНКУ
У свеце
Няхай стае
магутнасці
Ісці
да новых перамог
На максімальнай
хуткасці.

Анатолію ВЯЛЮГІНУ
Сыпце,
«Полымем» сагрэтых,
Свежых вершаў
лісцікі,
Не цурайцеся
пры гэтым
Дакументалістыкі.

Станіславу ШУШКЕВІЧУ
Хай на градках
на парнаскіх,
Як раней,
Каб хапала іх,
булюць казкі,
дзівосных,
Для маленькіх
і дарослых.
Цімох ДЗЕРАЗА.
Сяброўскія шаржы К. КУРСО.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 02634 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага сакратара—33-19-85, аддзела публіцыстыкі—33-19-65, аддзела прозы і паэзіі—33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі—33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі—33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва—33-21-53, аддзела культуры—33-24-62, аддзела інфармацыі—33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро—33-44-04, фоталабараторыі—33-24-62, выдавецтва—23-52-85, бухгалтэрыі—23-77-65, карэктарскай—32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апавадванні, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэдакцыя, інтэр'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машынах у двух экзэмплярах. Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Алесь АСПЕНКА, Ефрасінія БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНКА.

Адказы сакратар Пятро СУШКО.